ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου και φορολογικός έλεγχος στο σύγχρονο επιχειρηματικό Περιβάλλον

Διπλωματική Εργασία

που υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του ΕΛΜΕΠΑ ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική από την

Κουζή Κωνσταντίνα

Ηράκλειο

Δεκέμβριος 2025

« Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λπ.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου»

« Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την Σ.Ε. του ΔΠΜΣ Λογιστική και Ελεγκτική, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Κανονισμό Διπλωματικών Εργασιών του ΔΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

• Ταμπουρατζή Ευθαλία (Επιβλέπων)

• Γιαννούλης Ιωάννης (Μέλος)

• Βορτελίνος Δημήτριος (Μέλος)

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από την Σ.Ε. δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.»

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Ταμπουρατζή Ευθαλία (επιβλέπουσα καθηγήτρια) για την επιστημονική υποστήριξη, τις πολύτιμες συμβουλές και τις επισημάνσεις της καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας μελέτης.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στη Λογιστική και Ελεγκτική για την επιστημονική κατάρτιση που παρείχαν και τη συνεχή υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην οικογένεια και στους φίλους μου για την συνεχής κατανόηση και την ηθική υποστήριξή τους κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 1
Εισαγωγή 1
Σκοπός 4
Δομή 4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Επισκόπηση της αρθρογραφίας 6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Φορολογική παραβατικότητα - Φοροδιαφυγή 16
3.1 Η έννοια και οι αιτίες της φοροδιαφυγής 16
3.2 Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα 19
3.3. Επιπτώσεις της φοροδιαφυγής 25
3.4. Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής 27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Φορολογικός έλεγχος 31
4.1 Η έννοια και ο σκοπός του φορολογικού ελέγχου 31
4.2 Μορφές φορολογικού ελέγχου 32
4.3 Νομοθετικό πλαίσιο για τη διενέργεια φορολογικού ελέγχου 33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Έμμεσες τεχνικές ελέγχου 49
5.1 Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου γενικά 49
5.2 Το νομοθετικό πλαίσιο για την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. 53
5.3 Πεδίο και προϋποθέσεις εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. 55
5.4 Επιλογή Τεχνικής και Χρόνος εφαρμογής. 57
5.5 Συλλογή στοιχείων για την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. 58
5.6 Διαδικασία του ελέγχου. 59
5.7 Προσδιορισμός του καθαρού φορολογητέου εισοδήματος μέσω της εφαρμογής έμμεσων τεχνικών ελέγχου. 60
5.8 Δικαίωμα ανταπόδειξης του ελεγχόμενου 61
5.9 Ανάλυση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου 61
5.9.1 Η τεχνική της αρχής των αναλογιών. 62
5.9.2 Η τεχνική της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών. 64
5.9.3 Η τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου. 65
5.9.4 Η Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου. 68
5.9.5 Η Τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά. 70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Πρακτικές εφαρμογές 72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Συμπεράσματα 80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 84

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η φορολογική παραβατικότητα, φαινόμενο διεθνές και διαχρονικό, με σοβαρές επιπτώσεις στις κρατικές οικονομίες και η επιτακτική ανάγκη αυτό να καταπολεμηθεί και να επιβληθεί φορολογική συμμόρφωση των πολιτών στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, επέφερε την δημιουργία διαφόρων μεθόδων καταπολέμησης του, μία εκ των οποίων είναι και η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

Πρόκειται για πέντε, διεθνώς αναγνωρισμένα εργαλεία φορολογικού ελέγχου, τα οποία προσδιορίζουν αξιόπιστα το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα και ως εκ τούτου διασφαλίζουν τα δημόσια έσοδα. Χρησιμοποιούνται όταν η φορολογική αρχή κρίνει ότι τα λογιστικά δεδομένα και οι φορολογικές δηλώσεις των φορολογούμενων είναι ανεπαρκή ή και αναληθή. Κατά την εφαρμογή τους εξετάζονται και συγκρίνονται οικονομικά στοιχεία και δεδομένα των ελεγχόμενων, που προέρχονται από τους ίδιους ή και από άλλες αξιόπιστες πηγές. Αν από τη διαδικασία αυτή προκύψει διαφορά, τότε αυτή αποτελεί φορολογητέο ποσό, το οποίο οι ελεγχόμενοι δεν έχουν δηλώσει και το φορολογητέο εισόδημά τους αναπροσαρμόζεται κατά το ποσό της διαφοράς.

Στην εργασία αυτή μελετάται η σχετική νομοθεσία που αφορά τον φορολογικό έλεγχο και τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, εξετάζεται η σχετική αρθρογραφία και οι απόψεις των διαφόρων μελετητών και αναλύεται η έννοια και ο τρόπος εφαρμογής των τεχνικών.

Λέξεις κλειδιά:

Φοροδιαφυγή, φορολογικός έλεγχος, έμμεσος φορολογικός έλεγχος, έμμεσες τεχνικές ελέγχου, φορολογική νομοθεσία.

ABSTRACT

Tax evasion, an international and timeless phenomenon with serious effects on state economies and the imperative need to combat and enforce tax compliance of citizens with their tax obligations, has led to the creation of various methods of combating it, one of which is the application of indirect control techniques.

These are five internationally recognized tax audit tools that reliably determine the actual taxable income and therefore secure public revenues. They are used when the tax authority judges that the accounting data and tax declarations of taxpayers are insufficient or even untrue. During their application, financial data and data of the auditees, which come from themselves or from other reliable sources, are examined and compared. If a difference arises from this procedure, then this constitutes a taxable amount, which the auditees have not declared, and their taxable income is adjusted according to the amount of the difference.

In this paper, the relevant legislation concerning tax audits and indirect audit techniques is studied, the relevant articles and the opinions of various scholars are examined, and the concept and method of application of the techniques are analyzed.

Keywords:

Tax evasion, tax audit, indirect tax audit, indirect audit techniques, tax legislation

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα σοβαρότερα προβλήματα που διαχρονικά αντιμετωπίζουν οι κρατικές πολιτικές και οικονομικές ηγεσίες των χωρών παγκοσμίως, είναι η παραοικονομία, η οποία περιλαμβάνει έννοιες όπως η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή, η αδήλωτη εργασία, οι μη καταγεγραμμένες συναλλαγές και το «Μαύρο» χρήμα.

Τα φαινόμενα αυτά, που είναι περισσότερο διαδεδομένα στις αναπτυσσόμενες και λιγότερο στις αναπτυγμένες χώρες, έχουν σοβαρές επιπτώσεις στις κρατικές οικονομίες, γιατί μειώνουν την εισροή εσόδων στα κρατικά ταμεία, με αποτέλεσμα την αύξηση του ελλείμματος και του δημοσιονομικού χρέους, τη μείωση της ανταγωνιστικότητας, τη μείωση των κρατικών δαπανών για κοινωφελείς (υγεία, εκπαίδευση, πρόνοια κλπ) και άλλους σημαντικούς σκοπούς, την γενικότερη επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, την ανισότητα φορολόγησης των φορολογούμενων και την υπονόμευση της εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς του κράτους.

Επειδή τα οικονομικά και τεχνολογικά περιβάλλοντα συνεχώς μεταλλάσσονται, μεταλλάσσονται μαζί τους και οι τρόποι της φορολογικής παραβατικότητας και ως εκ τούτου απαιτείται μια συνεχής εξέλιξη και στον τρόπο αντιμετώπισής τους.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών οι κρατικοί μηχανισμοί προωθούν και διαρκώς βελτιώνουν μεθόδους αντιμετώπισης και καταπολέμησης τους, επιδιώκοντας την συμμόρφωση των φορολογούμενων στη φορολογική νομοθεσία, ώστε να επιτυγχάνεται φορολόγηση πραγματικών και όχι ψευδών εισοδημάτων.

Δεδομένου ότι αυτά τα φαινόμενα εκτός από την μείωση των δημοσίων εσόδων, επιβαρύνουν και την ανισοκατανομή των φορολογικών βαρών μεταξύ των πολιτών, η καταπολέμησή τους είναι αναγκαία, ιδίως λαμβάνοντας υπόψιν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις που η φορολογική αδικία μπορεί να επιφέρει.

Έτσι τα κράτη λαμβάνουν μέτρα ώστε να επιτευχθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμόρφωση των φορολογούμενων με τις πραγματικές φορολογικές τους υποχρεώσεις, επιβολή φόρου με βάση την πραγματική φοροδοτική τους ικανότητα και όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποθάρρυνση των εν δυνάμει παραβατών.

Σε σχέση με τη φοροδιαφυγή και με σκοπό την αντιμετώπιση της, προωθείται η διεύρυνση της φορολογικής βάσης με τον εντοπισμό μη δηλωθέντων εισοδημάτων και την φορολόγηση κατά το δυνατόν της πραγματικής φορολογητέας ύλης.

Η φορολογική νομοθεσία καθορίζει τον υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματος καθώς και του φόρου που αναλογεί σε αυτό. Ο υπολογισμός αυτός διενεργείται γενικά με βάση τα λογιστικά δεδομένα και τις δηλώσεις των φορολογούμενων. Ο σχετικός έλεγχος αφορά τη σύγκριση των λογιστικών αρχείων και δηλώσεων των φορολογούμενων με τα δικαιολογητικά και παραστατικά που τα συνοδεύουν. Ωστόσο ελλοχεύει ο κίνδυνος οι καταγραφές και τα στοιχεία αυτά να είναι ανακριβή ή και αναληθή.

Έτσι, προκειμένου να διασφαλιστούν τα δημόσια έσοδα, δημιουργήθηκε η ανάγκη να επιβεβαιώνεται το ύψος των δηλωθέντων εισοδημάτων, αρχικά, με την επικουρική συνδρομή μεθόδων όπως ο εξωλογιστικός προσδιορισμός εισοδήματος και η εφαρμογή των τεκμηρίων διαβίωσης. Για ακόμη ουσιαστικότερο έλεγχο του ύψους των φορολογητέων εισοδημάτων θεσμοθετήθηκαν αργότερα οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, οι οποίες, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, και με βάση πληροφορίες που προκύπτουν από τα οικονομικά δεδομένα του ίδιου του φορολογούμενου, από το Δημόσιο και από τρίτους, εστιάζουν στον εντοπισμό πιθανών αποκρυβέντων φορολογητέων ποσών, στον υπολογισμό των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων και την επιβολή του πραγματικά αναλογούντος φόρου. Με αποτέλεσμα οι πολίτες, γνωρίζοντας ότι πιθανά εισοδήματα που θα αποκρύψουν, θα εντοπιστούν και ότι πέραν των φόρων, θα καταβάλουν και πρόστιμα, να υποχρεώνονται να συμμορφωθούν – τουλάχιστον έως ένα σημείο – με την φορολογική νομοθεσία και να αποδέχονται τις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Οι διεθνώς αναγνωρισμένες πλέον έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι πέντε:

- η αρχή των αναλογιών
- η ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου
- η καθαρή θέση του φορολογουμένου
- η σχέση τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών
- το ύψος των τραπεζικών του καταθέσεων και των δαπανών του σε μετρητά.

Η φορολογική αρχή, ανάλογα με τις συνθήκες και τα δεδομένα κάθε υπόθεσης ελέγχου, επιλέγει μια ή περισσότερες από αυτές τις μεθόδους για να προσδιορίσει το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα.

Αρχικά οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εμφανίστηκαν στην νομοθεσία των Ηνωμένων Πολιτειών. Πλέον χρησιμοποιούνται ως εργαλείο ελέγχου από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.), τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), αλλά και από μεγάλο αριθμό χωρών διεθνώς.

Στην ελληνική φορολογική νομοθεσία εμφανίστηκαν για πρώτη φορά το 2012 και άρχισαν να χρησιμοποιούνται ουσιαστικά από το 2014, επειδή το νομοθετικό τους πλαίσιο υπήρξε αρχικά ιδιαίτερα ασαφές. Χρειάστηκε να περάσει ένα μεγάλο διάστημα μέχρι να είναι εφικτή η ικανοποιητική πρακτική εφαρμογή τους. Μια σειρά από βελτιώσεις της νομοθεσίας, καθώς και αρκετές διευκρινιστικές οδηγίες προς τις αρμόδιες φορολογικές υπηρεσίες βελτίωσαν την αποτελεσματικότητά τους και οδήγησαν στην ορθολογικότερη εφαρμογή τους και την επίλυση προβλημάτων όπως: με βάση ποιες συνθήκες και προϋποθέσεις θα χρησιμοποιηθούν οι τεχνικές για τον έλεγχο, ποια από τις τεχνικές θα πρέπει να εφαρμοστεί σε κάθε ελεγχόμενη περίπτωση και από που θα αντληθούν πληροφορίες, ώστε να μπορούν να εξαχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα για το ύψος των πραγματικών φορολογητέων εισοδημάτων. Σε σχέση με την εύρεση και συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών, υπήρξε μεγάλη πρόοδος λόγω της αύξησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών, της ψηφιοποίησης της Α.Α.Δ.Ε., αλλά και της αύξησης της δυνατότητας πρόσβασης των ελεγκτικών αρχών σε πληροφορίες που αφορούν τα οικονομικά δεδομένα των φορολογούμενων.

Η επέλαση της τεχνητής νοημοσύνης και η ευρεία χρήση της εις το εξής στους φορολογικούς ελέγχους, όπως αναφέρεται και στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού (2025) της Α.Α.Δ.Ε, θα διευκολύνει εκτός των άλλων και την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, συμβάλλοντας στην εξαγωγή ταχύτερων, ακριβέστερων και πιο αξιόπιστων αποτελεσμάτων κατά τον έλεγχο των φορολογητέων εισοδημάτων, αρκεί να λειτουργήσει με τρόπο δίκαιο και ορθολογικό.

Ωστόσο απαιτείται περαιτέρω βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου, αλλά και επαρκής επιμόρφωση και έλεγχος των ελεγκτικών υπηρεσιών.

1.1 ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η εμπεριστατωμένη παρουσίαση και μελέτη των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, οι οποίες αποτελούν πλέον σημαντικά εργαλεία των ελεγκτικών υπηρεσιών για τον εντοπισμό αποκρυβέντων φορολογητέων εισοδημάτων και φορολογικών παραβατών.

Εξετάζεται η σχετική νομοθεσία, η βιβλιογραφία και αρθρογραφία, καθώς και η χρησιμότητα των εργαλείων αυτών στην επιβολή της φορολογικής συμμόρφωσης και της διασφάλισης των δημοσίων εσόδων.

Παρουσιάζονται οι έννοιες της φοροδιαφυγής, φοροαποφυγής και παραοικονομίας, η έννοια του φορολογικού ελέγχου και η έννοια και ο τρόπος με τον οποίο οι έμμεσες τεχνικές εντοπίζουν μη δηλωθέντα φορολογητέα εισοδήματα, με αποτέλεσμα να καταπολεμούν και να αποθαρρύνουν τις παραβατικές φορολογικές συμπεριφορές.

Πέραν της θεωρητικής ανάλυσης, η εργασία περιλαμβάνει και πρακτικές εφαρμογές για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου εφαρμογής τους.

1.2 ΔΟΜΗ

Η εργασία περιλαμβάνει επτά κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή στην έννοια των φορολογικών παραβάσεων, την έννοια των έμμεσων τεχνικών ελέγχου ως εργαλεία αντιμετώπισης τους, τις ανάγκες που η χρήση τους μπορεί να καλύψει και την χρησιμότητά τους ως εργαλεία φορολογικού ελέγχου.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται επισκόπηση της σχετικής αρθρογραφίας προκειμένου να μελετηθούν οι επιστημονικές απόψεις επί του θέματος.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά την ανάλυση των εννοιών της φορολογικής παραβατικότητας, εξετάζονται οι αιτίες που εμφανίζεται το φαινόμενο αυτό, ο τρόπος λειτουργίας του στην Ελλάδα, οι ευρύτερες επιπτώσεις σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο και οι μέθοδοι με τις οποίες ο κρατικός μηχανισμός το αντιμετωπίζει.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια και ο σκοπός του φορολογικού ελέγχου. Αναφέρονται τα είδη του φορολογικού ελέγχου, καθώς και οι ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, που διέπουν τη διενέργεια των ελέγχων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο μελετάται η έννοια των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, η επιλογή μιας ή περισσοτέρων από αυτές για τη διενέργεια του ελέγχου, το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την εφαρμογή τους και ο τρόπος λειτουργίας τους στην Ελλάδα.

Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει πρακτικά παραδείγματα του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών.

Στο έβδομο κεφάλαιο περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εκπόνηση της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΕΠΙΣΚΌΠΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η εργασία αυτή εκπονήθηκε βασιζόμενη στη σχετική αρθρογραφία της τελευταίας δεκαετίας και όχι σε ερευνητικό επίπεδο, λόγω των περιορισμών που προέρχονται από την δυσκολία ανεύρεσης δεδομένων σχετικών με την εφαρμογή των έμμεσων μεθόδων ελέγχου.

Η ελληνική αρθρογραφία είναι περιορισμένη, λόγω της σχετικά πρόσφατης ευρείας εφαρμογής των μεθόδων από τους φορολογικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς, σε αντίθεση με την διεθνή αρθρογραφία που είναι περισσότερο διευρυμένη.

Επειδή οι έμμεσες τεχνικές αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για τον εντοπισμό και προσδιορισμό αποκρυβέντων εισοδημάτων και την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται άρθρα και απόψεις τόσο για την παραοικονομία και φοροδιαφυγή, όσο και για τις έμμεσες τεχνικές.

Σύμφωνα με τους A. M. Ghazo, et al (2021), η φοροδιαφυγή, που αποτελεί μέρος της παραοικονομίας, είναι η εσκεμμένη απόκρυψη φορολογητέου εισοδήματος εκ μέρους των φορολογούμενων, με σκοπό την αποφυγή της πληρωμής φόρων και έχει ως κύριο αποτέλεσμα την μειωμένη εισροή εσόδων στα κρατικά ταμεία. Είναι φαινόμενο διεθνές και το αντιμετωπίζουν όλες οι χώρες, ανεξάρτητα από το βαθμό ανάπτυξής τους. Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και των επιπτώσεών της, η εκτίμηση του ύψους της και της οικονομικής και κοινωνικής «ζημίας» που προκαλεί, αποτελούν σημαντικά ζητήματα της έρευνας και της πολιτικής, προκειμένου τα φορολογικά συστήματα να προσαρμοστούν αποτελεσματικά και να καταπολεμήσουν το πρόβλημα.

Η μελέτη των Friedrich Schneider και Alban Asllani (2022), που αφορά τη διερεύνηση του φαινομένου της παραοικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και χώρες του ΟΟΣΑ, την περίοδο 2003 – 2021, διαπιστώνει ότι η παραοικονομία επιφέρει μια σειρά από σημαντικά προβλήματα στις κρατικές οικονομίες:

Επιδρά στην δημοσιονομική πολιτική γιατί μειώνει τα κρατικά έσοδα με αποτέλεσμα να αυξάνει την ανισορροπία μεταξύ φορολογικών εισπράξεων και δαπανών του κράτους, γεγονός που επιφέρει ανισοκατανομή και κακοδιαχείριση των κρατικών εσόδων.

Επηρεάζει την ακρίβεια των επίσημων οικονομικών στοιχείων και αυτά με τη σειρά τους διαμορφώνουν λανθασμένα τους κοινωνικούς και οικονομικούς δείκτες που σχετίζονται με αυτά, και τελικά παίζουν ρόλο στην κοινωνική και οικονομική πολιτική των κρατών.

Η μεγαλύτερη αύξηση της παραοικονομίας στις χώρες του ΟΟΣΑ, το διάστημα 2002 – 2022, παρατηρείται το 2020, γεγονός που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στην επίδραση της πανδημίας και δεν αναμένεται σημαντική μείωση κατά τα επόμενα έτη λόγω του διαρκώς αυξανόμενου κόστους ζωής και της υψηλής ανεπάρκειας σε ενέργεια.

Υψηλότερη παραοικονομία παρατηρείται στην ανατολική και στη νότια Ευρώπη, ενώ η παραοικονομία στην Ελλάδα είναι από τις υψηλότερες στην ΕΕ, αν και τείνει σε φθίνουσα τροχιά.

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου, τα κράτη της ΕΕ ακολούθησαν «*μέτρα πρόληψης, παρακολούθησης, επιβολής, αποτροπής, παροχής κινήτρων και δημοσιονομικής πολιτικής*». Ωστόσο χρειάζεται μια ολοκληρωμένη και προσεκτικά σχεδιασμένη αναδιοργάνωση που να περιλαμβάνει θεσμική και κανονιστική αναμόρφωση, πολιτικές κινήτρων και αντικινήτρων κ.ά.

Στην **Ελλάδα**, οι παράγοντες που διαμορφώνουν και ενισχύουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας είναι τα υψηλά επίπεδα αυτοαπασχόλησης, η ευρεία έμμεση φορολογία, τα υψηλά ποσοστά του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων και λοιπών φόρων, το υψηλό ποσοστό ανεργίας, το χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, η χαμηλή φορολογική ηθική των πολιτών και η δυσπιστία τους στους θεσμούς, η αναποτελεσματική και διαρκώς μεταβαλλόμενη φορολογική νομοθεσία, η διαφθορά και αναποτελεσματικότητα της φορολογικής διοίκησης.

Συνιστάται η εφαρμογή ενός άρτιου και συστηματικού σχεδίου αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, το οποίο θα περιλαμβάνει ένα σταθερό και βελτιωμένο νομοθετικό πλαίσιο, μείωση της φορολογίας, προώθηση της διαφάνειας και καταπάτηση της διαφθοράς, αυτοματοποίηση των φορολογικών διαδικασιών και ενθάρρυνση των ηλεκτρονικών πληρωμών, ύπαρξη κινήτρων για φορολογική συμμόρφωση, ενέργειες αντιμετώπισης της ανεργίας και κίνητρα για την μετακίνηση εργαζομένων από την αδήλωτη στην δηλωμένη εργασία, ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του κυβερνητικού έργου και αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελέγχων.

Σε σχέση με την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, η έρευνα των Θ. Κουναδέα et al (2022) έδειξε ότι η καταπάτηση της φοροδιαφυγής και η φορολογική συμμόρφωση των φορολογούμενων μπορούν να επιτευχθούν σε σημαντικό βαθμό, με τον συνδυασμό τακτικών και αποτελεσματικών ελέγχων και την επιβολή υψηλών προστίμων.

Ο εντοπισμός και ο υπολογισμός του ύψους της φοροδιαφυγής, όπως και η αντιμετώπισή της, παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία. Ωστόσο καθίσταται επιτακτική η ανάγκη της όσο το δυνατόν μεγαλύτερης συρρίκνωσης της, γιατί έχει σοβαρές επιπτώσεις στις κρατικές οικονομίες, προκαλώντας απώλεια κρατικών εσόδων και ανισοκατανομή των φορολογικών βαρών μεταξύ των πολιτών, ενισχύοντας την κοινωνική αδικία.

Στην έρευνα των Αναστασίου Α. et al (2020), που αφορά την έκταση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα την περίοδο 1980-2018, διαπιστώνεται ότι η φοροδιαφυγή από το 1980 έως το 2018, παρουσίασε μια αύξηση της τάξεως του 275,94% (το 1980 ήταν 3,74% του ΑΕΠ & το 2018 έφτασε 10,32%, ενώ κατά μέσο όρο ετησίως αποτελούσε το 6,96% του ΑΕΠ). Άρχισε να αυξάνεται σημαντικά από το 2010 και έπειτα λόγω της αύξησης της φορολογίας και της μείωσης του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Προέρχεται κυρίως από την άμεση φορολογία, αλλά με μειωτικές τάσεις, λόγω της ενεργοποίησης των μηχανισμών είσπραξης των φόρων, τις νέες νομοθετικές φορολογικές ρυθμίσεις, στη διενέργεια στοχευμένων ελέγχων (βάσει ανάλυσης κινδύνου) και στην ενσωμάτωση ηλεκτρονικών μεθόδων διασταύρωσης στοιχείων.

Για την αντιμετώπιση του φαινομένου, πρέπει να ληφθούν επιπλέον μέτρα τα οποία αφορούν την μείωση της φορολογίας αλλά και των φόρων επί ήδη φορολογημένων εισοδημάτων, τη σταθεροποίηση και βελτίωση της φορολογικής νομοθεσίας (πολυπλοκότητα, ασάφεια), τη μεταρρύθμιση και ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης, τη μείωση της γραφειοκρατίας, την ολοκλήρωση της ηλεκτρονικής μεταρρύθμισης των φορολογικών υπηρεσιών, την επέκταση των ηλεκτρονικών πληρωμών, την ενίσχυση της εθελοντικής φορολογικής συμμόρφωσης των πολιτών.

Με βάση την έρευνα των Στασινόπουλου Δ. et al (2022) για το διάστημα 2011–2017, οι ελληνικές επιχειρήσεις συνολικά, εκτιμάται ότι παρουσιάζουν φοροδιαφυγή ακαθάριστων εσόδων ύψους 57,5 δις ευρώ ανά έτος, κατά μέσο όρο, ποσό που ανέρχεται στο 31,58% του μέσου ετήσιου ΑΕΠ. Ωστόσο διαπιστώθηκε ότι η παραπάνω φοροδιαφυγή διαμορφώθηκε από την σταθερή αύξηση της στις μικρές επιχειρήσεις και

τους αυτοαπασχολούμενους, ενώ ταυτόχρονα υπήρξε σταθερή μείωση της φοροδιαφυγής στις υπόλοιπες επιχειρήσεις.

Σε γενικές γραμμές, ταυτίζονται οι απόψεις των μελετητών σε σχέση με τους παράγοντες που προκαλούν την φοροδιαφυγή και τους τρόπους που μπορεί να αντιμετωπιστεί. Μεταξύ των προτεινόμενων μέτρων, είναι και η ύπαρξη επαρκούς και αποτελεσματικού φορολογικού ελέγχου, στα πλαίσια του οποίου εντάσσεται και η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

Σε άρθρο του ο Δ. Μελάς (2023) επισημαίνει ότι δυο από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η φορολογική διοίκηση στην διαδικασία του ελέγχου, είναι οι περιορισμένοι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι και ο μεγάλος αριθμός φορολογούμενων. Συνεπώς ο προσδιορισμός των φορολογούμενων που θα πρέπει να ελεγχθούν, πρέπει να γίνεται με βάση ανάλυση κινδύνου και οι μέθοδοι ελέγχου θα πρέπει να είναι αποτελεσματικές (κάτι που μπορεί να επιτευχθεί με την ορθή εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου), προκειμένου ο έλεγχος να παρέχει την ακριβέστερη δυνατή εκτίμηση του εισοδήματος των ελεγχόμενων.

Σύμφωνα με την Valeria Bucci, (2019), οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αναδημιουργούν το φορολογητέο εισόδημα μέσω πληροφοριών που άμεσα ή έμμεσα αφορούν τα λογιστικά δεδομένα των ελεγχόμενων. Με τις μεθόδους αυτές ελέγχεται η ακρίβεια και η αξιοπιστία των λογιστικών δεδομένων και των δηλωθέντων εισοδημάτων των ελεγχόμενων με βάση μετρήσιμα χαρακτηριστικά των ελεγχόμενων (πχ τρόπος ζωής) ή με βάση πληροφορίες που προέρχονται από τρίτες πηγές (πχ τράπεζες). Η χρήση πληροφοριών από τρίτες πηγές αντιμετωπίζει την περίπτωση που υπάρχει διαφορά στα λογιστικά δεδομένα μεταξύ φορολογικής αρχής και ελεγχόμενου.

Σε έρευνα των M. A. Yusra et al (2024), στην οποία εξετάζεται η αποτελεσματικότητα των έμμεσων μεθόδων ελέγχου στον προσδιορισμό κρυφών εισοδημάτων που προέρχονται από παράνομες ενέργειες, και ιδίως σε περιπτώσεις εταιρικής οικονομικής απάτης και φοροδιαφυγής, όπου τα πραγματικά οικονομικά δεδομένα δεν εντοπίζονται εύκολα, συμπεραίνεται ότι οι έμμεσες μέθοδοι είναι ιδιαίτερα κατάλληλες για τον αναπροσδιορισμό του εισοδήματος και δίνουν αποτελεσματικές και πρακτικές λύσεις «*ιδιαίτερα όταν τα άμεσα δεδομένα είναι ανεπαρκή ή δυσπρόσιτα*» και συνδράμουν ουσιαστικά στο έργο των ελεγκτών στις υποθέσεις που οι άμεσες μέθοδοι ελέγχου δεν βοηθούν το έργο τους. Υπάρχει δε, και η δυνατότητα μιας υβριδικής προσέγγισης των μεθόδων, σε περιπτώσεις που η χρήση

μιας μόνο μεθόδου είναι ανεπαρκής, ώστε όχι μόνο μια, αλλά περισσότερες από τις μεθόδους να χρησιμοποιούνται σε περίπλοκες υποθέσεις για περισσότερο αξιόπιστα αποτελέσματα.

Οι ερευνητές θεωρούν ότι η αποτελεσματικότητα των μεθόδων μπορεί να βελτιωθεί ακόμα περισσότερο από τις τεχνολογίες ανάλυσης δεδομένων, οι οποίες θα δίνουν πρόσβαση σε μη εμφανή δεδομένα από πολλαπλές πηγές και συνεπώς θα παρέχουν και μεγαλύτερη ταχύτητα στην ολοκλήρωση της έρευνας.

Επισημαίνουν όμως ότι η πρόσβαση των αρχών στα δεδομένα δημιουργεί θέματα πιθανής καταπάτησης των προσωπικών δεδομένων των πολιτών και συνεπώς πρέπει να θεσπιστούν κανόνες προστασίας τους, ώστε να υπάρξει μια εξισορρόπηση ανάμεσα στα δικαιώματα των πολιτών και την οικονομική διαφάνεια των εισοδημάτων τους.

Προτείνουν την μελλοντική ανάπτυξη μεθόδων που θα συνδυάζουν τις ήδη υπάρχουσες με τις νέες τεχνολογίες (πχ η ανάλυση blockchain για την παρακολούθηση ψηφιακών στοιχείων, η χρήση αλγορίθμων πρόγνωσης κλπ) για ακριβέστερο και ταχύτερο προσδιορισμό του αποκρυβέντος εισοδήματος. Θεωρούν αναγκαία την έρευνα για τον τρόπο εφαρμογής των έμμεσων μεθόδων σε πραγματικές και ιδιαίτερα πολύπλοκες περιπτώσεις, όπως οι ψηφιακές συναλλαγές και τα κρυπτονομίσματα, καθώς και την διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στο κόστος εφαρμογής των μεθόδων και της αποτελεσματικότητας και της ακρίβειά τους.

Στο άρθρο των άρθρο των D. H. Vo et al (2020) σημειώνεται ότι ο φορολογικός ελεγκτής μπορεί να βοηθηθεί σημαντικά στο έργο του για τον εντοπισμό αδήλωτων εισοδημάτων, από την βελτίωση του τρόπου ανταλλαγής δεδομένων και πληροφοριών με τους κρατικούς φορείς και τα τους τραπεζικούς οργανισμούς, γεγονός που συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

Στις Σκανδιναβικές χώρες, σύμφωνα με την μελέτη των A. Alstadsæter et al (2019), οι έμμεσες μέθοδοι υπολογισμού του εισοδήματος υποστηρίζονται άμεσα, ενεργά και διαρκώς από το φορολογικό σύστημα, με την συλλογή δεδομένων και πληροφοριών για την οικονομική κατάσταση των πολιτών, από μεγάλο αριθμό τρίτων πηγών, οι οποίες υποβάλλουν σχετικές εκθέσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα, με αποτέλεσμα η εκτίμηση του εισοδήματος και η κατανομή του πλούτου να εκτιμώνται άμεσα και αξιόπιστα για το σύνολο των πολιτών.

Αντίθετα στην Ουκρανία οι έμμεσες μέθοδοι ελέγχου αντιμετωπίζουν δυσκολίες που εν μέρει σχετίζονται με την αδυναμία πληροφόρησης για τα οικονομικά δεδομένα των φορολογούμενων. Σε μελέτη των Schatan R. et al (2020), που αφορά την χρήση των έμμεσων μεθόδων ελέγχου στην Ουκρανία, αναφέρεται ότι στη χώρα αυτή, η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών αντιμετωπίζει δυσκολίες που μειώνουν την αποτελεσματικότητά τους, για δυο κυρίως λόγους: πρώτον η Ουκρανία επειδή δεν είναι μέλος του ΟΟΣΑ, δεν συμμετέχει στο διεθνές δίκτυο οικονομικών πληροφοριών και δεύτερον η ουκρανική νομοθεσία για το τραπεζικό απόρρητο δεν επιτρέπει την απρόσκοπτη πληροφόρηση της φορολογικής αρχής για τις οικονομικές συναλλαγές των πολιτών.

Πέραν αυτών, η μελέτη θεωρεί τις έμμεσες μεθόδους ισχυρό μοχλό πίεσης για την τήρηση της νομοθεσίας και την φορολογική συμμόρφωση, αλλά επισημαίνει και τον κίνδυνο της αυθαίρετης εφαρμογής των μεθόδων από την φορολογική αρχή και υποδεικνύει την ανάγκη για σαφείς νομοθετικές διατάξεις, οι οποίες να καθορίζουν επακριβώς γιατί, πότε, πώς και με ποιες προϋποθέσεις θα επιτρέπεται στους ελεγκτές να τις εφαρμόζουν, και ταυτόχρονα να καθορίζουν και τους τρόπους ανταπόδειξης από πλευράς φορολογούμενων.

Ένας από τους λόγους που οι φορολογούμενοι προσφεύγουν στην φοροδιαφυγή είναι και η άγνοια τους γύρω από τις φορολογικές τους υποχρεώσεις και την σχετική νομοθεσία. Με βάση την έρευνα των Δ. Στασινόπουλου και Κ. Καστανιώτη, (2024), η οποία αναλύει σε ποια έκταση οι Έλληνες φορολογούμενοι γνωρίζουν τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, αλλά και κατά πόσο ο γενικός πληθυσμός γνωρίζει τις φορολογικές του υποχρεώσεις, διαπιστώθηκε ότι το 96,13% του πληθυσμού δεν γνωρίζει τις έμμεσες μεθόδους ελέγχου, ενώ το 79,88% πιστεύει ότι η ενημέρωση σχετικά με αυτές μπορεί να αυξήσει τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών.

Σύμφωνα με την έρευνα, η φορολογική αρχή χρησιμοποιεί όλο και περισσότερο τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, γιατί η εφαρμογή τους είναι αποτελεσματική στον εντοπισμό μη δηλωθέντων εισοδημάτων. Όμως η αποτελεσματικότητα αυτή «*απαιτεί σωστή αξιοποίηση και ανατροφοδότηση με δεδομένα και πληροφορίες*» από τρίτες πηγές.

Για την επιτυχία των μεθόδων χρειάζεται η «*πλήρης ψηφιακή αναδιάρθρωση, συστηματοποίηση των ροών διεργασιών, αυτόματη ψηφιακή καταγραφή δεδομένων σε μια ενιαία πλατφόρμα*» και η συνεργασία σε όλα τα επίπεδα των σχετιζόμενων δημοσίων υπηρεσιών.

Οι ερευνητές θεωρούν ότι πρέπει να δημιουργηθεί μια μεγάλη βάση δεδομένων από τις σχετιζόμενες τρίτες πηγές (με την κατάλληλη ανάπτυξη τεχνογνωσίας), μέσω της οποίας να παρακολουθούνται οι χρηματοροές και ο τρόπος ζωής των φορολογούμενων. Ωστόσο η ροή αυτών των (οικονομικών και ενίοτε άλλων ευαίσθητων και προσωπικών) πληροφοριών προς την φορολογική αρχή προκαλεί ερωτήματα για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των φορολογούμενων και συνεπώς η φορολογική αρχή πρέπει να λάβει σοβαρά μέτρα, τόσο για το είδος των πληροφοριών που θα αντληθούν, όσο και για τον τρόπο χρήσης τους, ώστε οι φορολογούμενοι να αισθανθούν ασφαλείς.

Η έρευνα επισημαίνει επίσης την ανάγκη ενημέρωσης των φορολογούμενων σε σχέση με τις έμμεσες τεχνικές, με σκοπό να αντιληφθούν ότι η φορολογική αρχή μπορεί να εντοπίσει κάθε αποκρυβέν εισόδημα, γεγονός που θα συμβάλλει σημαντικά στην βελτίωση της φορολογικής τους συμμόρφωσης.

Στην μελέτη των Ζωίτσα A. et al (2020), που αφορά τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, αναφέρεται ότι επιβάλλεται να ελέγχονται οπωσδήποτε και οι σχετιζόμενοι με τον αρχικό ελεγχόμενο (σύζυγος, προστατευόμενα μέλη κλπ), γιατί εμπειρικά έχει διαπιστωθεί ότι τα ποσά που δεν δηλώνονται στην φορολογική αρχή, καταλήγουν πάντα σε κάποια πρόσωπα. Με τον έλεγχο των οικονομικών δεδομένων των σχετιζόμενων προσώπων προκύπτουν επιπλέον δεδομένα που διευκολύνουν τον εντοπισμό κρυμμένων εισοδημάτων.

Ένα άλλο θέμα είναι ότι στις περιπτώσεις που παρουσιάζεται αρκετά υψηλό πλεόνασμα περιουσίας που δεν δικαιολογείται, οι ελεγχόμενοι προσπαθούν να αποφύγουν με διάφορους τρόπους τη φορολόγησή του. Ένας τρόπος είναι οι αβάσιμες καταγγελίες κατά των ελεγκτών, ώστε να καθυστερήσει η διαδικασία ελέγχου και ένας άλλος τρόπος είναι ότι ζητούν την επανεξέταση της υπόθεσής τους από την Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων, ώστε να πετύχουν επίλυση της υπόθεσής τους σε σύντομο χρόνο και χωρίς κόστος.

Σύμφωνα με τον Γ. Δαλιάνη (2022), δυο μεγάλα ζητήματα παρουσιάζονται εξ αιτίας της εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου: α) η ευρεία και αλόγιστη χρήση τους και β) ότι τα αποτελέσματά τους δεν προέρχονται από απτές αποδείξεις.

Παρατηρείται ότι μεγάλο μέρος των φορολογικών ελέγχων διενεργείται πλέον με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, λόγω της ιδιαίτερης ευκολίας με την οποία η φορολογική αρχή αποφασίζει την εφαρμογή τους για τον προσδιορισμό του

φορολογητέου εισοδήματος, κρίνοντας τα βιβλία και στοιχεία των επιχειρήσεων αναληθή ή/και ανακριβή. Παρόλο που η νομοθεσία θέσπισε την εφαρμογή των ΕΛΠ, ώστε να αποτρέψει μια πιθανή «*υποκειμενική και αυθαίρετη κρίση*» των ελεγκτών, οι περιπτώσεις εξωλογιστικού προσδιορισμού των εισοδημάτων αποτελούν μια τακτική με συνεχώς αυξητική τάση.

Όμως η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών δεν επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση, αλλά μόνο στις περιπτώσεις που η φοροδιαφυγή είναι τέτοιου μεγέθους που δεν καθίσταται εφικτό να προσδιοριστεί το εισόδημα. Αυτό σημαίνει ότι οι ελεγκτές θα πρέπει για κάθε υπόθεση να εξετάζουν με προσοχή αν πραγματικά υφίστανται οι προϋποθέσεις του νόμου για την εφαρμογή των έμμεσων μεθόδων ελέγχου.

Σε διάφορες περιπτώσεις ενώ ο έλεγχος μπορεί να προσδιορίσει το αποκρυβέν φορολογητέο ποσό και να καταλογίσει τον αναλογούντα φόρο, τα ελεγκτικά όργανα επιλέγουν την εφαρμογή των έμμεσων μεθόδων, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σοβαρός οικονομικός κίνδυνος για τον ελεγχόμενο. Ο κίνδυνος αυτός προέρχεται από το γεγονός ότι τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών, βασίζονται ουσιαστικά σε υποθέσεις και παραδοχές, και όχι σε απτές αποδείξεις.

Κατά τον Mayr B. (2017), προκειμένου να διενεργηθεί ορθά και όσο το δυνατόν ακριβέστερα και αξιόπιστα ο προσδιορισμός της αξίας περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες, τα οποία σημειωτέον κατάσχονται από την πολιτεία, θα πρέπει οι ελεγκτές να εφαρμόζουν πιστά τη νομοθεσία και τους κανόνες. Συνεπώς χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή και στην πρόληψη της αυθαιρεσίας του ελεγκτικού μηχανισμού.

Σε άρθρο της Καλομοίρας Κωτσαλά (2018), επισημαίνεται ότι «*έμμεσα μπορεί να θεωρηθεί ότι μεταβάλλεται η έννοια του φορολογητέου εισοδήματος, έστω και αν φαίνεται να αλλάζει μόνο ο τρόπος προσδιορισμού του*», λόγω της υποβάθμισης νομοθετικών ρυθμίσεων που ίσχυαν για σειρά ετών, με βάση τις οποίες οι φορολογούμενοι υπολόγιζαν το καθαρό εισόδημά τους. Πλέον το εισόδημα αυτό θα υπολογίζεται με βάση τις έμμεσες τεχνικές, οι οποίες μπορεί να το διαφοροποιούν και να το αναπροσαρμόζουν.

Κατά την άποψη της Κ. Γκάλη (2020), οι ελεγκτές για να προσδιορίσουν το αποκρυβέν φορολογητέο εισόδημα χρησιμοποιούν δείκτες (συνήθως το πραγματικό περιθώριο μικτού κέρδους), που θεωρούνται αξιόπιστοι με βάση τις γενικά παραδεκτές

αρχές του ελέγχου. Ωστόσο η αρχική και κυριότερη πηγή από την οποία προκύπτουν οι πληροφορίες που αφορούν τον έλεγχο πρέπει να προέρχονται από τον ίδιο τον ελεγχόμενο και μόνο σε περίπτωση που είναι απαραίτητο, ο έλεγχος να συνεπικουρείται και από πληροφορίες από τρίτους. Οι έμμεσες μέθοδοι πρέπει να είναι η τελευταία λύση που θα χρησιμοποιήσουν οι ελεγκτές, σε υποθέσεις προμελετημένης φοροδιαφυγής, όπου οι άμεσες μέθοδοι ελέγχου δεν έχουν αποτέλεσμα και είναι αναγκαία η ισορροπία μεταξύ φορολογικής συμμόρφωσης και εξασφάλισης της εφαρμογής της φορολογικής νομοθεσίας.

Πέραν των καθαρά φορολογικών αδικημάτων, ο έμμεσος τρόπος προσδιορισμού του εισοδήματος έχει συχνά χρησιμοποιηθεί και για την σύλληψη και καταδίκη ατόμων που προέβησαν είτε σε οικονομικές απάτες είτε σε άλλα είδη εγκλημάτων, αλλά δεν ήταν δυνατή η απόδειξή τους. Σύμφωνα με τους Davis-Culler, P. L. et al (2021), οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι κατάλληλες και εμπεριέχουν πολλά οφέλη και για τις περιπτώσεις οικονομικής απάτης κατά ιδιωτών ή επιχειρήσεων ή άλλων εγκλημάτων (πχ ληστείες τράπεζας), λόγω του ότι παρέχουν τη δυνατότητα εντοπισμού των εσόδων από την απάτη (πχ υπόθεση Ponzi). Δηλαδή ακολουθώντας τη διαδρομή του χρήματος εντοπίζεται και ο δράστης, ο οποίος διώκεται και για το «έγκλημα» της απάτης αλλά και για μη δηλωθέντα εισοδήματα, μη καταβολή φόρου, για ξέπλυμα μαύρου χρήματος κλπ. Συχνά είναι αδύνατο ή πολύ δύσκολο να στοιχειοθετηθεί ποινική υπόθεση κατά του δράστη της απάτης ή άλλου εγκλήματος, αλλά η χρήση έμμεσων μεθόδων μπορεί να ενισχύσει τις αποδείξεις της υπόθεσης ή να στοιχειοθετήσει ποινικές φορολογικές παραβάσεις για το εισόδημα που προήλθε από την απάτη, με αποτέλεσμα ο δράστης ακόμα και αν δεν διωχθεί ποινικά για την ίδια την απάτη, να διωχθεί για τα φορολογικά αδικήματα που προέκυψαν από αυτήν (υπόθεση Αλ Καπόνε που καταδικάστηκε για φοροδιαφυγή και όχι για άλλες σοβαρές ποινικές δραστηριότητες).

Ο Eisenberg P. (2018) αναλύει μία περίπτωσης υψηλής διαφθοράς, κατά την οποία η Εισαγγελία του Στέμματος του Ηνωμένου Βασιλείου εφαρμόζοντας την μέθοδο της καθαρής αξίας, κατέληξε στην εκτίμηση ότι οι κατηγορούμενοι παρουσίαζαν ένα κενό μεταξύ δηλωθέντος και εκτιμηθέντος, από τη μέθοδο αυτή, φορολογητέου εισοδήματος, το οποίο προερχόταν από «προμήθειες» για τις οποίες τους άσκησε ποινική δίωξη.

Αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση της Ρωσίας, όπου πλέον οι έμμεσες μέθοδοι ελέγχου εγκαταλείπονται. Σύμφωνα με τους A. Tsyganov et al (2023), στη Ρωσία από 1/1/2021 έχει καταργηθεί ο ενιαίος φόρος επί του τεκμαρτού εισοδήματος, γιατί το κράτος αποφάσισε να εγκαταλείψει τις έμμεσες μεθόδους ελέγχου του φορολογητέου εισοδήματος και να μεταβεί σε σύστημα φορολόγησης βάσει του πραγματικού δηλωθέντος εισοδήματος, με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα φορολογικά έσοδα. Η απόφαση αυτή της ρωσικής φορολογικής διοίκησης βασίστηκε στο γεγονός ότι ο ενιαίος φόρος επί του τεκμαρτού εισοδήματος ήταν κατάλληλος πριν από 20 χρόνια, γιατί επέτρεπε την αύξηση της είσπραξης φόρων και γιατί βόλευε τις επιχειρήσεις από διοικητικής άποψης, δεδομένου ότι η τεχνολογική υποστήριξη του ελέγχου της εποχής εκείνης δεν διευκόλυνε τον αξιόπιστο προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος και επέτρεπε τις καταχρήσεις κυρίως από εμπορικές επιχειρήσεις. Όμως από τότε οι διαδικασίες της φορολογικής αρχής βελτιώθηκαν μέσω της τεχνολογίας και έθεσαν σε λειτουργία ένα ολοκληρωμένο και αυτοματοποιημένο σύστημα συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων, τα οποία αποθηκεύονται σε πραγματικό χρόνο.

Η ψηφιοποίηση της οικονομίας, η οποία επιτρέπει τον «*αυτοματοποιημένο*» έλεγχο σε μεγάλο βαθμό, είχε σαν αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της κυκλοφορίας μαύρου χρήματος και συνεπώς την υποβάθμιση της σημασίας των έμμεσων μεθόδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΉ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΌΤΗΤΑ - ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΉ

3.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η παραοικονομία περιέχει έννοιες όπως η φοροδιαφυγή, η αδήλωτη εργασία, οι μη καταγεγραμμένες συναλλαγές και το «Μαύρο» χρήμα. Οι έννοιες εμπεριέχουν την απόκρυψη εισοδήματος, επειδή ακριβώς οι δραστηριότητες που αφορούν δεν δηλώνονται και δεν καταγράφονται. Η φοροδιαφυγή προκύπτει άμεσα ή έμμεσα από όλο το φάσμα της παραοικονομίας, λόγω ακριβώς της απόκρυψης των παρανόμων δραστηριοτήτων που αφορά το σύνολο της παραοικονομίας, ενώ συχνά αποτελεί το βασικό κίνητρο για την ενεργό επιχειρηματική ενασχόληση με αυτήν. Ουσιαστικά η παραοικονομία είναι η οικονομία που δεν καταγράφεται και η φοροδιαφυγή προκύπτει από την οικονομία (νόμιμη ή παράνομη) που δεν δηλώνεται και άρα δεν φορολογείται.

Η φοροδιαφυγή περιλαμβάνει πράξεις ή παραλείψεις, οι οποίες κατά παράβαση της φορολογικής νομοθεσίας, οδηγούν στην απόκρυψη φορολογητέων εισοδημάτων, με αποτέλεσμα την αποφυγή καταβολής φόρων. Είναι δηλαδή πράξη παράνομη, ορίζεται από νομοθεσία ως έγκλημα φοροδιαφυγής και διώκεται ποινικά.

Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής αποτελεί μια από τις πιο κρίσιμες πτυχές στην οικονομία μιας χώρας, γιατί το φαινόμενο αυτό συντελεί στην δημιουργία δημοσίου ελλείμματος και ως αποτέλεσμα έχει πολλαπλές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις για το σύνολο της κοινωνίας.

Σύμφωνα με το Άρθρο 79 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, υπάρχει εσκεμμένη φοροδιαφυγή όταν κάποιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο δεν παρουσιάζει αληθή εισοδήματα, τα οποία μπορεί να προέρχονται από την εργασία ή από την επιχειρηματική του δραστηριότητα ή από ακίνητα, με στόχο τη μη φορολόγηση τους και επομένως τη μη καταβολή του φόρου εισοδήματος που αναλογεί. Ένας συνηθισμένος τρόπος φοροδιαφυγής είναι η λογιστική καταχώρηση ψευδών λογιστικών γεγονότων (ψευδή-εικονικά παραστατικά εξόδων κλπ), μέσω του οποίου μηδενίζεται ή μειώνεται το φορολογητέο κέρδος και αποφεύγεται η καταβολή μέρους ή όλου του φόρου.

Η μη καταβολή του φόρου εισοδήματος, του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) ή και του ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ) ορίζονται ως ενέργειες φοροδιαφυγής σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία. Επιπρόσθετα, η μη καταβολή ή παραποίηση του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και διάφορων φόρων παρακράτησης ή τελών αποτελούν στοιχεία εσκεμμένης φοροδιαφυγής εφόσον δεν αποδίδονται στο κράτος.

Για να γίνει απόλυτα κατανοητή η έννοια της φοροδιαφυγής θα πρέπει να διερευνηθούν οι παράγοντες και τα αίτια που οδηγούν σε αυτήν. Αρκετές έρευνες και μελέτες έχουν διεξαχθεί για την αναζήτηση των καθοριστικών παραγόντων που ωθούν στη φοροδιαφυγή.

Σύμφωνα με Έκθεση του ΟΟΣΑ (2018) που αφορά την φορολογία στην Ελλάδα, ένας βασικός παράγοντας που ενισχύει και οδηγεί στην υιοθέτηση της φοροδιαφυγής από τους πολίτες, είναι το ίδιο το **φορολογικό σύστημα**. Η σύνθεση του φορολογικού συστήματος της χώρας, με πολυάριθμους νόμους, ποικίλες τροποποιήσεις ή αναθεωρήσεις της νομοθεσίας καθώς και πολλές διευκρινήσεις, με την έκδοση πληθώρας εγκύκλιων, συμβάλει στη δημιουργία ενός περίπλοκου φορολογικού συστήματος. Η δυσκολία κατανόησης, παρακολούθησης και ενημέρωσης των φορολογικών αλλαγών της χώρας από τους πολίτες, ενισχύουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, λόγω άγνοιας και αδυναμίας κατανόησης.

Η συνεχής αλλαγή της φορολογικής νομοθεσίας σχετίζεται άμεσα με τις συνεχείς μεταβολές κυβερνήσεων της χώρας και συνεπώς με την μη εφαρμογή μιας σταθερής πολιτικής ενάντια στην φοροδιαφυγή. Η έλλειψη βούλησης των πολιτικών σε συνδυασμό με τη διαφθορά του κρατικού μηχανισμού ενισχύει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Σχετική έρευνα των Θ. Κουναδέα et al (2022) απέδειξε ότι η διενέργεια πολλών και συχνών φορολογικών ελέγχων στη διοίκηση μπορεί να συμβάλλει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου.

Η **διαρκής άνοδος της φορολογικής επιβάρυνσης** σε συνδυασμό με ένα χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, αποτελεί σημαντικό κίνητρο αποφυγής δήλωσης εισοδημάτων των φορολογούμενων και συνεπώς ωθεί τους υπόχρεους στη φοροδιαφυγή. Το **αίσθημα του μη δικαίου** και η **έλλειψη εμπιστοσύνης** στο φορολογικό σύστημα της χώρας διογκώνουν ακόμα περισσότερο το πρόβλημα.

Ένας άλλος βασικός παράγοντας που συντελεί στην ενίσχυση της φοροδιαφυγής, ήταν μέχρι και λίγα χρόνια πριν, η **ελλειμματική τεχνολογική και**

πληροφοριακή οργάνωση της φορολογικής διοίκησης. Η απουσία σύγχρονων πληροφοριακών συστημάτων - βάσεων δεδομένων, η ελλιπής οργάνωση και η τήρηση αρχείων αποτελούσαν σημαντικά εμπόδια ως προς την επεξεργασία πληροφοριών και συνεπώς τον εντοπισμό της φοροδιαφυγής. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί σπουδαία πρόοδος στην ανάπτυξη της ηλεκτρονικής μηχανογράφησης με την ψηφιοποίηση της ΑΑΔΕ και την ανάπτυξη σύγχρονων εφαρμογών, όπως για παράδειγμα τα MY DATA και πολλές άλλες, οι οποίες αποτελούν απαραίτητα εργαλεία της διοίκησης για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

Το πρόβλημα της **γραφειοκρατίας** που εντοπίζεται στο δημόσιο τομέα και συνεπώς και στη φορολογική διοίκηση, διευκολύνει την φοροδιαφυγή. Η ελλιπής στελέχωση καταρτισμένου προσωπικού με συγκεκριμένες και οριοθετημένες αρμοδιότητες, καθώς και η ελλιπής εξειδίκευση στους φορολογικούς ελέγχους, αποτελεί ένα σοβαρό εμπόδιο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ η αδυναμία οργάνωσης, στελέχωσης και ορθής λειτουργίας της φορολογικής διοίκησης δημιουργεί μεγάλες καθυστερήσεις στην υλοποίηση των διαδικασιών ελέγχου και συνεπώς στον εντοπισμό περιπτώσεων φοροδιαφυγής.

Με βάση την έρευνα των Δ. Στασινόπουλου και Κ. Καστανιώτη (2024), ένας σημαντικός παράγοντας που ωθεί τους πολίτες μιας χώρας στην φοροδιαφυγή είναι η **άγνοια και η μη συνειδητοποίηση της πράξης**. Η έρευνα των Arja S. Et al (2020) έδειξε ότι οι ενήμεροι και ευσυνείδητοι φορολογούμενοι, έχοντας κατανοήσει τις συνέπειες της φοροδιαφυγής για το κράτος και τους ίδιους, είναι πιο δύσκολο να προβούν στην παραπάνω ενέργεια αντιλαμβανόμενοι πως οι φόροι αποτελούν τη βασική πηγή εσόδων του κράτους και συνεπώς η απόκρυψη ή η μη πληρωμή τους έμμεσα επιβαρύνουν τους ίδιους και μακροπρόθεσμα μειώνουν το βιοτικό τους επίπεδο. Συνεπώς η ενημέρωση σε φορολογικά θέματα και γενικά η ενίσχυση της φορολογικής γνώσης και συνείδησης των πολιτών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση αναχαίτισης της φοροδιαφυγής.

Εκτιμάται ότι το μέγεθος της παραοικονομίας είναι ανάλογο με το μέγεθος της **αυτοαπασχόλησης**, το οποίο στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα υψηλό, με αποτέλεσμα και η φοροδιαφυγή να είναι ανάλογα υψηλή. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν είναι τόσο η φορολογική επιβάρυνση που τροφοδοτεί την επέκταση της παραοικονομίας στην Ελλάδα, όσο η επιβάρυνση των ασφαλιστικών-κοινωνικών εισφορών. Επίσης το

εργασιακό πλαίσιο δεν ευνοεί τη νόμιμη εργασία, πολύ συχνά εργοδότες και εργαζόμενοι στρέφονται στην αδήλωτη εργασία και κατά συνέπεια στην φοροδιαφυγή.

Υπάρχει και η άποψη ότι τα κέρδη της παραοικονομίας διοχετεύονται τελικά στην νόμιμη οικονομία, μέσω της αγοράς αγαθών και υπηρεσιών που διακινούνται νόμιμα. Σύμφωνα με την έρευνα των Schneider και Enste (2000) τα 2/3 του εισοδήματος της παραοικονομίας περίπου να καταναλώνεται άμεσα εντός της νόμιμης οικονομίας. Αυτό σύμφωνα με τους Manolas et al (2013) σημαίνει ότι η παραοικονομία μπορεί με τον παραπάνω τρόπο να ενισχύει έμμεσα την νόμιμη οικονομία, αλλά βέβαια εμποδίζει την ουσιαστική ανάπτυξή της, γιατί επιφέρει οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές διαταραχές, έχοντας επιπλέον και αρνητική επίδραση στις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές και τους στόχους του κράτους γιατί, επειδή δεν μπορεί να καταμετρηθεί αξιόπιστα, τα οικονομικά στατιστικά στοιχεία δεν είναι ακριβή, με αποτέλεσμα και οι δείκτες της οικονομίας να μην είναι ακριβείς, ενώ ο κυβερνητικός προγραμματισμός και οι στόχοι βασίζονται σε αυτούς τους δείκτες.

3.2 Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα η φοροδιαφυγή, όπως και όλο το φάσμα της παραοικονομίας, υφίστανται σε μεγάλο βαθμό, ως μέρος της ελληνικής πραγματικότητας, διαχρονικά. Οι προσπάθειες αναχαίτισης, μείωσαν σε ένα βαθμό το πρόβλημα, αλλά σύμφωνα με τους F. Schneider et al (2022), δεν το αντιμετώπισαν ικανοποιητικά.

Η Ελλάδα κατέχει διαχρονικά μια από τις υψηλότερες θέσεις στον τομέα της παραοικονομίας μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε διάφορες μελέτες έχει γίνει προσπάθεια εκτίμησης του ύψους της στην Ελλάδα, οι οποίες εμφανίζουν το φαινόμενο σε ένα όριο από 20% έως 30% του ΑΕΠ της χώρας, ενίοτε και 36%.

Η έρευνα του F. Schneider (2013), που περιλαμβάνει εκτίμηση του φαινομένου στις χώρες του ΟΟΣΑ, η οποία ναι μεν εμφανίζει την Ελλάδα να είναι η τρίτη χώρα στην ΕΕ με την μεγαλύτερη μείωση παραοικονομίας, αλλά εκτιμά ότι το 2009 το ποσοστό παραοικονομίας ήταν σχεδόν το 25% του ΑΕΠ και το 2012 στο 24%, ενώ το ίδιο διάστημα ο μέσος όρος των χωρών της Ένωσης παρουσίαζε ποσοστό 18,4%.

Όπως αναφέρεται σε άρθρο του Γ.Μαζιά (2025), οι Francesco Pappadà και Kenneth Rogoff σε σχετική έρευνά τους για το Κέντρο Οικονομικής Πολιτικής Έρευνας (CEPR), που αφορά την παραοικονομία στην ΕΕ, ανεβάζουν την Ελλάδα στην πρώτη θέση, με ποσοστό επί του ΑΕΠ που φτάνει το 36%, πολύ υψηλότερα από τον μέσο όρο των άλλων χωρών που εκτιμάται από την έρευνα στο 17% και βέβαια υψηλότερα και από το μέσο όρο που η ίδια η ΕΕ εκτιμά. Με βάση την έρευνα αυτή, η αύξηση της παραοικονομίας στην Ελλάδα από το 2009 μέχρι το 2020 ανήλθε στο 4%.

Όμως, σε μελέτη του 2022, που διενεργήθηκε από τη «Διεθνή Διαφάνεια Ελλάς» και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, η οποία αφορά την παραοικονομία στην Ελλάδα το διάστημα 1980 έως 2020, υπολογίζεται ότι το ύψος της παραοικονομίας στη χώρα, κατά την περίοδο αυτή, φτάνει το 28,5% του ΑΕΠ και παρουσιάζει φθίνουσα μεταβολή κατά 0,41% ετησίως. Η μελέτη αυτή επίσης εκτίμησε το μέγεθος αυτό για το 2020 στο 26% του ΑΕΠ και προέβλεψε ότι θα κυμανθεί περίπου στα ίδια επίπεδα μέχρι το 2027.

Πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με μελέτη του F. Schneider (2021) για την παραοικονομία στην ΕΕ το διάστημα 2003 έως 2021, παρατηρείται ότι κατά το 2020, η μειωτική τάση που παρουσιαζόταν μέχρι το 2019, έδωσε τη θέση της σε μια αύξηση ύψους του 20,9% του ΑΕΠ, ενώ το 2019 βρισκόταν στο 19,23%. Αυτή η αύξηση της παραοικονομίας το 2020 παρουσιάστηκε σε όλη την ΕΕ και οφείλεται κυρίως στα οικονομικά επακόλουθα της πανδημίας, όπως η απώλεια μεγάλου μέρους του εισοδήματος λόγω της παύσης εργασιών, με αποτέλεσμα οι πολίτες να στραφούν προς την παραοικονομία για να μπορέσουν να επιβιώσουν.

Το 2021 και ενώ οι επιπτώσεις της πανδημίας βρίσκονταν ακόμα στο προσκήνιο, το ποσοστό της παραοικονομίας υποχώρησε στο 20,3% του ΑΕΠ, αλλά και πάλι σε υψηλότερο επίπεδο από ότι το 2019.

Η Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 2022, αναφέρει ότι το ύψος της παραοικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά το 2003 ανερχόταν στο 22,6% του συνολικού ΑΕΠ της, ενώ μέχρι το 2022 είχε μειωθεί στο 17,3%. Για το ίδιο διάστημα, σύμφωνα με μελέτη της Υποεπιτροπής Φορολογικών θεμάτων FISC της Ένωσης, στην Ελλάδα το ποσοστό της παραοικονομίας ήταν το 2003 στο 28,2% του ΑΕΠ της χώρας και το 2022 μειώθηκε στο 20,93%. Δηλαδή αν και μειώθηκε, βρισκόταν σταθερά πάνω από το μέσο όρο της Ένωσης.

Με εξαίρεση το διάστημα 2020-2021, παρατηρείται μια σχετική αποκλιμάκωση του φαινομένου στη χώρα μας, όπως επιβεβαιώνεται και από την μελέτη των F. Schneider & A. Asllani για λογαριασμό της ΕΕ, η οποία θεωρεί ότι η παραοικονομία στην Ελλάδα το 2022 ανέρχεται στο 20,9% του ΑΕΠ.

Η Έκθεση της Eurobank (2023) αναφέρει ότι το ύψος της παραοικονομίας στην Ελλάδα φτάνει τουλάχιστον τα 40 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως, ποσό που θα μπορούσε εκτός των άλλων, να συμβάλλει σημαντικά στην μείωση της φορολογίας, ενώ σε άρθρο του Γ. Παπαδημητρίου (2023) αναφέρεται ότι σε έρευνα του Ινστιτούτου Εφαρμοσμένων Οικονομικών του Πανεπιστημίου του Τύμπινγκεν της Γερμανίας εκτιμάται ότι η παραοικονομία στην Ελλάδα ανέρχεται στο 21,7% του ΑΕΠ.

Και ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος (2023) σε ομιλία του στο 19ο Tax Forum αναφέρει ότι το ύψος της παραοικονομίας στην Ελλάδα, εκτιμάται ότι το 2022 ανέρχεται στο 20,9% του ΑΕΠ της χώρας (λαμβάνοντας υπόψιν τη μεγάλη διαφορά μεταξύ της καταναλωτικής δαπάνης και των δηλωθέντων εισοδημάτων σε ετήσια βάση), τη στιγμή που ο μέσος όρος στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι 17,8%, παρόλο που η Ελλάδα το 2022 βρισκόταν στην τρίτη θέση μεταξύ των χωρών της ΕΕ με τη μεγαλύτερη μείωση της φοροδιαφυγής.

Σύμφωνα με την Έκθεση για την Παραοικονομία διεθνώς και την σχετική ανάλυση της Ernst & Young (2025), κατά το 2023 η Ελλάδα βρίσκεται 82η στην κατάταξη μεταξύ 131 χωρών, με παραοικονομία ύψους 12% του επίσημου ΑΕΠ, ένα ποσό που αγγίζει τα 29,2 δις δολάρια.

Η παραοικονομία στην Ελλάδα, αν και χαρακτηρίζεται από έντονο δυναμισμό, εμφανίζει ελαφρώς μειωτική τάση, κυρίως λόγω της εντατικοποίησης των φορολογικών ελέγχων, των αντικινήτρων, των νομοθετικών παρεμβάσεων, της ψηφιοποίησης των υπηρεσιών της ΑΑΔΕ, της αυξανόμενης χρήσης των ηλεκτρονικών πληρωμών κλπ. Ωστόσο δεν εξαλείφεται ούτε μειώνεται σημαντικά, αφού το μέγεθός της εξακολουθεί να είναι υψηλό και να αποτελεί μεγάλο ποσοστό επί του ΑΕΠ.

Ιδιαίτερα έντονο είναι το πρόβλημα με την φοροδιαφυγή του **ΦΠΑ**. Το επονομαζόμενο έλλειμμα ή κενό του ΦΠΑ, δηλαδή το ποσό του ΦΠΑ που χάνεται λόγω φοροδιαφυγής, με βάση την Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (2021), την περίοδο 2008 έως και 2013 αφορούσε ποσοστό 27% έως 33% του αναμενόμενου, δηλαδή αυτού που θα υπήρχε με πλήρη φορολογική συμμόρφωση.

Σύμφωνα με Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη φορολογία, η μείωση των εσόδων από το ΦΠΑ την περίοδο 2014 έως 2017 υπήρξε μεγαλύτερη από τους διαφυγόντες φόρους της ίδιας περιόδου, κατατάσσοντας την Ελλάδα στην δεύτερη χειρότερη θέση μέσα στην ΕΕ.

Την περίοδο 2013 έως 2017, παρουσιάστηκε αρχικά μια μείωση της απώλειας κατά τα έτη 2013 και 2014 και κατόπιν αύξηση αυτής από το 2015 έως και το 2017, με συνολική απώλεια εσόδων κατά την περίοδο αυτή 30,1 δισεκατομμύρια ευρώ.

Το 2015 η απώλεια των εσόδων από ΦΠΑ ανέρχεται στο 22% του πραγματικού ΑΕΠ της χώρας, ενώ ο μέσος όρος στην Ε.Ε. βρίσκεται στο 18% του πραγματικού ΑΕΠ.

Το 2017 η απώλεια ΦΠΑ φτάνει το 31,5% του αναμενόμενου. Το 2018 μειώνεται στο 29,1%. Το 2021 υπάρχει περαιτέρω μείωση στο 17,5%, ποσό που μεταφράζεται σε 3,2 δις,

Στην ετήσια Έκθεση της ΕΕ για την φορολογία (2025) κατά το 2022, το κενό ΦΠΑ φτάνει στο 13,7%, με την Ελλάδα να καταγράφει την μεγαλύτερη μείωση κατά την περίοδο αυτή.

Και το 2023 η Ελλάδα κατατάσσεται 11η σε ποσοστό ΦΠΑ επί του ΑΕΠ, με 8,8% (ενώ ο μέσος όρος στις χώρες της ένωσης είναι 18,3%) και το ποσοστό αυτό αποτελεί το 22,5% των συνολικών εσόδων από φόρους.

Σύμφωνα με τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (2023) η απώλεια του ΦΠΑ οφείλεται όχι μόνο στα προβλήματα του φορολογικού συστήματος, αλλά κυρίως σε δυο άλλους παράγοντες: τόσο στους υψηλούς συντελεστές ΦΠΑ που είναι κίνητρο για φοροδιαφυγή, όσο και στην πραγματική αδυναμία των υπόχρεων να καταβάλλουν τα ποσά του φόρου.

Και στην περίπτωση του ΦΠΑ η παραβατικότητα δείχνει να έχει μειωτικές τάσεις από το 2017 και έπειτα, για τους ίδιους λόγους που μειώνεται και η γενικότερη φοροδιαφυγή, δηλαδή λόγω της εντατικοποίησης των φορολογικών ελέγχων, των αντικινήτρων, των νομοθετικών παρεμβάσεων, της ψηφιοποίησης των υπηρεσιών της ΑΑΔΕ, της αυξανόμενης χρήσης των ηλεκτρονικών πληρωμών κλπ.

Ειδικά η εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων της ΑΑΔΕ από το 2021 μέχρι και το 2024 με την συνεχή αύξηση του αριθμού των ελέγχων, σε συνδυασμό με την όλο και περισσότερο εξελισσόμενη ψηφιοποίηση των ελεγκτικών υπηρεσιών, υπήρξε καθοριστική.

Επειδή στην Ελλάδα ο αριθμός των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολούμενων είναι πολύ υψηλός, σε σχέση με τις μεγάλες επιχειρήσεις, και ταυτόχρονα η φορολογία τους κυμαίνεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα σε σύγκριση με τις οικονομικές τους δυνατότητες, είναι φυσικό μεγάλο μέρος της φοροδιαφυγής να παρατηρείται από αυτές.

Όπως και στις άλλες χώρες του κόσμου, έτσι και στην Ελλάδα είναι σύνηθες, αυτές οι κατηγορίες φορολογούμενων να είναι εκείνες που επιδίδονται περισσότερο σε φορολογικά αδικήματα, δηλώνοντας στην φορολογική αρχή μικρότερο από το πραγματικό εισόδημά τους, επειδή θεωρητικά οι πιθανότητες εντοπισμού τους είναι σχετικά μικρές, Αυτή είναι μια τακτική που δεν μπορούν να ακολουθήσουν οι μισθωτοί και συνταξιούχοι και ίσως ούτε οι μεγάλες εταιρείες, αν και τα «μεγάλα εισοδήματα» διαθέτουν άλλους τρόπους να μειώσουν τους φόρους τους, μέσω φοροαποφυγής και όχι φοροδιαφυγής, ιδρύοντας για παράδειγμα offshore εταιρείες ή αλλάζοντας φορολογική κατοικία.

Στην Ελλάδα η φορολογική βάση αφορά κυρίως τα εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις, τα οποία δεν μπορούν να μην δηλωθούν και ταυτόχρονα οι συντελεστές φορολόγησης και εισφορών είναι ιδιαίτερα υψηλοί, με αποτέλεσμα αυτοί που τελικά επωμίζονται το περισσότερο δημοσιονομικό βάρος να είναι αυτή η μερίδα του πληθυσμού, γεγονός που ενισχύει την φορολογική ανισότητα.

Με βάση τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (2021), τα στατιστικά δεδομένα της Απολογιστικής Έκθεσης της ΑΑΔΕ (2021) και στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2021), η φορολογική υπερεπιβάρυνση αυτής της μερίδας του πληθυσμού, είναι σαφής:

Τα στοιχεία δείχνουν ότι το 79% των συνολικών δηλωθέντων εισοδημάτων προέρχεται από μισθωτούς και ναυτικούς. Το συνολικό εισόδημα που δηλώθηκε από το σύνολο των φορολογούμενων ανήλθε στα 84 δις και την ίδια χρονική περίοδο οι δαπάνες κατανάλωσης ήταν μεγαλύτερες από το δηλωθέν εισόδημα κατά 40 δις, γεγονός που μπορεί να εξηγηθεί μόνο με την ύπαρξη εισοδημάτων από φοροδιαφυγή.

Ταυτόχρονα το 70% των επιχειρήσεων και το 57% των νοικοκυριών δήλωσαν εισόδημα κάτω των 10.000 €, ενώ ένα 37% των φυσικών προσώπων δήλωσε εισόδημα κάτω από 5.000 €. Και ενώ το μέσο δηλωθέν εισόδημα των νοικοκυριών είναι μικρότερο κατά 25% από τις δαπάνες τους, οι καταθέσεις τους αυξήθηκαν κατά 7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέθεσε ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος (2023).

Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις εφευρίσκουν διάφορους τρόπους για να φοροδιαφεύγουν αποκρύπτοντας εισοδήματα και αποφεύγοντας έτσι την καταβολή φόρου και ΦΠΑ, με την μη έκδοση παραστατικών, την έκδοση ή λήψη εικονικών παραστατικών, την παραβίαση της νόμιμης λειτουργίας με POS κλπ.

Οι επαγγελματικοί κλάδοι που παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά φοροδιαφυγής εντοπίζονται από τους ελέγχους της ΑΑΔΕ και αντιμετωπίζονται με μέτρα που αφορούν ειδικά αυτές.

Επί παραδείγματι, για το POS, το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, για τους πρώτους 8 μήνες του 2024, ανακοίνωσε ποιοι είναι οι 6 επαγγελματικοί κλάδοι που παρουσιάζουν την μεγαλύτερη φοροδιαφυγή. Με σειρά ύψους παραβατικότητας είναι: ταξί, γιατροί, δικηγόροι, κομμωτήρια - κέντρα αισθητικής, εστίαση και τουρισμός.

Πρόσφατα δε, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η παρατηρούμενη φορολογική παραβατικότητα συγκεκριμένων επαγγελματικών κλάδων, ανακοινώθηκε και η λειτουργία του ψηφιακού πελατολογίου για φορολογούμενους υψηλού κινδύνου φοροδιαφυγής, όπως πάρκινγκ, συνεργεία αυτοκινήτων, φανοποιεία, βουλκανιζατέρ, πλυντήρια αυτοκινήτων, επιχειρήσεις πώλησης ανταλλακτικών και επιχειρήσεις πώλησης-ενοικίασης οχημάτων.

Η γεωγραφική κατανομή του μεγέθους της φοροδιαφυγής υπολογίζεται με βάση το ποσοστό παραβάσεων που εντοπίζονται κατά τη διενέργεια ελέγχων από την ΑΑΔΕ. Σύμφωνα με την Απολογιστική Έκθεση της ΑΑΔΕ (2023) πρώτη έρχεται η περιφέρεια Κρήτης με παραβατικότητα 36,6% επί των ελέγχων, δεύτερη η περιφέρεια Θεσσαλίας με 36,3% και τρίτη η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με 35,4%, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό παρουσιάζει η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας με 22,2%.

Τα δεδομένα αλλάζουν το επόμενο έτος, όπου με βάση την Απολογιστική Έκθεση της ΑΑΔΕ (2024), πρώτη σε παραβατικότητα περνάει η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με ποσοστό 39,7% επί των ελέγχων, ακολουθεί η περιφέρεια Ιονίων Νήσων με 38,7%, και έπεται η περιφέρεια Θεσσαλίας με 37,31%, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό 19,4% και μάλιστα μειωμένο σε σχέση με το προηγούμενο έτος εξακολουθεί να κατέχει η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας.

3.3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Η φοροδιαφυγή έχει πολλαπλές αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική, κοινωνική, και πολιτική κατάσταση των κρατών.

Αρχικά, και ανάλογα με το μέγεθός της, μπορεί να μειώνει σημαντικά τα δημόσια έσοδα στον κρατικό προϋπολογισμό. Όταν τα κρατικά έσοδα δεν επαρκούν για να καλύψουν τις αναγκαίες κρατικές δαπάνες, προκαλείται έλλειμμα ή αύξηση του ελλείμματος, το οποίο διαχρονικά οδηγεί σε ανάγκη για δανεισμό προκειμένου το κράτος να καλύψει το έλλειμμα και συνεπώς δημιουργείται ή αυξάνεται το δημόσιο χρέος. Η φοροδιαφυγή δηλαδή γίνεται τροχοπέδη στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών.

Τα μειωμένα δημόσια έσοδα προκαλούν τη μείωση της δυνατότητας παροχής δημόσιων αγαθών (αυτοκινητόδρομοι, σχολεία κλπ) και υπηρεσιών (παιδεία, υγεία, κλπ) από το κράτος προς τους πολίτες, αφού τα ποσά της φοροδιαφυγής, αν είχαν εισπραχθεί, θα διοχετεύονταν σε κοινωνικές παροχές προς τους πολίτες και θα υποβοηθούσαν τόσο την κατανάλωση, όσο και τις επενδύσεις.

Αποπροσανατολίζει τις μεθόδους λειτουργίας και την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής του κράτους, γιατί επηρεάζει αρνητικά τον κρατικό προϋπολογισμό και το δημόσιο χρέος και δεν αφήνει περιθώρια σε έναν ορθολογικό και αποτελεσματικό συνδυασμό των πολιτικών αυτών για την επίτευξη των οικονομικών στόχων. Επίσης το γεγονός ότι η φοροδιαφυγή δεν μπορεί να υπολογιστεί και να καταγραφεί, δημιουργεί επιπλέον προβλήματα στην δημοσιονομική τακτική.

Ενισχύει την άδικη κατανομή των κρατικών πόρων και οδηγεί σε κοινωνική ανισότητα και μεγέθυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων των πολιτών, αφού λόγω της φοροδιαφυγής, η φορολογική επιβάρυνση των πολιτών δεν είναι δίκαιη, δεν βασίζεται στην πραγματική φοροδοτική τους ικανότητα και την επωμίζονται κυρίως εκείνοι που δεν φοροδιαφεύγουν, οι οποίοι είναι συνήθως οι ασθενέστεροι οικονομικά. Ταυτόχρονα λόγω της φοροδιαφυγής, υπάρχει μερίδα του πληθυσμού που εμφανίζεται ως οικονομικά ασθενής επειδή ακριβώς φοροδιαφεύγει, ενώ δεν είναι, και ως εκ τούτου λαμβάνει διαφόρων ειδών κοινωνικά επιδόματα, διογκώνοντας έτσι την κοινωνική και οικονομική ανισότητα.

Λόγω της ανισότητας, προκαλεί στο σύνολο της κοινωνίας και κυρίως σε αυτούς που επωμίζονται τελικά το φορολογικό βάρος, το αίσθημα της αδικίας με

αποτέλεσμα να κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους θεσμούς του κράτους, γεγονός που εν δυνάμει μπορεί να προκαλέσει κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές.

Επιφέρει αύξηση των φορολογικών συντελεστών, γιατί τα κράτη στην προσπάθεια να ανακτήσουν κάποια από τα διαφυγόντα έσοδά τους, αυξάνουν την φορολογία μέσω της συνεχούς αύξησης των φορολογικών συντελεστών, με αποτέλεσμα να διευρύνεται ακόμα περισσότερο η φορολογική ανισότητα, παραμένει δε, αμφίβολο κατά πόσο η τακτική αυτή πραγματικά οδηγεί σε αύξηση των δημοσίων εσόδων.

Η προκαλούμενη, από τη φοροδιαφυγή, φορολογική ανισότητα και αδικία, καθώς και η αδυναμία ανταπόκρισης στην συνεχώς αυξανόμενη φορολογία, πλήττει την φορολογική ευσυνειδησία των αδικούμενων πολιτών, με αποτέλεσμα πολλοί από αυτούς να περνούν στο φάσμα της παραβατικότητας και να αυξάνεται ακόμα περισσότερο η φοροδιαφυγή, και να δημιουργείται έτσι ένας φαύλος κύκλος.

Η φοροδιαφυγή δημιουργεί και προβλήματα αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των νομοταγών επιχειρήσεων και εκείνων που φοροδιαφεύγουν, γιατί οι φοροδιαφεύγοντες, σε σχέση με τους νομοταγείς, αντιμετωπίζουν μειωμένα κόστη, αφού δεν καταβάλουν φόρους, και μπορούν έτσι να παρέχουν καλύτερες τιμές και συνεπώς να διενεργούν περισσότερες και πιο κερδοφόρες πωλήσεις.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η φοροδιαφυγή παραμορφώνει την δομή της κρατικής οικονομίας και ισορροπίας, με όλες τις παραπάνω συνέπειες.

Παρά τη γενικότερη παραδοχή ότι η φοροδιαφυγή προκαλεί πολλαπλά προβλήματα στις κρατικές οικονομίες, υπάρχουν και απόψεις που θεωρούν ότι οι επιπτώσεις της δεν είναι ιδιαίτερα σοβαρές, γιατί τα διαφυγόντα έσοδα που δεν φορολογήθηκαν, σε ένα μεγάλο μέρος τους καταναλώνονται εντός της νόμιμης οικονομίας και άρα τελικά το κράτος εισπράττει τους ανάλογους φόρους και συνεπώς δεν επιβαρύνονται σημαντικά τα δημόσια έσοδα. Επιπλέον οι απόψεις αυτές θεωρούν ότι μέρος της φοροδιαφυγής μετατρέπεται σε αποταμίευση, την οποία οι επιχειρήσεις θα χρησιμοποιήσουν για την επιβίωση και την βελτίωσή τους και συνεπώς θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικονομίας.

3.4. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

Είναι προφανές ότι η φοροδιαφυγή πρέπει να προλαμβάνεται και όχι μόνο να καταστέλλεται εκ των υστέρων. Όσο η φοροδιαφυγή θα βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα και δεν θα αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά, τα κενά στα δημοσιονομικά έσοδα, αναγκαστικά, θα αντιμετωπίζονται με αύξηση της φορολογίας και συνεπώς με φορολογική ανισότητα.

Αν όμως ο κρατικός μηχανισμός επιτύχει την μείωση της φοροδιαφυγής σε ικανοποιητικό επίπεδο, θα υπάρξει δυνατότητα αλλαγής της δημοσιονομικής πολιτικής προς όφελος όλων των φορολογούμενων, λόγω της μείωσης των φόρων και του δικαιότερου καταμερισμού των κρατικών εσόδων μεταξύ των πολιτών. Αν ταυτόχρονα επιτευχθεί και μείωση των ασφαλιστικών εισφορών, τότε θα προκύψουν θετικά για την οικονομία αποτελέσματα με βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, μείωση της ανεργίας και γενικότερη οικονομική ανάπτυξη.

Λόγω των σοβαρών επιπτώσεών της στην Ελληνική οικονομία απαιτούνται μέτρα για την συστηματική καταπολέμηση της και την εξασφάλιση των δημοσίων εσόδων από την φορολογία και κατ' επέκταση την μείωση του φορολογικού βάρους των πολιτών και την αύξηση του δημοσιονομικού αποθέματος.

Σύμφωνα με τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (2023), τα μέτρα που έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν δραστικά την φοροδιαφυγή είναι:

Η **μείωση των φορολογικών συντελεστών**, οι οποίοι τόσο σε επίπεδο ΦΠΑ όσο και σε επίπεδο φορολογίας εισοδήματος τοποθετούν την Ελλάδα στις χώρες του ΟΟΣΑ με τους υψηλότερους συντελεστές, γεγονός που αποτελεί ισχυρό κίνητρο για φοροδιαφυγή.Ταυτόχρονα είναι σημαντική και μείωση των συντελεστών των ασφαλιστικών εισφορών, ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της αδήλωτης εργασίας και κατά προέκταση της φοροδιαφυγής που προκαλείται από αυτήν.

Είναι ιδιαίτερα σημαντική η **δημοσιονομική σταθερότητα** σε βάθος χρόνου, αλλά επίσης σημαντική είναι και η **απλοποίηση του φορολογικού συστήματος**, ώστε να καθίσταται ευκολότερη η είσπραξη των φόρων, κάτι που εν μέρει έχει γίνει εφικτό με τον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων. Ο νέος Κώδικας αντιμετωπίζει ουσιαστικά την πολυνομία, οργανώνει, τακτοποιεί και διευκρινίζει διάσπαρτες διατάξεις και καταργεί τις απαρχαιωμένες, με αποτέλεσμα να ενισχύεται η εισπραξιμότητα και να μειώνεται το κόστος συμμόρφωσης. Η σταθερότητα και

απλούστευση της φορολογικής νομοθεσίας μπορεί ακόμα να ενισχύσει την φορολογική ηθική και συμμόρφωση των φορολογούμενων, αλλά και την ικανοποιητική απόδοση της διοίκησης.

Η **επέκταση της χρήσης του POS** σε περισσότερες οικονομικές επαγγελματικές δραστηριότητες, δεδομένου ότι λόγω του ότι οι ηλεκτρονικές συναλλαγές αφήνουν ίχνη, διευκολύνεται ο έλεγχος και συρρικνώνονται τα περιθώρια για φοροδιαφυγή. Η μέχρι τώρα χρήση των POS είχε σαν αποτέλεσμα την σημαντική αύξηση των εσόδων από φόρο εισοδήματος και ΦΠΑ λόγω της διεύρυνσης της φορολογικής βάσης που επέφερε.

Η παροχή επιπλέον **κινήτρων** για διενέργεια **πληρωμών** στην ιδιωτική κατανάλωση μέσω **καρτών** και μέσω του **τραπεζικού συστήματος** που υποβοηθούν την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής γιατί επίσης ανιχνεύονται. Η περαιτέρω επέκταση των συναλλαγών μέσω του τραπεζικού συστήματος θα συμβάλλει σημαντικά στην μείωση της φοροδιαφυγής. Η παροχή **κινήτρων** ώστε οι πληρωμές σε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες που παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά φοροδιαφυγής να γίνονται μόνο ηλεκτρονικά.

Η **επέκταση του εκσυγχρονισμού** των υπηρεσιών της φορολογικής αρχής και των ελεγκτικών μηχανισμών μπορεί να συμβάλλει ακόμα ουσιαστικότερα στην πάταξη της φοροδιαφυγής και την βελτίωση της εισπραξιμότητας των φόρων.

Η συνεχής **τεχνολογική και οργανωτική** βελτίωση των υπηρεσιών της φορολογικής αρχής μπορεί να περιορίσει τους κινδύνους μη συμμόρφωσης των φορολογούμενων αλλά και τη διαφθορά της διοίκησης.

Μέχρι πρόσφατα, η ψηφιοποίηση της ΑΑΔΕ, η αξιοποίηση της τεχνολογίας, η ένταξη νέων εργαλείων άμεσης πληροφόρησης, ο εκσυγχρονισμός των ελεγκτικών και εισπρακτικών μεθόδων και η προτεραιότητα που δόθηκε στις νέες φορολογικές υποθέσεις, καθώς και στον έλεγχο των μεγάλων οφειλετών και των κατά συρροή κακοπληρωτών, συνέβαλε στην αύξηση της είσπραξης φόρων. **Τα εργαλεία της ΑΑΔΕ που θα συμβάλλουν καθοριστικά** είναι: τα POS και η διασύνδεσή τους με τις ταμειακές μηχανές και το Taxis, η έκδοση και καταγραφή των ηλεκτρονικών τιμολογίων και δελτίων αποστολής αποκλειστικά μέσω myData, όπως και τα έσοδα και οι δαπάνες, οι προσυμπληρωμένες δηλώσεις φόρου εισοδήματος και δηλώσεις ΦΠΑ, το ψηφιακό πελατολόγιο, οι έλεγχοι σε πραγματικό χρόνο με τη βοήθεια της Τεχνητής Νοημοσύνης, η αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών με ευρωπαϊκές και

τρίτες χώρες, το άνοιγμα των τραπεζικών λογαριασμών με αυτοματοποιημένες διαδικασίες, οι διασταυρώσεις στοιχείων από πολλές και διαφορετικές βάσεις δεδομένων και η πλήρης ψηφιοποίηση των εφοριών με τα τελωνεία.

Ωστόσο απαιτείται περαιτέρω διαρκής βελτίωση και προσαρμογή στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες, με την συνεχή αναβάθμιση των εργαλείων της ΑΑΔΕ, ώστε να γίνει αποτελεσματικότερη και ταχύτερη η επεξεργασία και αξιοποίηση των πληροφοριών που προκύπτουν από τις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

Η διαφάνεια και η λογοδοσία στη **Δημόσια Διοίκηση** πρέπει να εντατικοποιηθεί, ώστε να ελαχιστοποιηθούν τα φαινόμενα διαφθοράς, τα οποία εκτός των άλλων, πλήττουν και την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους θεσμούς. Η καταπολέμηση της διαφθοράς μπορεί να επιτευχθεί με αύξηση των απολαβών των υπαλλήλων και στελεχών κατά τα διεθνή πρότυπα, με βάση την συνεχή αξιολόγηση της απόδοσής τους και τακτικό έλεγχο του μεγέθους της περιουσίας τους και του κόστους του τρόπου ζωής τους.

Είναι απαραίτητη η συστηματική **επιμόρφωση και κατάρτιση** των υπαλλήλων και στελεχών της διοίκησης στις νέες τεχνολογίες, τα ελεγκτικά και οργανωτικά εργαλεία και τη νομοθεσία, ώστε οι ελεγκτικές διαδικασίες να είναι αποτελεσματικές.

Μπορεί να ενισχυθεί η αποθάρρυνση των φορολογικών παραβατών με εντατικοποίηση των ελέγχων και σύντομη ολοκλήρωσή τους, αλλά και ταχύτερη διοικητικά και δικαστικά επίλυση των φορολογικών υποθέσεων.

Γενικότερα απαιτείται **αναδιάρθρωση** της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας με μείωση του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων και των μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες και παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά φοροδιαφυγής και μη καταβολής εισφορών.

Τα επιπλέον μέτρα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής που εφαρμόζονται συστηματικά από το 2024 και έπειτα, είναι:

1. Η επέκταση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου σε περισσότερες περιπτώσεις, όπου υπάρχουν ενδείξεις για μη δηλωθέντα εισοδήματα.
2. Η βιντεοσκόπηση των ελέγχων σε επαγγελματικούς χώρους (VAR: Video Assistant Referee), με σκοπό την διαφάνεια της διαδικασίας, κατόπιν ενημέρωσης των ελεγχόμενων, και η ζωντανή μετάδοση στο επιχειρησιακό κέντρο της ΑΑΔΕ.

3. Το Σύστημα Αυτοματοποιημένου Ελέγχου Προσαύξησης Περιουσίας, με βάση το οποίο οι ελεγκτικές αρχές έχουν ταχύτατη πρόσβαση σε βάθος δεκαετίας, στα τραπεζικά δεδομένα των ελεγχόμενων (λογαριασμοί απλοί και επενδυτικοί, κάρτες, θυρίδες, ηλεκτρονικά πορτοφόλια κλπ) και συγκρίνοντας τα με τις φορολογικές δηλώσεις τους, διαπιστώνουν αν η περιουσία και οι δαπάνες διαβίωσής τους δικαιολογούνται από τα δηλωθέντα εισοδήματα. Αν όχι, η διαφορά θεωρείται αδικαιολόγητη προσαύξηση περιουσίας και φορολογείται με 33%.

1. Η αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης και της εύρεσης δεδομένων (data mining) που θα δίνουν τη δυνατότητα στις ελεγκτικές αρχές να ανασύρουν ταχύτατα οικονομικά στοιχεία των ελεγχόμενων (εισόδημα, ακίνητη-κινητή περιουσία, δαπάνες, αγορές, τραπεζικά στοιχεία και δεδομένα), ώστε ο εντοπισμός της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου να είναι άμεσος. Ο έλεγχος των φορολογικών δηλώσεων θα γίνεται άμεσα από την τεχνητή νοημοσύνη, με την κατάθεση τους στο σύστημα και σε περιπτώσεις αναληθών-ανακριβών δηλώσεων ή αποκρυβέντων περιουσιακών στοιχείων (ακίνητα κλπ με σύγκριση των Ε9 και δορυφορικού χάρτη της χώρας), θα ενημερώνονται οι ελεγκτικές αρχές προκειμένου να διενεργήσουν συστηματικό έλεγχο.

2. Η αξιοποίηση κριτηρίων ανάλυσης κινδύνου από ηλεκτρονικά δεδομένα, εσωτερικές και εξωτερικές πηγές.

Ωστόσο η επιτυχία των προσπαθειών για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από την **φορολογική συνείδηση** των ίδιων των φορολογούμενων, τους οποίους το κράτος οφείλει να εκπαιδεύσει και να τους εμπνεύσει φορολογική ηθική. Εφαρμόζοντας φορολογική δικαιοσύνη και ισότητα, να τους πείσει να εμπιστευτούν τους κρατικούς θεσμούς και να κατανοήσουν ότι οι φόροι τους επιστρέφουν τελικά σε αυτούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΌΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

4.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο φορολογικός έλεγχος είναι η διαδικασία επαληθεύσεων και συγκρίσεων, με την οποία η φορολογική αρχή διαπιστώνει εάν οι φορολογούμενοι έχουν εφαρμόσει ορθά την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία (Ν. 4093/2012 Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών) και εντοπίζει πιθανά μη δηλωθέντα φορολογητέα εισοδήματα.

Διαπιστώνει εάν οι ελεγχόμενοι έχουν τηρήσει τα λογιστικά τους αρχεία (βιβλία και στοιχεία) με βάση τη νομοθεσία, εάν έχουν υποβάλει όλες τις φορολογικές δηλώσεις και αν αυτές συμφωνούν με τα βιβλία και στοιχεία, εάν έχουν εκδοθεί και ληφθεί για κάθε συναλλαγή, όλα τα παραστατικά που ορίζονται από τη νομοθεσία, μήπως υφίστανται φορολογικά αδικήματα, όπως αυτά ορίζονται από το άρθρο 3 του Νόμου 3691/2008 και την ΠΟΛ. 1180/2014 με τις σχετικές επί αυτής τροποποιήσεις του άρθρου 68 του Ν.4174/2013 και αν λόγω πράξεων ή παραλείψεων δεν αποδόθηκαν στο δημόσιο οφειλόμενοι φόροι, τέλη και εισφορές.

Ο φορολογικός έλεγχος είναι και τυπικός λογιστικός έλεγχος και ουσιαστικός και εμπεριέχει όλες τις αναγκαίες εξακριβώσεις, προκειμένου να εξεταστεί η αλήθεια και η ακρίβεια των βιβλίων και στοιχείων των φορολογούμενων, καθώς επίσης και η ορθότητα των οικονομικών αποτελεσμάτων που προκύπτουν από αυτά, η ορθή εμφάνιση τους στις φορολογικές δηλώσεις και η απόδοση στο δημόσιο των φόρων που προκύπτουν.

Με βάση το άρθρο 1 του Νόμου 4557/2018, ο σκοπός του φορολογικού ελέγχου είναι να εντοπίσει πιθανά μη δηλωθέντα εισοδήματα, ώστε να προσδιορίσει το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα, με βάση το οποίο θα υπολογιστούν οι αναλογούντες φόροι. Κατ' αυτό τον τρόπο διασφαλίζονται τα κρατικά έσοδα με όλες τις θετικές επιδράσεις που αυτό έχει, δεδομένου ότι συνδράμει σημαντικά στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και εν γένει της παραοικονομίας και μέσω των επιπτώσεων που επέρχονται για τους φορολογικούς παραβάτες (πρόστιμα κλπ), αποτρέπει τις παραβατικές συμπεριφορές, με αποτέλεσμα να συμβάλλει σημαντικά στην φορολογική συμμόρφωση των φορολογούμενων.

4.2 ΜΟΡΦΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΎ ΕΛΕΓΧΟΥ

Οι μορφές του φορολογικού ελέγχου καθορίζονται με βάση:

- Το εύρος του αντικειμένου τους
- Τον τόπο όπου διεξάγονται
- Την χρονική περίοδο που αφορούν

Όσον αφορά το **εύρος** του αντικειμένου του ελέγχου και σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2006) υπάρχουν τρεις μορφές φορολογικού ελέγχου:

- Πλήρης φορολογικός έλεγχος: αφορά συγκεκριμένη χρονική περίοδο και είναι εξονυχιστικός, αφορά δηλαδή το σύνολο των λογιστικών δεδομένων και ενεργειών του φορολογούμενου.
- Έλεγχος περιορισμένης έκτασης: αφορά κάποια μόνο από τα φορολογικά θέματα του φορολογούμενου και όχι όλο το φάσμα της φορολογικής του συμμόρφωσης, όπως για παράδειγμα το αν έχει υποβάλει φορολογικές δηλώσεις, αν έχει εφαρμόσει ορθά κάποιες φορολογικές διατάξεις κλπ.
- Μεμονωμένος φορολογικός έλεγχος: αφορά μόνο ένα φορολογικό θέμα του φορολογούμενου.

Με βάση το άρθρο 27 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας καθορίζονται επακριβώς οι έννοιες του πλήρους και του μερικού ελέγχου, ως εξής :

Α) ο πλήρης έλεγχος αφορά όλα τα είδη φορολογίας και όλα τα φορολογικά αντικείμενα, τέλη και εισφορές. Ελέγχεται μία ή περισσότερες διαχειριστικές ή φορολογικές περίοδοι, ή φορολογικές υποθέσεις. Ο έλεγχος αυτός είναι οριστικός.

Β) ο μερικός έλεγχος αφορά συγκεκριμένα θέματα, ή φορολογικές συναλλαγές ή αντικείμενα, τέλη ή εισφορές ή όλα τα θέματα που αφορούν συγκεκριμένη συναλλαγή και διενεργείται για το χρονικό διάστημα στο οποίο υφίσταται το ελεγχόμενο ζήτημα. Ο μερικός έλεγχος είναι οριστικός μόνο για τα σημεία που ελέγχθηκαν.

Σε σχέση με τον **τόπο** στον οποίο διενεργείται ο έλεγχος και με βάση το άρθρο 23 του Ν. 4174/2013, υπάρχουν δυο περιπτώσεις: είτε ο έλεγχος να διενεργείται στα γραφεία της φορολογικής αρχής, είτε στην εγκατάσταση του ελεγχόμενου ή άλλο χώρο (επιτόπιος έλεγχος).

Ο έλεγχος στα γραφεία της φορολογικής αρχής διενεργείται κατόπιν γραπτής ειδοποίησης προς τον φορολογούμενο και με βάση τα στοιχεία που θα του ζητηθούν να προσκομίσει (λογιστικά βιβλία, στοιχεία και καταστάσεις, διάφορα έγγραφα κλπ) καθώς και στοιχεία που η ίδια η αρχή κατέχει για τον φορολογούμενο.

Ο επιτόπιος έλεγχος διενεργείται στην εγκατάσταση του φορολογούμενου, είτε με ειδοποίηση, εάν έχει αποφασιστεί από την φορολογική αρχή ο επιτόπιος έλεγχος να είναι πλήρης, είτε χωρίς ειδοποίηση σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, αλλά και στην περίπτωση του πλήρους επιτόπιου ελέγχου εάν υπάρχουν ενδείξεις φοροδιαφυγής.

Σε σχέση με την **χρονική περίοδο** που θα αφορά ο έλεγχος, μπορεί να αφορά είτε μια λογιστική περίοδο, είτε περισσότερες.

4.3 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΝΈΡΓΕΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Με βάση το άρθρο 27 του Ν.5104/2024 (ΚΦΔ), η φορολογική αρχή μπορεί να διενεργεί επαληθεύσεις, διασταυρώσεις και ελέγχους προκειμένου να διαπιστώσει εάν οι φορολογούμενοι είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις, εάν οι φορολογικές τους δηλώσεις είναι ακριβείς και εάν έχουν καταβάλει τον αναλογούντα φόρο. Για το σκοπό αυτό μπορούν να ελέγξουν τα βιβλία και στοιχεία του φορολογούμενου, κάθε έγγραφο που σχετίζεται με τον έλεγχο, να θέσουν ερωτήματα τόσο στον ίδιο το φορολογούμενο, όσο και σε τρίτες πηγές και να ερευνήσουν τις εγκαταστάσεις και τα μεταφορικά μέσα της ελεγχόμενης επιχείρησης, με βάση τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία.

Η διαδικασία του φορολογικού ελέγχου περιλαμβάνει τα εξής στάδια:

1. Επιλέγονται οι υποθέσεις προς έλεγχο, (με βάση πληροφορίες από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές και σχετική ανάλυση κινδύνου).
2. Εκδίδεται εντολή ελέγχου από το elenxis.
3. Η εντολή κοινοποιείται στον ελεγχόμενο και καταχωρείται στο σύστημα elenxis.
4. Δημιουργείται και μελετάται ο Φάκελος της Υπόθεσης με τη συλλογή πληροφοριών από το Taxis και από άλλες Υπηρεσίες, εντός και εκτός φορολογικής διοίκησης.
5. Ξεκινούν οι επαληθεύσεις, ο ελεγκτής έχει πλέον πρόσβαση στα βιβλία και στοιχεία του ελεγχόμενου και αν χρειάζεται κοινοποιείται σε αυτόν αίτημα

παροχής πληροφοριών, ώστε να παράσχει στον ελεγκτή κάθε στοιχείο σχετιζόμενο με τον έλεγχο. Ενημερώνεται το elenxis ότι ο έλεγχος διενεργείται.

6. Διεξάγονται οι ελεγκτικές επαληθεύσεις: επεξεργασία λογιστικών και φορολογικών δεδομένων μέσω ηλεκτρονικών εργαλείων, επεξεργασία στοιχείων από βάσεις δεδομένων όπως elenxis, Taxis, V.I.E.S., Λογισμικό Ελέγχου Προσαύξησης Περιουσίας, Σύστημα Μητρώων Τραπεζικών Λογαριασμών και Λογαριασμών Πληρωμών κ.λπ.
7. Αν προκύψουν μη αποδοθέντες στο δημόσιο φόροι άνω των 150.000 ευρώ, συντάσσεται Ειδική Έκθεση Ελέγχου, προκειμένου να ληφθούν άμεσα και επείγοντα μέτρα διασφάλισης του δημόσιου συμφέροντος, όπως δέσμευση καταθέσεων κλπ. και ακολουθεί σχετική η Πράξη Διασφάλισης του δημόσιου συμφέροντος.
8. Η Ειδική Έκθεση Ελέγχου και η Πράξη Διασφάλισης κοινοποιούνται στον ελεγχόμενο προς ενημέρωσή του και αυτός καλείται σε ακρόαση.
9. Συντάσσεται το Σημείωμα Διαπιστώσεων Ελέγχου και των Προσωρινών Πράξεων Διορθωτικού Προσδιορισμού Φόρου και Προσωρινού Προσδιορισμού Προστίμων (εάν προκύψει διαφορά μεταξύ φορολογικών δηλώσεων και αποτελεσμάτων του ελέγχου).
10. Ο ελεγκτής ενημερώνει το elenxis με το Σημείωμα Διαπιστώσεων και τις Προσωρινές Πράξεις, τα οποία κοινοποιούνται στον ελεγχόμενο, με το δικαίωμα εντός 20 ημερών να εκφράσει εγγράφως τις απόψεις του και ενημερώνεται σχετικά και πάλι το elenxis.
11. Αφού ληφθούν υπόψιν και οι απόψεις του ελεγχόμενου και ο ελεγκτής καταλήξει σε τελικά συμπεράσματα, συντάσσεται η τελική Έκθεση Ελέγχου και η Οριστική Πράξη Διορθωτικού Προσδιορισμού Φόρου και Επιβολής Προστίμου, οι οποίες και καταχωρούνται στο elenxis.
12. Οι εκθέσεις ελέγχου υπογράφονται από τον Προϊστάμενο του Τμήματος Ελέγχου και τον Υποδιευθυντή.
13. Οι εκθέσεις ελέγχου θεωρούνται από τον διευθυντή της αρμόδιας ελεγκτικής υπηρεσίας, ο οποίος και εκδίδει την Οριστική Πράξη Διορθωτικού Προσδιορισμού του Φόρου και των σχετικών προστίμων.
14. Αν κατά τον έλεγχο διαπιστωθεί ποινικό αδίκημα φοροδιαφυγής, συντάσσεται μηνυτήρια αναφορά και ταυτόχρονα ενημερώνεται η Αρχή Καταπολέμησης της

Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες για να εξεταστεί αν η υπόθεση αφορά το ξέπλυμα μαύρου χρήματος. Η διαδικασία αυτή ακολουθείται αν ο ελεγχόμενος δεν υποβάλει προσφυγή εντός 30 ημερών από την κοινοποίηση προς αυτόν και δεν καταβάλει το σχετικό ποσό.

15. Η τελική Έκθεση Ελέγχου και οι Οριστικές Πράξεις Διορθωτικού Προσδιορισμού Φόρου και Επιβολής Προστίμων κοινοποιούνται στον ελεγχθέντα και ενημερώνεται σχετικά το elenxis.
16. Ο ελεγχόμενος, εντός 20 ημερών από την κοινοποίηση, δικαιούται να υποβάλλει τις αντιρρήσεις του στην αρμόδια ΔΟΥ ή στο Ελεγκτικό Κέντρο, εντός μηνός να απευθυνθεί στη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών της ΑΑΔΕ και εν τέλει στα φορολογικά δικαστήρια.

Κάθε στάδιο της διαδικασίας του φορολογικού ελέγχου ρυθμίζεται από την ισχύουσα νομοθεσία ως εξής:

Επιλογή υποθέσεων προς έλεγχο

Με βάση το άρθρο 31 του Ν. 5104/2024 (ΚΦΔ), η επιλογή των υποθέσεων που θα ελεγχθούν κατά προτεραιότητα γίνεται με απόφαση του διοικητή της ΑΑΔΕ, η οποία βασίζεται σε σχετική διαδικασία ανάλυσης κινδύνου, σε στοιχεία από την ίδια την ελεγχόμενη επιχείρηση και από τρίτες πηγές, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις σε κριτήρια που ο ίδιος ο διοικητής έχει θέσει και οι σχετικοί έλεγχοι χρονικά αφορούν διάστημα των πέντε τελευταίων ετών ή χρήσεων. Το δε 75% των ελέγχων αυτών πρέπει να αφορούν υποθέσεις για τις οποίες, κατά την τελευταία τριετία, έχει λήξει η προθεσμία υποβολής φορολογικής δήλωσης.

Η Απόφαση του Διοικητή της ΑΑΔΕ, που εκδίδεται στο τέλος κάθε έτους, καθορίζει τον αριθμό των πλήρων και μερικών ελέγχων που θα πραγματοποιηθούν κατά το επόμενο έτος και μπορεί να τροποποιηθεί οποτεδήποτε.

Για υποθέσεις που διαβιβάζονται από τη Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος και τη Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας, βάσει του άρθρου 34 του παραπάνω νόμου, ο έλεγχος διενεργείται με απόλυτη προτεραιότητα, λόγω των υφιστάμενων ενδείξεων για ποινικά καταδικαστέες πράξεις φοροδιαφυγής ή γιατί αποτελούν ζητήματα μείζονος σημασίας.

Εντολή Ελέγχου

Για τη διενέργεια του επιτόπιου ελέγχου, σύμφωνα με το άρθρο 30 του Ν. 5104/2024 (ΚΦΔ), εκδίδεται η σχετική έγγραφη εντολή ελέγχου (η οποία δεν δημοσιεύεται) από αρμόδιο όργανο της διοίκησης (Γενικός Γραμματέας ή εξουσιοδοτημένα από αυτόν όργανα της Φορολογικής Διοίκησης), με την οποία ανατίθεται ο έλεγχος σε συγκεκριμένους υπαλλήλους-ελεγκτές, οι οποίοι σε περίπτωση επιτόπιου ελέγχου, την επιδεικνύουν στον ελεγχόμενο μαζί με το δελτίο αστυνομικής ή υπηρεσιακής ταυτότητάς τους, πριν από την έναρξη του φορολογικού ελέγχου.

Η εντολή περιλαμβάνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία, τα οποία ορίζονται από το άρθρο 27 του Ν. 5104/2024 και το άρθρο 25 του Ν. 4174/2013, όπως τον αριθμό και την ημερομηνία της εντολής, το ονοματεπώνυμο του υπαλλήλου ή των υπαλλήλων στους οποίους έχει ανατεθεί ο φορολογικός έλεγχος, το ονοματεπώνυμο ή την επωνυμία, τη διεύθυνση και τον αριθμό φορολογικού μητρώου του φορολογούμενου, τη φορολογική περίοδο ή υπόθεση και το είδος φορολογίας που αφορά ο φορολογικός έλεγχος, τη διάρκεια του ελέγχου και το χαρακτηρισμό «πλήρης» ή «μερικός» έλεγχος. Ειδικά για τον μερικό επιτόπιο έλεγχο σε συγκεκριμένη περιοχή ή δραστηριότητα ή διακινητές αγαθών, η εντολή ελέγχου περιλαμβάνει επιπλέον την περιοχή ή το είδος της ελεγχόμενης δραστηριότητας.

Δεν επιτρέπεται η έκδοση νέας εντολής μερικού ελέγχου για τον ίδιο φορολογούμενο για την ίδια χρονική περίοδο και το ίδιο φορολογικό αντικείμενο, εάν στο παρελθόν έχει ήδη διενεργηθεί μερικός ή πλήρης έλεγχος, εκτός εάν η διοίκηση κατέχει νέα στοιχεία εκ των οποίων προκύπτει ότι η φορολογική οφειλή είναι μεγαλύτερη αυτής που είχε υπολογιστεί με βάση τον αρχικό έλεγχο ή εάν εξακριβωθεί ότι η οφειλή είχε περιοριστεί με συνέργεια του ελεγκτή και του ελεγχόμενου.

Σε περίπτωση που στο παρελθόν έχει ήδη διενεργηθεί πλήρης έλεγχος φορολογικής περιόδου ή φορολογικής υπόθεσης, η διοίκηση δεν έχει δικαίωμα πλήρους επανελέγχου, εκτός εάν υπάρξουν νέα στοιχεία εκ των οποίων προκύπτει ότι η φορολογική οφειλή είναι μεγαλύτερη αυτής που είχε υπολογιστεί με βάση τον αρχικό έλεγχο ή εάν εξακριβωθεί ότι η οφειλή είχε περιοριστεί με συνέργεια του ελεγκτή και του ελεγχόμενου.

Και στις δυο παραπάνω περιπτώσεις η απαγόρευση δεν ισχύει σε περίπτωση ελέγχου για επιστροφή φόρου.

Νέα στοιχεία που δεν ήταν γνωστά κατά τον αρχικό έλεγχο και μπορεί να προκαλέσουν τον επανέλεγχο, είναι φορολογικές δηλώσεις, στοιχεία των τραπεζικών λογαριασμών στην ημεδαπή και τα λογιστικά βιβλία και στοιχεία του φορολογούμενου.

Κατά τον έλεγχο, επιτόπιο ή απομακρυσμένο, ο φορολογούμενος οφείλει να παρέχει στη διοίκηση κάθε στοιχείο που του ζητείται στα πλαίσια του ελέγχου.

Είναι δυνατή η είσοδος και διενέργεια ελέγχου στην κατοικία του ελεγχόμενου μόνο κατόπιν εισαγγελικής εντολής και με την ταυτόχρονη παρουσία δικαστικού λειτουργού.

Ειδικά ο επιτόπιος έλεγχος μπορεί να διενεργηθεί και εκτός του επίσημου ωραρίου της διοίκησης, όταν αυτό είναι απαραίτητο λόγω του ωραρίου εργασίας του ελεγχόμενου.

Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου συντάσσεται Έκθεση Ελέγχου με τα αποτελέσματα και τις διαπιστώσεις της διαδικασίας του ελέγχου και μια πλήρως αιτιολογημένη Πράξη Προσωρινού Διορθωτικού Προσδιορισμού του Φόρου (αν τα δηλωθέντα εισοδήματα διαφέρουν από τα αποτελέσματα του ελέγχου), η οποία περιέχει τον προσδιορισμό του φόρου και τα αναλογούντα στις παραβάσεις πρόστιμα. Οι διαπιστώσεις και ο προσδιορισμένος φόρος αφορούν μόνο την έκταση που καλύπτει η συγκεκριμένη εντολή ελέγχου. Σε περίπτωση που εντοπιστούν παραβάσεις που δεν καλύπτονται από την εντολή ελέγχου και εάν αυτές δεν έχουν παραγραφεί, ο ελεγκτής ζητά άμεσα από την διοίκηση την έκδοση νέας εντολής για τον έλεγχο των εντοπισμένων παραβάσεων.

Η διενέργεια των ελέγχων εκτός των χώρων της διοίκησης μπορούν να καταγράφονται με συστήματα λήψης ή καταγραφής ήχου και εικόνας. Η επεξεργασία των δεδομένων που προκύπτουν, φυλάσσονται με την ευθύνη της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και το υλικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τη διοίκηση και από τους ελεγχόμενους κατόπιν αιτήματός τους.

Διάρκεια του ελέγχου

Η διάρκεια της διαδικασίας του ελέγχου, με βάση το άρθρο 28 του Ν. 5104/2024 μπορεί να φτάνει και έως ένα έτος, αλλά μπορεί και να παραταθεί για έξι μήνες μόνο μια φορά, με την προϋπόθεση ότι η έναρξη των εργασιών του ελέγχου πραγματοποιήθηκε μέσα στην αρχική διάρκεια του ελέγχου.

Ο χρόνος παραγραφής των παραβάσεων, δεν διακόπτεται, ούτε προεκτείνεται από τη διάρκεια του ελέγχου.

Ο χρόνος έναρξης του ελέγχου είναι η ημερομηνία κοινοποίησής του στον φορολογούμενο ή η έναρξη των ελεγκτικών επαληθεύσεων.

Οι παραπάνω προθεσμίες διακόπτονται μόνο για όσο διενεργούνται διαδικασίες και από άλλες αρχές (εισαγγελικές ή διωκτικές αρχές, πραγματογνώμονες, αλλοδαπές αρχές), στα πλαίσια της διοικητικής συνεργασίας με την φορολογική αρχή και για χρονικό διάστημα έως ένα χρόνο από το αίτημα της φορολογικής αρχής προς τις άλλες αρχές.

Η παράταση της προθεσμίας μπορεί να επεκταθεί έως και 8 μήνες ακόμα, εάν κατά τη διάρκεια του ελέγχου υπάρξει η πιθανότητα φοροδιαφυγής ποινικά διωκόμενης.

Εάν οι προθεσμίες παρέλθουν χωρίς την ολοκλήρωση του ελέγχου, δεν επιτρέπεται να διενεργηθεί νέος έλεγχος που να αφορά τα θέματα της αρχικής εντολής.

Οι παραπάνω προθεσμίες δεν ισχύουν σε περίπτωση που ο έλεγχος διενεργείται μετά από εισαγγελική παραγγελία, ή πρόκειται για έλεγχο που διενεργείται σε συνεργασία με φορολογική ή διωκτική αρχή άλλου κράτους, ή που αφορά φοροδιαφυγή ή απάτη ΦΠΑ, ή είναι έλεγχος που γίνεται στα πλαίσια Αμοιβαίου Διακανονισμού.

Σύμφωνα με το άρθρο 34 του Ν. 5104/2024, στις υποθέσεις που διαβιβάζονται από τη Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος και τη Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας και ελέγχονται κατ' απόλυτη προτεραιότητα, το πρώτο μέρος της ελεγκτικής διαδικασίας (Σημείωμα Διαπιστώσεων του ελέγχου, Προσωρινός Διορθωτικός Προσδιορισμός του Φόρου, στοιχεία και απόψεις του φορολογούμενου, κοινοποιήσεις) ολοκληρώνεται εντός μηνός από την διαβίβαση των εγγράφων. Εντός δε 3 μηνών από την παραλαβή των στοιχείων και απόψεων του ελεγχθέντα, εκδίδεται η Οριστική Πράξη Διορθωτικού Προσδιορισμού του Φόρου και υπάρχει η δυνατότητα για παράταση ενός ακόμα μηνός, αν η ελεγχόμενη υπόθεση είναι πολύπλοκη. Ακολουθεί η Οριστική Πράξη Διορθωτικού Προσδιορισμού του Φόρου και η Έκθεση Ελέγχου, οι οποίες κοινοποιούνται και στον ελεγχθέντα.

Διενέργεια επιτόπιου ελέγχου

Για τη διενέργεια του επιτόπιου ελέγχου, ο ελεγχόμενος οφείλει να συνεργαστεί πλήρως με τους ελεγκτές του και να τους παράσχει οτιδήποτε του ζητηθεί, που αφορά τον έλεγχο, όπως βιβλία, στοιχεία και λοιπά έγγραφα και πληροφορίες. Οι ελεγκτές δεν

έχουν δικαίωμα να μετακινούν τα στοιχεία αυτά εκτός του χώρου ελέγχου, εκτός εάν ο ελεγχόμενος δεν μπορεί να τους παράσχει άμεσα, ακριβή αντίγραφα, και στην περίπτωση αυτή τα μετακινούν με βάση απόδειξη παραλαβής και τα επιστρέφουν εντός δέκα ημερών.

Εάν ο υπάλληλος που διενεργεί τον έλεγχο κρίνει ότι είναι απαραίτητο, μπορεί να ζητήσει την αρωγή της αστυνομίας κατά τη διάρκεια του ελέγχου, σύμφωνα με το άρθρο 30 του Ν.5104/2024.

Αμοιβαία Διοικητική συνδρομή

Το άρθρο 35 του Ν. 5104/2024 αναφέρει ότι η αμοιβαία διοικητική συνδρομή, η οποία περιλαμβάνει και ταυτόχρονους φορολογικούς ελέγχους, είναι η διεθνής διοικητική συνεργασία μεταξύ των Φορολογικών Αρχών των κρατών για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής.

Για τέτοιες περιπτώσεις εφαρμόζονται:

- οι διατάξεις του Νόμου 4170/2013 και του Νόμου 4153/2013, που αφορούν την αμοιβαία διοικητική συνδρομή σε φορολογικά θέματα.
- οι διεθνείς συμβάσεις, που ισχύουν με βάση τις διατάξεις και τα σχόλια του ΟΟΣΑ.
- Η ισχύουσα κρατική νομοθεσία.
- Ο Κώδικας, για τα τραπεζικά ιδρύματα και τους διαχειριστές πλατφορμών, προκειμένου να ελεγχθεί η επιμέλεια και συμμόρφωσή τους στη νομοθεσία υποβολής στοιχείων.
- Για την εφαρμογή του Νόμου 4170/2013, η φορολογική διοίκηση έχει τη δυνατότητα πρόσβασης στους μηχανισμούς, διαδικασίες, έγγραφα και πληροφορίες που ορίζονται από το νόμο 4557/2018.

Συγκέντρωση στοιχείων του Φακέλου Ελέγχου

Η φορολογική αρχή συγκεντρώνει τα απαραίτητα στοιχεία και πληροφορίες για τη διενέργεια του ελέγχου από τον ίδιο το φορολογούμενο, αλλά έχει δικαίωμα να αιτηθεί και να λάβει επιπλέον στοιχεία και αρχεία και από άλλες πηγές, όπως για παράδειγμα δημόσιες υπηρεσίες, πιστωτικά ιδρύματα κλπ.

Για τις πληροφορίες που μπορεί να ζητά εγγράφως η φορολογική αρχή από τον φορολογούμενο, σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. 5104/2024, ισχύουν τα εξής:

Ο φορολογούμενος έχει προθεσμία 10 ημερών από την κοινοποίηση του σχετικού αιτήματος της φορολογικής αρχής για να προσκομίσει πληροφορίες ή/και αντίγραφα μέρους των λογιστικών αρχείων, εκτός εάν υφίστανται αποδεδειγμένες δυσκολίες του φορολογούμενου για τις οποίες δεν είναι ο ίδιος υπαίτιος, οπότε και μπορεί το διάστημα αυτό να παραταθεί.

Η υποχρέωση για αντίγραφα των λογιστικών αρχείων δεν ισχύει εάν πρόκειται για βιβλία που τηρούνται απλογραφικά, για τις χρήσεις κατά τις οποίες το σύνολο εσόδων και εξόδων έχει διαβιβαστεί στο «myDATA».

Για την παράδοση εγγράφων ή αρχείων, η φορολογική αρχή οφείλει να εκδίδει και να παραδίδει στον φορολογούμενο αποδεικτικό παράδοσης.

Σύμφωνα με το άρθρο 29 του Ν. 5104/2024 και το άρθρο 24 του Ν. 4174/2013, η Φορολογική Διοίκηση έχει δικαίωμα πρόσβασης στα λογιστικά αρχεία του ελεγχόμενου και ο ελεγκτής μπορεί να ζητά και να παίρνει ακριβή (κατά δήλωση του ελεγχόμενου) αντίγραφα των λογιστικών αρχείων και λοιπών εγγράφων του. Σε περίπτωση άρνησής του, ο ελεγκτής θέτει σχετική σημείωση πάνω στα έγγραφα. Ταυτόχρονα με τον έλεγχο, ο ελεγκτής έχει δικαίωμα να απαιτεί την παρουσία του ελεγχόμενου ή του φορολογικού του εκπροσώπου, ώστε αυτοί να απαντούν σε ερωτήματα που θα διευκολύνουν τον έλεγχο.

Τα αντίγραφα των λογιστικών αρχείων και λοιπών εγγράφων και πληροφοριών που διευκολύνουν τον έλεγχο, ζητούνται από τον ελεγχόμενο εγγράφως, βάσει του άρθρου 14 του Ν.4174/2013 και αυτός οφείλει να ανταποκριθεί εντός πέντε εργασίμων ημερών από την κοινοποίηση του αιτήματος, εκτός εάν συντρέχουν ουσιώδεις λόγοι καθυστέρησης οπότε και μπορεί να υποβάλλει σχετικό αίτημα παράτασης, το οποίο θα αξιολογηθεί από την φορολογική αρχή και αναλόγως των συνθηκών θα δοθεί ή όχι η παράταση.

Σύμφωνα με το άρθρο 29 του Ν. 5104/2024 ο ελεγχόμενος υποχρεούται να παρέχει στον ελεγκτή κάθε απαραίτητη πληροφορία, η οποία εξασφαλίζει την απρόσκοπτη πρόσβαση του δεύτερου στα λογιστικά αρχεία, ανεξάρτητα από τον τρόπο και τον τόπο που τηρούνται. Την ίδια υποχρέωση έχει και κάθε τρίτος, ο οποίος παρέχει στον ελεγχόμενο υπηρεσίες αποθήκευσης και επεξεργασίας αρχείων και πληροφοριών.

Ο ελεγκτής έχει δικαίωμα πρόσβασης και σε όλα τα ηλεκτρονικά αρχεία, στην περίπτωση που τα βιβλία και στοιχεία του ελεγχόμενου τηρούνται ηλεκτρονικά και ο ελεγχόμενος όπως και κάθε τρίτος που του παρέχει ψηφιακές υπηρεσίες (αποθήκευσης και επεξεργασίας δεδομένων), υποχρεούνται να παράσχουν στον ελεγκτή οποιαδήποτε πληροφορία είναι απαραίτητη για την απρόσκοπτη πρόσβασή του στα αρχεία, σύμφωνα με το άρθρο 24 του Ν.4174/2013.

Εάν ο ελεγκτής θεωρήσει ότι είναι αναγκαίο για την αποδεικτική αξία τους, έχει δικαίωμα να κατασχέσει τα λογιστικά επίσημα και ανεπίσημα αρχεία του ελεγχόμενου. Στην περίπτωση αυτή συντάσσεται Έκθεση Κατάσχεσης, που υπογράφεται από τον ελεγκτή και τον ελεγχόμενο ή τον φορολογικό του εκπρόσωπο ή το λογιστή του. Σε περίπτωση νομικών προσώπων και οντοτήτων, εκτός των παραπάνω, μπορεί να υπογράψει και οποιοσδήποτε εταίρος ή μέλος διοίκησης ή ο φορολογικός τους εκπρόσωπος. Λαμβάνουν δε αντίγραφο της έκθεσης. Αν τα παραπάνω πρόσωπα αρνηθούν να υπογράψουν, τότε η έκθεση θυροκολλείται.

Βάσει του άρθρου 15 του Ν. 5104/2024, η φορολογική αρχή μπορεί να ζητά για τον ελεγχόμενο στοιχεία από τρίτους, με αίτημά της, έγγραφο ή ηλεκτρονικό, που συντάσσεται από τον Γενικό Γραμματέα και απευθύνεται στις κρατικές υπηρεσίες και κάθε κυβερνητικό φορέα, δικαστικές και εισαγγελικές αρχές, δημόσιους οργανισμούς, φορείς και εταιρείες (όπου συμμετέχει ή εποπτεύει το Κράτος) και διάφορες άλλες ανεξάρτητες αρχές.

Οι πηγές αυτές οφείλουν να παράσχουν στην φορολογική αρχή κάθε σχετική πληροφορία που διαθέτουν και να της επιδεικνύουν όλα τα πρωτότυπα έγγραφα, μητρώα και στοιχεία που κατέχουν, χωρίς όμως αυτά να απομακρύνονται από τις εγκαταστάσεις τους. Από την υποχρέωση αυτή εξαιρούνται έγγραφα και πληροφορίες εκκρεμών ποινικών υποθέσεων, εκτός εάν δοθεί άδεια από τον αρμόδιο εισαγγελέα.

Οι πηγές έχουν περιθώριο δέκα ημερών από την παραλαβή του αιτήματος του Γενικού Γραμματέα, να απαντήσουν, και για ιδιαίτερα πολύπλοκες υποθέσεις το περιθώριο μπορεί να παραταθεί έως και είκοσι επιπλέον ημέρες.

Τρίτες πηγές από τις οποίες ο Γενικός Γραμματέας έχει δικαίωμα να ζητήσει πληροφορίες και έγραφα, είναι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων, τα επιμελητήρια, οι συμβολαιογράφοι, υποθηκοφύλακες, προϊστάμενοι Κτηματολογίου και οι οικονομικοί, κοινωνικοί και επαγγελματικοί φορείς ή οργανώσεις.

Η Φορολογική Διοίκηση έχει δικαίωμα, με έγγραφο ή ηλεκτρονικό αίτημα, να ζητά από κάθε διαχειριστή ψηφιακής πλατφόρμας με δραστηριότητα στην Ελλάδα και ανεξάρτητα από το αν η μόνιμη εγκατάστασή της είναι στη χώρα ή όχι και με βάση Συμβάσεις Αποφυγής Διπλής Φορολογίας, κάθε πληροφορία και στοιχείο για πρόσωπα που διενεργούν μέσω της πλατφόρμας πωλήσεις, οι οποίες φορολογούνται στην Ελλάδα. Η διαβίβαση των πληροφοριών και στοιχείων προς την ΑΑΔΕ πρέπει να γίνει μέχρι τον επόμενο μήνα από τον μήνα που παρελήφθη το σχετικό αίτημα.

Οι πάροχοι υπηρεσιών διαδικτύου (ISPs), κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή οντότητα ή αρχή, εάν τους ζητηθεί από την φορολογική διοίκηση, οφείλουν να της παρέχουν κάθε στοιχείο και πληροφορία που έχουν στη διάθεσή τους για πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στον τομέα των πλατφορμών.

Επίσης με βάση το παραπάνω άρθρο, η Φορολογική Διοίκηση έχει δικαίωμα, με έγγραφο ή ηλεκτρονικό αίτημα, να ζητά από κάθε Πάροχο Υπηρεσιών Πληρωμών κάθε στοιχείο και πληροφορία για συναλλαγές φορολογητέες στην Ελλάδα και ο πάροχος υποχρεούται να παρέχει τα στοιχεία και τις πληροφορίες του ζητήθηκαν. Η προθεσμία παροχής των δεδομένων είναι μέχρι την τελευταία ημέρα του επόμενου μήνα από το αίτημα, εκτός αν ο όγκος τους είναι μεγάλος και ο πάροχος αιτηθεί παράταση.

Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και για τις πληροφορίες και στοιχεία που η φορολογική αρχή ζητά από το Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Εισφορών.

Για τα πρόσωπα που δεσμεύονται από το επαγγελματικό απόρρητο, υπάρχει η υποχρέωση, εφόσον τους ζητηθεί, να παρέχουν στη φορολογική αρχή τα στοιχεία και τις πληροφορίες που αφορούν τις οικονομικές συναλλαγές τους με τους ελεγχόμενους. Για άλλες περιπτώσεις επαγγελματικού απορρήτου, ο διοικητής πρέπει να αιτηθεί εμπεριστατωμένα και αιτιολογημένα την άρση του απορρήτου και να λάβει σχετική έγγραφη άδεια από τον αρμόδιο εισαγγελέα.

Μέθοδοι και Τεχνικές Ελέγχου

Κατά τη διάρκεια του ελέγχου μπορούν να χρησιμοποιηθούν άμεσες ή/και έμμεσες μέθοδοι διενέργειάς του και συνεπώς ο έλεγχος διαφοροποιείται σε άμεσο και έμμεσο.

Ο άμεσος φορολογικός έλεγχος στοχεύει στην επαλήθευση των εσόδων και εξόδων σε αντιπαραβολή με τα βιβλία και στοιχεία του ελεγχόμενου, καθώς και την

επαλήθευση της μεταφοράς αυτών των οικονομικών δεδομένων στις φορολογικές του δηλώσεις. Αυτό συνεπάγεται ότι τα αποτελέσματα του ελέγχου (διορθωτικός, εκτιμώμενος ή προληπτικός προσδιορισμός της φορολογητέου εισοδήματος) θα πρέπει να τεκμηριώνονται με αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία να προέρχονται απευθείας από τα αρχεία του ελεγχόμενου.

Ο έμμεσος φορολογικός έλεγχος βασίζεται στην συγκριτική ανάλυση πληροφοριών για τα οικονομικά δεδομένα του ελεγχόμενου, τα οποία δεν προέρχονται από το λογιστικά του αρχεία, αλλά από διάφορες άλλες πηγές. Βασίζεται δηλαδή σε ενδείξεις και όχι σε αποδείξεις, και με βάση αυτές τις ενδείξεις προκύπτει μια λογική εκτίμηση για το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος και του αναλογούντος φόρου.

Ο έμμεσος έλεγχος, με βάση το άρθρο 32 του Ν. 5104/2024, διενεργείται με συγκεκριμένες μεθόδους έμμεσου προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος (έμμεσες τεχνικές ελέγχου) και η φορολογική διοίκηση μπορεί να χρησιμοποιεί μια ή περισσότερες από αυτές για να προχωρήσει σε εκτίμηση της φορολογητέας ύλης.

Με τις έμμεσες τεχνικές η φορολογική αρχή μπορεί να εκτιμήσει τα φορολογητέα εισοδήματα, τα ακαθάριστα έσοδα, τις εκροές και τα φορολογητέα κέρδη των ελεγχόμενων, με βάση τις αρχές και τεχνικές της ελεγκτικής. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι: η αρχής των αναλογιών, η ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου, η καθαρή θέση του, η σχέση της τιμής πώλησης προς τον συνολικό όγκο κύκλου εργασιών και το ύψος των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών του σε μετρητά.

Ελεγκτικές επαληθεύσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 27 του Ν.5104/2024 «Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας» η φορολογική διοίκηση έχει το δικαίωμα να ελέγχει, να επιβεβαιώνει, να διασταυρώνει και να επαληθεύει την συμμόρφωση των φορολογούμενων με την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία και την εκπλήρωση των φορολογικών τους υποχρεώσεων, την ακρίβεια και αλήθεια των φορολογικών τους δηλώσεων, τον υπολογισμό και την καταβολή του αναλογούντος οφειλόμενου φόρου.

Για το σκοπό αυτό, και με βάση το άρθρο 2 της ΠΟΛ. 1293/2019 ελέγχει τα σχετικά με τον έλεγχο αρχεία, έγγραφα, και λοιπές πληροφορίες, λαμβάνοντας πληροφορίες από τον ίδιο τον φορολογούμενο, αλλά και από άλλες πηγές και ερευνά τις εγκαταστάσεις και τα μεταφορικά μέσα των ελεγχόμενων.

Συγκεκριμένα, αφού εκδοθεί η εντολή ελέγχου και ολοκληρωθεί ο φάκελος στοιχείων του ελέγχου με την απαραίτητη για κάθε περίπτωση, εσωτερική και εξωτερική πληροφόρηση, διερευνώνται αρχικά τα εξής:

1. Εάν ο ελεγχόμενος έχει υποβάλει όλες τις φορολογικές δηλώσεις και εάν υφίστανται φορολογικές παραβάσεις ή ενδείξεις φοροδιαφυγής.

2. Ερευνώνται δεδομένα, στοιχεία και πληροφορίες από Οργανισμούς, Τράπεζες και διάφορες άλλες υπηρεσίες ή αρχές και εάν υπάρχουν στοιχεία που να οδηγούν στην άρση του τραπεζικού απορρήτου.

3. Εξετάζεται η εικόνα του ελεγχόμενου στα πληροφοριακά συστήματα, αλλά και στο διαδίκτυο.

4. Ερευνάται η πιθανότητα έκδοσης ή λήψης πλαστών ή εικονικών παραστατικών.

5. Ερευνώνται και τα πρόσωπα που σχετίζονται με τον ελεγχόμενο.

6. Εάν έχει εφαρμοστεί το άρθρο 29 του Ν.4174/2013, στις περιπτώσεις που είναι υποχρεωτική η αμοιβαία διοικητική συνδρομή.

7. Εξετάζονται τα αποτελέσματα παρελθόντων ελέγχων.

8. Εάν έχουν υποβληθεί οι καταστάσεις του άρθρου14 του Ν. 4174/2013.

9. Εξετάζονται τα περιουσιακά στοιχεία του ελεγχόμενου και κάθε στοιχείο και πληροφορία που μπορεί να βρεθεί από οποιαδήποτε πηγή.

Κατόπιν, διενεργούνται διάφορες γενικότερες ελεγκτικές επαληθεύσεις:

1. Επαληθεύσεις νομιμοποιητικών εγγράφων (έγγραφα σύστασης ή νομιμοποίησης) και λογιστικών αρχείων, με βάση το άρθρο 3 της ΠΟΛ.1293/19.

Ο έλεγχος των λογιστικών αρχείων περιλαμβάνει τον έλεγχο της ορθής τήρησης των βιβλίων, της ορθής έκδοσης των φορολογικών παραστατικών, της ορθής μεταφοράς των δεδομένων στις φορολογικές δηλώσεις και ορθού υπολογισμού φόρων και τελών, της νόμιμης λειτουργίας κλειστής αποθήκης, της ορθής αποτίμησης δυο τουλάχιστον ειδών, της τυχόν ύπαρξης διαφορών από την διασταύρωση στοιχείων πελατών και προμηθευτών, της δήλωσης όλων των εισοδημάτων, της ύπαρξης επιδοτήσεων και επιχορηγήσεων, των φορολογικών ηλεκτρονικών μηχανισμών και των φορολογικών μνημών και αρχείων τους.

2. Επαληθεύσεις σε έσοδα και αγορές, με βάση το άρθρο 4 της ΠΟΛ.1293/19.

Η επαλήθευση των επιχειρηματικών εσόδων αφορά τον έλεγχο της ορθής καταχώρησης στα βιβλία των παραστατικών εσόδων που εκδόθηκαν και του αναλογούντος ΦΠΑ, την διασταύρωση των παραστατικών αυτών με τα παραστατικά διακίνησης των αγαθών και με πιθανά συμφωνητικά με τους πελάτες, την επαλήθευση των παραστατικών επιστροφών και εκπτώσεων.

Η επαλήθευση των αγορών αφορά την ορθή καταχώρηση στα βιβλία των τιμολογίων των προμηθευτών και σε περίπτωση εισαγωγών και των σχετικών τελωνειακών διασαφήσεων και του αναλογούντος ΦΠΑ, την επαλήθευση παραστατικών για εκπτώσεις, επιστροφές και διάφορα έξοδα αγορών, την σύγκριση των παραστατικών των προμηθευτών με τα παραστατικά διακίνησης.

3. Επαλήθευση του συντελεστή μικτού κέρδους, με βάση το άρθρο 5 της ΠΟΛ.1293/19, με τη σύγκριση των παραστατικών αγοράς και πώλησης, ενώ εξετάζεται και η διαφοροποίηση του συντελεστή από έτος σε έτος.

4. Έλεγχος διαδικτυακών συναλλαγών, με βάση το άρθρο 6 της ΠΟΛ.1293/19, με επαλήθευση της εγγραφής στο ΓΕΜΗ, έλεγχο της ύπαρξης ιστότοπων και γενικότερης κοινωνικής δικτύωσης που αφορούν την επιχειρηματική δραστηριότητα του ελεγχόμενου και του κόστους αυτών (φιλοξενία, διαφήμιση), έλεγχο των εξ αποστάσεων πωλήσεων (e-shop, τηλεφωνικά κλπ), έλεγχο για πιθανή ύπαρξη συμφωνίας με μεταφορικές εταιρίες, έλεγχο της εσωτερικής διαδικασίας της πώλησης (λήψη – καταχώρηση παραγγελίας, πληρωμή, αποστολή αγαθών ή παροχή της υπηρεσίας), έλεγχο του ύψους των πωλήσεων οι οποίες τηρούνται και αποθηκεύονται ηλεκτρονικά, των τρόπων πληρωμής των ηλεκτρονικών και εξ αποστάσεως συναλλαγών, έλεγχο της πιθανότητας σύνδεσης των POS με ξένες τράπεζες και της ύπαρξης εσόδων από άλλους συναλλασσόμενους στο διαδίκτυο στην Ελλάδα, την ΕΕ και τρίτες χώρες.

5. Έλεγχος των συναλλαγών μεταξύ συνδεδεμένων νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων, με βάση το άρθρο 7 της ΠΟΛ.1293/19, με τον οποίο διερευνάται αν υπάρχει σύνδεση του ελεγχόμενου προσώπου με άλλα πρόσωπα (βάσει του άρθρου 2 του Ν. 4172/2013), αν το πρόσωπο αυτό έχει μόνιμη εγκατάσταση στο εξωτερικό ή αποτελεί μόνιμη εγκατάσταση αλλοδαπής επιχείρησης, αν υφίστανται οι διατάξεις των άρθρων 50 και 51 του Ν. 4172/2013 για την αρχή των ίσων αποστάσεων και αν έγινε η φορολογική αναμόρφωση των αποτελεσμάτων λόγω της αρχής αυτής, αν υπάρχει υποχρέωση τήρησης φακέλου τεκμηρίωσης τιμών ενδοομιλικών συναλλαγών και των

σχετικών με αυτήν υποχρεώσεων, όπως ο Συνοπτικός Πίνακας Πληροφοριών, αν τα δεδομένα του φακέλου και των βιβλίων έχουν μεταφερθεί ορθά στον πίνακα, αν υπάρχει προέγκριση της μεθόδου τιμολόγησης των συναλλαγών με συνδεδεμένα πρόσωπα και επιχειρήσεις, αν ισχύουν οι παραδοχές στις οποίες βασίστηκε η μέθοδος τιμολόγησης, αν τηρούνται οι όροι της προέγκρισης και αν υποβάλλεται η σχετική ετήσια έκθεση.

6. Έλεγχος Φοροαποφυγής, με βάση το άρθρο 8 της ΠΟΛ.1293/19, όπου διερευνάται η ύπαρξη περιπτώσεων του άρθρου 38 του Ν. 4174/2013.

7. Έλεγχος για πλαστά ή εικονικά ή νοθευμένα στοιχεία, με βάση το άρθρο 9 της ΠΟΛ.1293/19. Ο έλεγχος αυτός περιλαμβάνει ενδεικτικά τη σύγκριση στοιχείων από τις καταστάσεις προμηθευτών και πελατών (κυρίως παραστατικά μεγάλης αξίας σε σχέση με το σύνηθες), τον έλεγχο του τρόπου διακίνησης και των παραστατικών διακίνησης των αγαθών, της παραγωγικής ικανότητας της ελεγχόμενης επιχείρησης, της επάρκειας υλικών και ανθρώπινου δυναμικού, της αποθηκευτικής δυνατότητας και της νομιμότητας του τρόπου εξόφλησης των συναλλαγών.

8. Έλεγχος Φορολογίας Εισοδήματος, με βάση το άρθρο 10 της ΠΟΛ.1293/19, που περιλαμβάνει ενδεικτικά τον έλεγχο των μη εκπιπτόμενων επιχειρηματικών δαπανών, των διενεργηθέντων προβλέψεων επισφαλών πελατών, της ορθής έκπτωσης των εκπιπτόμενων δαπανών, της ορθής διενέργειας των φορολογικών αποσβέσεων, του υπολογισμού και μεταφοράς ζημιών, του ορθού υπολογισμού των λογιστικών και φορολογικών κερδών και της προκύπτουσας διαφοράς, της νομιμότητας της διαχείρισης διαφόρων επιχορηγήσεων, της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων εφαρμογής αφορολόγητων και απαλλασσόμενων του φόρου ποσών και της ορθότητας της φορολογικής δήλωσης, κλπ.

9. Προσδιορισμός εισοδήματος με βάση κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή έμμεσες μεθόδους, με βάση το άρθρο 11 της ΠΟΛ.1293/19. Διερευνάται εάν υφίστανται οι προϋποθέσεις του άρθρου 28 του Ν. 4172/2013, με βάση τις οποίες το φορολογητέο εισόδημα μπορεί να υπολογιστεί με βάση κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου.

10. Έλεγχος Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.), με βάση το άρθρο 12 της ΠΟΛ.1293/19. Περιλαμβάνει ενδεικτικά τον έλεγχο για συμφωνία φορολογητέων εκροών και εσόδων κι αν μια αξιόλογη διαφορά μπορεί να δικαιολογηθεί, τον έλεγχο της ορθής μεταφοράς των εισροών και εκροών από τα βιβλία στις δηλώσεις ΦΠΑ και

στους σωστούς συντελεστές κι αν υπάρχουν μετατοπίσεις εκροών σε χαμηλότερους συντελεστές, τον έλεγχο της ορθής λειτουργίας για τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και της ορθής διαδικασίας σε περίπτωση απαλλασσόμενων του ΦΠΑ συναλλαγών καθώς και σε περίπτωση εκπτώσεων σε πελάτες λόγω τζίρου, τον έλεγχο της καταβολής του ΦΠΑ, τον έλεγχο του δικαιώματος απαλλαγής ΦΠΑ σε κάποιες δαπάνες, της ορθής μεταφοράς του πιστωτικού υπολοίπου του ΦΠΑ, του δικαιώματος επιστροφής ΦΠΑ, τον έλεγχο της ορθής εφαρμογής της νομοθεσίας για τα ειδικά καθεστώτα ΦΠΑ, του ορθού επιμερισμού του φόρου κοινών εισροών, της ορθότητας της διαδικασίας της απαλλαγής από ΦΠΑ για αγαθά που εισάγονται με σκοπό να εξαχθούν, κλπ.

11. Έλεγχος λοιπών φορολογιών, τελών και εισφορών, με βάση το άρθρο 13 της ΠΟΛ.1293/19. Για το έλεγχο αυτό εφαρμόζεται η νομοθεσία που αφορά κάθε περίπτωση και ειδικά για τους παρακρατούμενους φόρους ο έλεγχος εστιάζει στον σωστό υπολογισμό και την καταβολή τους. Για τον φόρο μισθωτών υπηρεσιών, συγκρίνονται τα ποσά ακαθάριστων αποδοχών, των παρακρατηθέντων και καταβεβλημένων φόρων (αφού ελεγχθεί η ορθότητά τους), μεταξύ των λογιστικών αρχείων και των σχετικών δηλώσεων.

Αποτελέσματα φορολογικού ελέγχου και Διαδικασία προσδιορισμού του φόρου.

Με βάση το άρθρο 28 του Ν. 4174/2013, μετά το τέλος του ελέγχου, κοινοποιείται εγγράφως στον ελεγχθέντα το Σημείωμα Διαπιστώσεων του Ελέγχου καθώς και ο Προσωρινός Διορθωτικός Προσδιορισμός του Φόρου, πλήρως αιτιολογημένος. Ο ελεγχθείς μπορεί να αιτηθεί να λάβει αντίγραφα των εγγράφων στα οποία βασίστηκε ο προσδιορισμός και εντός 20 ημερών να διατυπώσει εγγράφως τις απόψεις του σχετικά. Εντός ενός μηνός από την παραλαβή των απόψεων του ελεγχθέντα πρέπει να εκδοθεί η Οριστική Πράξη Προσδιορισμού Φόρου.

Σύμφωνα με το άρθρο 33 του Ν. 5104/2024, η Έκθεση Ελέγχου, η οποία βασίζεται στο Σημείωμα Διαπιστώσεων και τις απόψεις του ελεγχθέντα, περιέχει με τρόπο τεκμηριωμένο και σαφώς αιτιολογημένο τα γεγονότα του ελέγχου, καθώς και τα στοιχεία και τις διατάξεις που ελήφθησαν υπόψιν για τον προσδιορισμό του φόρου. Η Οριστική Πράξη Προσδιορισμού του Φόρου δεν μπορεί να ορίζει φόρο υψηλότερο από αυτόν που ορίζει ο Προσωρινός Διορθωτικός Προσδιορισμός.

Κατόπιν, κοινοποιούνται στον φορολογούμενο η Έκθεση Ελέγχου και η Οριστική Πράξη Διορθωτικού Προσδιορισμού Φόρου και στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι το δηλωθέν εισόδημα ταυτίζεται με τα αποτελέσματα του ελέγχου, κοινοποιείται στον ελεγχθέντα μόνο η Έκθεση Ελέγχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

5.1 ΟΙ ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΓΕΝΙΚΑ

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι εργαλεία ελέγχου, που αναγνωρίζονται και χρησιμοποιούνται παγκοσμίως από τις φορολογικές αρχές των κρατών, προκειμένου να προσδιοριστεί όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστα το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα των φορολογούμενων. Χρησιμοποιούνται κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις και έχουν σκοπό τον εντοπισμό πιθανής αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης. Εξετάζουν στοιχεία και πληροφορίες που προέρχονται τόσο από τον ίδιο τον φορολογούμενο (βιβλία, στοιχεία κλπ) όσο και από τρίτες πηγές (δημόσιο, τραπεζικοί οργανισμοί κλπ). Από την σύγκριση των πληροφοριών προκύπτει μια **«λογική» εκτίμηση** του ύψους του φορολογητέου εισοδήματος και κατά προέκταση του ύψους του πραγματικά αναλογούντος σε αυτό φόρου.

Κατά την Bucci, V. (2019), οι έμμεσες τεχνικές γενικά εφαρμόζονται όταν κατά τη διάρκεια του άμεσου ελέγχου προκύψουν ευρήματα (όπως το να μην υπάρχουν τα λογιστικά αρχεία του ελεγχόμενου ή αυτός να μην τα διαθέτει στον έλεγχο ή τα αρχεία να είναι ανακριβή και αναληθή, κλπ), εκ των οποίων να συμπεραίνεται με εύλογο τρόπο η πιθανότητα απόκρυψης φορολογητέων εισοδημάτων. Έτσι, ελέγχεται η ακρίβεια και η αξιοπιστία των λογιστικών δεδομένων και των δηλωθέντων εισοδημάτων των ελεγχόμενων με βάση μετρήσιμα χαρακτηριστικά των ελεγχόμενων (πχ τρόπος ζωής) ή/και με βάση πληροφορίες που προέρχονται από τρίτες πηγές (πχ τράπεζες).

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, με βάση την Υπουργική Απόφαση ΔΕΣ Α 1077357, μπορούν να εφαρμοστούν κατά τον έλεγχο, για κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα με επιχειρηματική δραστηριότητα και έχει σκοπό να προσδιορίσει το φορολογητέο τους εισόδημα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους: είτε χρησιμοποιώντας τις πληροφορίες και τα στοιχεία για τα έσοδα και τις δαπάνες του ελεγχόμενου, τα οποία η φορολογική αρχή μπορεί να ανακαλύψει ή έχει ήδη για τον ελεγχόμενο, είτε βρίσκοντας αξιόπιστες αναλογίες και σχέσεις, που θα οδηγήσουν τελικά σε διορθωτικό προσδιορισμό του φόρου.

Με βάση το άρθρο 27 του Ν.4174/2013, η παραπάνω αναλογία ή σχέση είναι το ποσοστό, δείκτης ή αναλογική σχέση που οδηγεί σε υπολογισμό των εσόδων, του

κόστους πωληθέντων και του μικτού και καθαρού κέρδους. Για να είναι αξιόπιστη, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε επιχείρησης, ώστε να είναι κατάλληλη, βάσει των γενικά παραδεκτών αρχών της ελεγκτικής, για την όσο το δυνατόν ακριβέστερη εκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος. Επίσης η φορολογική διοίκηση, προκειμένου να προχωρήσει στην εκτίμηση και τον διορθωτικό προσδιορισμό του ύψους του φορολογητέου εισοδήματος, μπορεί να επιλέξει μια ή περισσότερες από τις παρακάτω πέντε τεχνικές:

1. Αρχή των αναλογιών (mark up method)
2. Ανάλυση της ρευστότητας του φορολογούμενου (source and application of funds method)
3. Καθαρή θέσης του φορολογούμενου (net worth method)
4. Σχέση της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (unit and volume method)
5. Ύψος των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά (bank deposits and cash expenditure method).

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά από το IRS (INTERNAL REVENUE SERVICE) των ΗΠΑ το 1936 με σκοπό τον επαναπροσδιορισμό του δηλωθέντος από τους φορολογούμενους εισοδήματος και όπως αναφέρει ο Δ.Μελάς (2023) είχαν γίνει αποδεκτές από την δικαστική νομολογία, χωρίς να είναι νομοθετημένες.

Οι χώρες του ΟΟΣΑ ξεκίνησαν την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών από την δεκαετία του 1970, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την φοροδιαφυγή και την φοροαποφυγή. Η περιορισμένη οικονομική δυνατότητα της διοίκησης, σε συνδυασμό με τον πολύ μεγάλο αριθμό των φορολογούμενων που είχαν και έχουν να αντιμετωπίσουν οι φορολογικές αρχές των κρατών, δημιούργησαν την ανάγκη, το πρόβλημα του εντοπισμού των φορολογούμενων που θα πρέπει να ελεγχθούν, να αντιμετωπιστεί με βάση μια οργανωμένη και τακτική ανάλυση κινδύνου, καθώς και αποτελεσματικές μεθόδους ελέγχου, που να εξασφαλίζουν την όσο τον δυνατόν ακριβέστερη εκτίμηση του ύψους του φορολογητέου εισοδήματος.

Στο πέρασμα των ετών, η αποτελεσματικότητα των τεχνικών ενισχύθηκε από τις νέες τεχνολογίες, τις κρατικές νομοθεσίες, την ανταλλαγή πληροφοριών και την

συνεργασία των κρατών στον φορολογικό τομέα και πλέον χρησιμοποιούνται συστηματικά.

Σε κάθε χώρα, ο τρόπος εφαρμογής των καθιερωμένων έμμεσων τεχνικών μπορεί να διαφέρει ανάλογα με την νομοθεσία κάθε χώρας, αλλά και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε κάθε μια από αυτές.

Ο παρακάτω πίνακας περιγράφει την χρήση κάθε τεχνικής, ανάλογα με την συχνότητα εφαρμογής τους, σε δέκα χώρες, οι οποίες είναι φορολογικά αναπτυγμένες:

Χώρα	Μέθοδοι έμμεσων τεχνικών ελέγχου που εφαρμόζονται στην πράξη (ναι/όχι)				
Η τεχνική ανάλυση ρευστότητας του φορολογουμένου	Η τεχνική ανάλυση ρευστότητας του φορολογουμένου	Η τεχνική τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά	Markup (μέθοδος της αρχής των αναλογιών)	Η μέθοδος σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (unit and volume method)	**Καθαρά θέση** / αύξηση περιουσιακών στοιχείων / καταστάσεις κεφαλαίου
Αυστραλία	Ναι		Ναι		Ναι
Αυστρία		Ναι			Ναι
Δανία			Ναι		Ναι
Φιλανδία			Ναι		Ναι
Ιαπωνία	Ναι	Ναι	Ναι		Ναι
Netherlands			Ναι		Ναι
Νέα Ζηλανδία	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι
Σουηδία	Ναι	Ναι			Ναι
Ηνωμένο Βασίλειο	Ναι		Ναι		Ναι
Η.Π.Α.	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι

Πηγή : Δημήτριος Μελάς, 14/12/23 «Η διεύρυνση των περιπτώσεων χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου από επιχειρηματική δραστηριότητα μετά τον Ν.5073/2023» https://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=231386

Παρατηρείται ότι η μέθοδος της καθαρής θέσης είναι εκείνη που χρησιμοποιείται και από τις δέκα χώρες του πίνακα, ακολουθεί η μέθοδος της αρχής των αναλογιών που χρησιμοποιείται από οκτώ χώρες, η μέθοδος της ανάλυσης ρευστότητας που χρησιμοποιείται από έξι χώρες, η μέθοδος των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά που χρησιμοποιείται από πέντε χώρες και ουραγός βρίσκεται η μέθοδος της σχέσης τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών, η οποία εφαρμόζεται μόνο σε Ν. Ζηλανδία και ΗΠΑ.

Σύμφωνα με τους A. Alstadsæter et al (2019), σε χώρες, όπως οι Σκανδιναβικές, στις οποίες η εφαρμογή των μεθόδων υποστηρίζεται από σύστημα ολοκληρωμένης και άμεσης συλλογής δεδομένων και πληροφοριών για την οικονομική κατάσταση των πολιτών από ένα μεγάλο αριθμό τρίτων πηγών, οι έμμεσες μέθοδοι είναι πολύ αποτελεσματικές και μπορούν να εκτιμούν αξιόπιστα και σε πραγματικό χρόνο το φορολογητέο εισόδημα, ενώ αντίθετα σε άλλες χώρες, όπως η Ουκρανία, που είτε δεν συμμετέχουν στο διεθνές δίκτυο οικονομικών πληροφοριών, είτε η νομοθεσία τους για

το τραπεζικό απόρρητο δεν επιτρέπει την απρόσκοπτη πληροφόρηση της φορολογικής αρχής για τις οικονομικές συναλλαγές των πολιτών, οι τεχνικές παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία στην εφαρμογή τους, σύμφωνα με τους R. Schatan et al (2020).

Εκτός από τους κρατικούς φορολογικούς μηχανισμούς και τον ΟΟΣΑ, οι έμμεσες μέθοδοι χρησιμοποιούνται και από το ΔΝΤ για την αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης των κρατών, σε περιπτώσεις αναξιοπιστίας των επίσημων κρατικών οικονομικών δεδομένων.

Στην Ελλάδα, η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου ιδίως το διάστημα από το 2012 έως και το 2019 υπήρξε περιορισμένη, λόγω της σχετικά πρόσφατης εμφάνισής τους την εποχή εκείνη στην ελληνική νομοθεσία, των ασαφειών και κενών της νομοθεσίας, της ελλειμματικής πρόσβασης στα οικονομικά δεδομένα των φορολογούμενων από τρίτες πηγές, καθώς και της χαμηλής επιμόρφωσης των φορολογικών ελεγκτών, που δημιουργούσαν δυσκολίες στην εφαρμογή τους.

Η πορεία της εφαρμογής τους κατά τη διαδικασία του φορολογικού ελέγχου, από το 2020 έως και το 2024, γίνεται εμφανής στις Απολογιστικές Εκθέσεις της ΑΑΔΕ, σύμφωνα με τις οποίες η χρησιμοποίηση των μεθόδων αυτών αυξάνεται διαχρονικά και τείνει να καθιερωθεί. Σύμφωνα με τις Εκθέσεις αυτές:

Το 2020 διενεργήθηκαν από τα ελεγκτικά κέντρα 18.239 στοχευμένοι φορολογικοί έλεγχοι και σε 427 από αυτούς εφαρμόστηκαν έμμεσες τεχνικές, οι οποίες απέδωσαν βεβαιωθέντα ποσά φόρων ύψους 89,27 εκατομμυρίων ευρώ.

Το 2021 διενεργήθηκαν 17.743 στοχευμένοι έλεγχοι, εκ των οποίων 686 με έμμεσες τεχνικές που επέφεραν βεβαιωμένους φόρους ύψους 172,11 εκατομμύρια ευρώ.

Το 2022 διενεργήθηκαν 17.506 στοχευμένοι έλεγχοι και από αυτούς οι 2.189 με την εφαρμογή έμμεσων τεχνικών οι οποίες απέδωσαν 624,59 εκατομμύρια ευρώ βεβαιωμένους φόρους.

Το 2023 οι στοχευμένοι έλεγχοι ανήλθαν στους 17.889 και από αυτούς 2.066 διενεργήθηκαν με έμμεσες τεχνικές και βεβαιώθηκαν φόροι 780,83 εκατομμυρίων ευρώ.

Και το 2024 διενεργήθηκαν 21.390 στοχευμένοι φορολογικοί έλεγχοι από τους οποίους οι 2.063 με έμμεσες τεχνικές και βεβαιώθηκαν φόροι ύψους 1,04 δις ευρώ.

Με βάση τα προαναφερόμενα, στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός των ελέγχων 2020-2024, οι έλεγχοι στους οποίους εφαρμόστηκαν έμμεσες τεχνικές, καθώς και το ποσοστό τους επί του συνόλου των ελέγχων κάθε έτους, τα ποσά

βεβαιωθέντων φόρων ανά έτος, καθώς και η ποσοστιαία αύξηση των ποσών αυτών από έτος σε έτος.

Έτος	Αριθμός ελέγχων	Αριθμός ελέγχων με την εφαρμογή έμμεσων τεχνικών	Ποσοστό ελέγχων με εφαρμογή έμμεσων τεχνικών (%)	Βεβαιωμένοι φόροι από την εφαρμογή έμμεσων τεχνικών (σε εκατ. €)	Ποσοστιαία αύξηση βεβαιωμένων φόρων σε σχέση με κάθε προηγούμενο έτος (%)
2020	18.239	427	2,34	89,27	
2021	17.743	686	3,87	172,11	92,80
2022	**17.506**	**2.189**	**12,50**	**624,59**	**262,90**
2023	17.889	2.066	11,55	780,83	25,01
2024	21.390	2.063	9,64	1.040	33,19

Από τα στοιχεία του πίνακα γίνεται εμφανές ότι το διάστημα 2020 έως και 2024, το ποσοστό των ελέγχων με εφαρμογή έμμεσων τεχνικών αυξάνεται σημαντικά, σχεδόν εξαπλασιάζεται μέχρι και το 2022, συνεχίζει δε να αυξάνεται και μετά το 2022, αλλά σε ελαφρώς μικρότερο ποσοστό. Η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών αυξάνεται μέσα στην πενταετία και από το 2022 και μετά βρίσκεται σταθερά πάνω από τις 2000 υποθέσεις. Ταυτόχρονα τα ποσά των βεβαιωμένων φόρων που προκύπτουν μετά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών αυξάνονται σημαντικά από έτος σε έτος, με την σημαντικότερη αύξηση να παρατηρείται το 2022 (σε σχέση με το 2021), έτος κατά το οποίο παρατηρείται και το μεγαλύτερο ποσοστό εφαρμογής έμμεσων τεχνικών.

5.2 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΌ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Στην ελληνική νομοθεσία, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εμφανίστηκαν για πρώτη το 2012 στο νόμο 4038/2012. Κατόπιν εισήχθησαν στον Νόμο 2238/1994 (ΚΦΕ) άρθρο 67Β «Έμμεσες τεχνικές ελέγχου». Στη συνέχεια εισήχθησαν και στο Νόμο 4174/2013 (ΚΦΔ) άρθρο 27 «Μέθοδοι έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης».

Σύμφωνα με το άρθρο 67Β του νόμου **2238/1994 (ΚΦΕ)**, που κωδικοποιήθηκε με τον 4587/2018, για να προσδιοριστούν τα αποτελέσματα, ο φορολογικός έλεγχος μπορεί να γίνει όχι μόνο με άμεσο τρόπο, αλλά και με την εφαρμογή μιας ή περισσοτέρων από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Η διαδικασία αυτή αφορά τα φορολογητέα εισοδήματα, τα ακαθάριστα έσοδα, τις εκροές και τα φορολογητέα κέρδη και διενεργείται με βάση τις γενικά παραδεκτές αρχές και τεχνικές της ελεγκτικής. Τα

αποτελέσματα του ελέγχου που ανακύπτουν από τις έμμεσες τεχνικές λαμβάνονται υπόψιν και για τον υπολογισμό και των υπολοίπων φορολογικών υποχρεώσεων, όπως το ΦΠΑ και διάφοροι άλλοι φόροι, εισφορές και τέλη. Μετά την εξαγωγή των αποτελεσμάτων του ελέγχου, πριν εκδοθεί το φύλλο ή η πράξη καταλογισμού, ο ελεγχόμενος καλείται σε ακρόαση και έχει δικαίωμα ανταπόδειξης.

Με τις διατάξεις της **Α.1077357 ΕΞ 2013** απόφασης του Υπουργείου Οικονομικών:

α) ορίζεται με ποιο τρόπο θα εφαρμοστούν οι έμμεσες τεχνικές κατά τη διάρκεια του τακτικού ελέγχου.

β) αναλύονται οι τρεις από τις πέντε εξ αυτών (τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας, τεχνική της καθαρής θέσης και τεχνική των τραπεζικών καταθέσεων και του ύψους των δαπανών σε μετρητά).

γ) καθορίζονται οι βασικές έννοιες και παρέχονται οδηγίες για το πως θα εφαρμοστούν.

Με το άρθρο 28 του Νόμου **4172/2015** «Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος» και το άρθρο 27 του **Νόμου 4174/2013** «Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών» καθορίζονται οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες οι ελεγκτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις έμμεσες τεχνικές, ώστε να εκτιμήσουν το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος, των ακαθάριστων εσόδων, των εκροών και των φορολογητέων κερδών.

Οι εγκύκλιοι της ΑΑΔΕ, **ΠΟΛ 1270/2013** και **ΠΟΛ 1050/2014** περιέχουν διευκρινιστικές οδηγίες για τις προϋποθέσεις και της μεθόδου λειτουργίας των έμμεσων τεχνικών ελέγχου:

α) αναλύουν και πάλι τις τρεις από τις πέντε τεχνικές: της ανάλυσης της ρευστότητας, της καθαρής θέσης και των τραπεζικών καταθέσεων και του ύψους των δαπανών σε μετρητά

β) καθορίζουν τη διαδικασία με την οποία θα εφαρμοστούν οι τεχνικές

γ) περιλαμβάνουν πρακτικά παραδείγματα για κάθε περίπτωση.

Από το 2014 μέχρι το 2020 αρχίζει η ουσιαστική, αν και αρχικά περιορισμένη, εφαρμογή των τριών - από τις πέντε - έμμεσων τεχνικών στον έλεγχο, δηλαδή αρχικά εφαρμόστηκαν οι τεχνικές της ανάλυσης ρευστότητας, τεχνική της καθαρής θέσης και τεχνική των τραπεζικών καταθέσεων και του ύψους των δαπανών σε μετρητά.

Οι άλλες δύο τεχνικές ελέγχου, δηλαδή οι τεχνικές της αρχής αναλογιών και της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών δεν αναφέρονται

μέχρι το 2020 στη νομοθεσία, όπως δεν αναφέρεται και η εφαρμογή των τεχνικών στον έλεγχο νομικών προσώπων ή οντοτήτων.

Ωστόσο στο άρθρο 1 της Απόφασης **Α.1008/2020** αναφέρεται πλέον ρητά η εφαρμογή τους κατά τη διαδικασία ελέγχου νομικών προσώπων και αναλύονται οι δυο επιπλέον τεχνικές: της αρχής αναλογιών και της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών.

Και με τις εγκυκλίους **Ε.2015/2020** και **Ε.2016/2020** δίνονται διευκρινίσεις για την εφαρμογή τους.

Με το άρθρο 14 του Ν. **5073/2023** τροποποιήθηκε το άρθρο 28 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν.4172/2013) και προστέθηκαν επιπλέον προϋποθέσεις για την εφαρμογή τους.

Στο άρθρο 32 του Ν.**5104/2024** δίνεται και πάλι έμφαση στη δυνατότητα της φορολογικής αρχής να εφαρμόζει μια ή περισσότερες από τις έμμεσες μεθόδους ελέγχου, ώστε να προσδιοριστούν το φορολογητέο εισόδημα, τα ακαθάριστα έσοδα, οι εισροές και εκροές και τα φορολογητέα κέρδη, με γνώμονα τις γενικά παραδεκτές αρχές και τεχνικές της ελεγκτικής, ενώ επισημαίνεται ότι η αρχή υποχρεούται να αιτιολογήσει τον λόγο εφαρμογής των έμμεσων μεθόδων κατά τον έλεγχο, καθώς και την επιλογή συγκεκριμένης μεθόδου.

5.3 ΠΕΔΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Με βάση το άρθρο 3 της ΠΟΛ.1050/2014, για τα φυσικά πρόσωπα και ατομικές επιχειρήσεις, οι έμμεσες τεχνικές εφαρμόζονται, στις εξής περιπτώσεις:

α) Στις ανέλεγκτες φορολογικές υποθέσεις για τα εισοδήματα φυσικών προσώπων του άρθρου 28 του Ν. 4172/2013, αρχής γενομένης από 1/1/2014.

β) Στις ανέλεγκτες φορολογικές υποθέσεις για τα εισοδήματα φυσικών προσώπων και για τις διαχειριστικές περιόδους λήξης πριν την 1/1/2014 και για τις οποίες δεν είχε ξεκινήσει έλεγχος μέχρι τις 31/12/2013 και ταυτόχρονα είτε υπάρχει αδικαιολόγητος πλουτισμός εν είδη περιουσιακών στοιχείων και τραπεζικών καταθέσεων, είτε οι δαπάνες των ελεγχόμενων δεν καλύπτονται από τα δηλωμένα προσωπικά και οικογενειακά εισοδήματα.

γ) Στις παραπάνω υποθέσεις, αν πρόκειται για φυσικά πρόσωπα που είναι μέλη εταιριών κάθε μορφής, οι οποίες παρουσιάζουν ζημίες ή αν τα πρόσωπα αυτά δεν τηρούν ή δεν παρουσιάζουν τα βιβλία και στοιχεία τους ή αν η φορολογική αρχή έχει πληροφόρηση ότι δεν έχουν δηλώσει κάποια εισοδήματα, αγορές και δαπάνες ή ότι έχουν εισοδήματα από παράνομες δραστηριότητες.

Με βάση το άρθρο 1 της Α.1008/2020 και το άρθρο 28 του Ν. 4172/2013, για τα φυσικά και νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες, που ασκούν ή προκύπτει ότι ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εφαρμόζονται από 1/1/2014 και έπειτα, σε περίπτωση που υφίσταται μια ή περισσότερες από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Δεν τηρούνται σε αρχεία τα λογιστικά δεδομένα
- Οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται κατά παράβαση της σχετικής νομοθεσίας
- Τα παραστατικά και άλλα δικαιολογητικά δεν συντάσσονται με βάση τις διατάξεις του ΚΦΔ
- Ο ελεγχόμενος, αν και έχει λάβει σχετική πρόσκληση, δεν παρουσιάζει τα αρχεία που του έχουν ζητηθεί και τα φορολογικά στοιχεία του.

Με το άρθρο 14 του νόμου **5073/2023**, σχετικά με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και επέφερε τροποποιήσεις στο άρθρο 28 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν.4172/2013) προστέθηκαν επιπλέον προϋποθέσεις, που όταν έστω και μία υφίσταται κατά τον έλεγχο, να επιφέρει τον υπολογισμό των ακαθάριστων εσόδων, με την χρήση κάθε στοιχείου ή με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών, όπως ορίζονται από τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας. Οι επιπλέον προϋποθέσεις που ορίζονται είναι:

- Όταν ο ελεγχόμενος, αν και έχει λάβει δυο σχετικές προσκλήσεις (μέχρι την ισχύ του νόμου αυτού, όπως αναφέρεται και παραπάνω η πρόσκληση ήταν μια), δεν παρουσιάσει στη φορολογική αρχή τα αρχεία και τα φορολογικά στοιχεία που του ζητούνται.
- Όταν υπάρχει ασυμφωνία ανάμεσα στα δηλωθέντα μεγέθη (ιδίως όταν οι αγορές, οι πωλήσεις και τα αποθέματα παρουσιάζουν αναντιστοιχία)
- Όταν ο συντελεστής μικτού κέρδους που υπολογίζεται με βάση τα αποτελέσματα που δηλώθηκαν δεν είναι ο ίδιος με τον συντελεστή που

υπολογίζεται με βάση τις αγορές και τις πωλήσεις ή όταν ο συντελεστής μεταβάλλεται αβάσιμα από έτος σε έτος.

- Όταν έχει δηλωθεί ζημία για τρεις τουλάχιστον φορολογικές περιόδους και ταυτόχρονα δεν μπορεί να δικαιολογηθεί, με ποιο τρόπο η επιχείρηση κάλυψε τις υποχρεώσεις της.

Σημειώνεται ότι οι περιπτώσεις εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών είναι ενδεικτικές και λειτουργούν διαζευκτικά και όχι αθροιστικά. Δηλαδή έστω και μια από τις περιπτώσεις αυτές να υφίσταται, ενεργοποιείται ο έλεγχος με τις έμμεσες τεχνικές.

Γενικά οι έμμεσες τεχνικές μπορούν να εφαρμοστούν σε όλες τις περιπτώσεις ελέγχου, που δεν υπάρχει δυνατότητα να υπολογιστεί το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα από τον άμεσο έλεγχο, δηλαδή όταν το λογιστικό σύστημα του ελεγχόμενου είναι αναξιόπιστο και δεν επιτρέπει τις ελεγκτικές επαληθεύσεις.

5.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Η φορολογική αρχή, ανάλογα με το είδος και τα χαρακτηριστικά κάθε ελεγχόμενης επιχείρησης, επιλέγει μια ή περισσότερες από τις έμμεσες μεθόδους για να διενεργήσει τον έλεγχο. Σύμφωνα με την Παπαντωνίου Π. (2022) κάθε μέθοδος θεωρείται κατάλληλη για συγκεκριμένο είδος επιχείρησης:

- Τα φορολογητέα εισοδήματα των φυσικών προσώπων που δεν είναι επιτηδευματίες ελέγχονται αποτελεσματικότερα με τις τεχνικές της ανάλυσης ρευστότητας, της καθαρής θέσης και του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά.
- Τα φορολογητέα κέρδη των φυσικών προσώπων που είναι επιτηδευματίες ελέγχονται αποτελεσματικότερα με τις τεχνικές της ανάλυσης ρευστότητας και της καθαρής θέσης, ενώ τα ακαθάριστα έσοδα και οι εκροές τους ελέγχονται καλύτερα με τις τεχνικές του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά, της αρχής των αναλογιών και της σχέσης τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών.
- Τα ακαθάριστα έσοδα και εκροές των νομικών προσώπων ελέγχονται αποτελεσματικά με τις τεχνικές της αρχής των αναλογιών και της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών.

Με βάση το άρθρο 5 της ΠΟΛ.1050/2014, η τεχνική που θα χρησιμοποιηθεί επιλέγεται από τον ελεγκτή που έχει αναλάβει τον έλεγχο. Ο ελεγκτής αφού αξιολογήσει τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα, εισηγείται στον προϊστάμενο της Δ.Ο.Υ. ποια μέθοδος είναι καταλληλότερη για την περίπτωση. Η τελική απόφαση λαμβάνεται από τον προϊστάμενο ή το Ελεγκτικό Κέντρο και πρέπει να είναι πλήρως αιτιολογημένη και τεκμηριωμένη. Για την έκδοση της απόφασης συλλειτουργούν ο προϊστάμενος ή το Ελεγκτικό Κέντρο και ο υποδιευθυντής και ο προϊστάμενος του τμήματος ελέγχου. Η βασική αρχή που πρέπει να ακολουθείται για την επιλογή της τεχνικής που θα χρησιμοποιηθεί είναι, με βάση το άρθρο 7 της ΔΕΣ Α 1077357, η προστασία του δημόσιου συμφέροντος.

Οι έμμεσες τεχνικές μπορούν να τεθούν σε ισχύ σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή της διαδικασίας του άμεσου ελέγχου, αν γίνει αντιληπτό ότι υφίσταται έστω και μια από τις προαναφερόμενες προϋποθέσεις εφαρμογής τους (Ε. 2015/2020, άρθρο 3 της ΠΟΛ.1050/2014 και άρθρο 28 της Α.1008/2020).

5.5 ΣΥΛΛΟΓΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Για την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών απαιτούνται διάφορα στοιχεία και πληροφορίες, τα οποία προέρχονται και από τον ίδιο τον ελεγχόμενο, αλλά και από τρίτες πηγές.

Α) Συλλογή στοιχείων από τον ελεγχόμενο

Με το άρθρο 14 της Α.1008/2020, για την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών, ο ελεγκτής έχει δικαίωμα να ζητά γραπτώς (με επιστολή) από τον ελεγχόμενο, οποιοδήποτε στοιχείο κρίνεται απαραίτητο για την διευκόλυνση του ελέγχου. Η συλλογή στοιχείων από τον ίδιο τον ελεγχόμενο μπορεί να διενεργηθεί όταν ξεκινά ο έλεγχος, όταν κοινοποιείται η εντολή ελέγχου στον ελεγχόμενο ή σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή για όσο διαρκεί ο έλεγχος. Από τον ελεγχόμενο ζητούνται δεδομένα (στοιχεία και πληροφορίες) που σχετίζονται με τα περιουσιακά του στοιχεία και τον τρόπο ζωής του (από οικονομικής απόψεως). Τα δεδομένα αυτά αφορούν και τον ίδιο, αλλά και την οικογένειά του και τα προστατευόμενα από αυτόν πρόσωπα.

Τα παραπάνω δεδομένα ζητούνται από τον ελεγχόμενο μέσω των εντύπων που αναφέρονται στην ΠΟΛ.1171/2013:

1. Έντυπο Διαθέσιμων Περιουσιακών στοιχείων, στο οποίο ο ελεγχόμενος πρέπει να συμπληρώσει όλα τα περιουσιακά στοιχεία που είχε στην κατοχή του στην αρχή και το τέλος της περιόδου που ελέγχεται.
2. Ερωτηματολόγιο τρόπου διαβίωσης-μεταβολών-υποχρεώσεων, στο οποίο ο ελεγχόμενος δίνει στοιχεία: α) για τον τρόπο διαβίωσής του, όπως και της οικογένειάς του και των προσώπων που προστατεύει και β) για τις μεταβολές της περιουσιακής τους κατάστασης και για τις υποχρεώσεις τους. Τα στοιχεία που ζητούνται αφορούν την χρονική περίοδο που ελέγχεται.
3. Επιστολή προς το φορολογούμενο, η οποία αποστέλλεται μαζί με τα δυο παραπάνω έντυπα στον ελεγχόμενο και εκτός των άλλων περιλαμβάνει και την προθεσμία για την συμπλήρωσή τους και την πράξη κοινοποίησης.

Ο ελεγχόμενος υποχρεούται να προσκομίσει στη φορολογική αρχή τα έντυπα συμπληρωμένα και να επισυνάψει με αυτά, κάθε στοιχείο που μπορεί να επαληθεύσει τα δεδομένα που συμπλήρωσε στα έντυπα.

Β) Συλλογή στοιχείων από τρίτους

Βάσει του άρθρου 15 του Ν. 4987/2022, η φορολογική αρχή εκτός από τα στοιχεία που ζητά από τον ελεγχόμενο, μπορεί να ζητά και να λαμβάνει στοιχεία και πληροφορίες από το Υπουργείο Οικονομικών καθώς και από άλλες πηγές (διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, οργανισμοί, τράπεζες κλπ). Τα στοιχεία αυτά θα συνεκτιμηθούν κατά τη διαδικασία εφαρμογής των έμμεσων μεθόδων ελέγχου, προκειμένου να εκτιμηθεί ορθά το φορολογητέο εισόδημά του.

5.6 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η διαδικασία του ελέγχου καθορίζεται από το άρθρο 8 της Α. ΔΕΣ Α 1077357 και περιλαμβάνει τα παρακάτω στάδια:

1) Εκδίδεται έγγραφη εντολή ελέγχου από τον προϊστάμενο της ελεγκτικής υπηρεσίας
2) Γίνεται κοινοποίηση της εντολής ελέγχου στον ελεγχόμενο
3) Συλλέγονται δηλώσεις και άλλα στοιχεία και γίνονται οι σχετικές ελεγκτικές επαληθεύσεις με τα βιβλία και στοιχεία του ελεγχόμενου (άρθρο 6 της Α. ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ, 2013)

4) Σε περίπτωση που συντρέχει κάποια από τις περιπτώσεις του άρθρου 3 της Α. ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ (2013) τίθενται σε εφαρμογή οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου
5) Με βάση τις διαφορές που προέκυψαν και το εισόδημα που προσδιορίστηκε από τον έλεγχο, εκδίδεται το Ειδικό Σημείωμα Εμμέσων Τεχνικών.
6) Εκδίδεται η Έκθεση Τακτικού Ελέγχου Φορολογίας Εισοδήματος, όπου αιτιολογούνται τεκμηριωμένα και με σαφήνεια: α) οι **λόγοι εφαρμογής** των έμμεσων τεχνικών και β) οι διαφορές εισοδήματος που προέκυψαν.
7) Κατόπιν εκδίδονται τα φύλλα ελέγχου φορολογίας εισοδήματος.
8) Ακολουθεί έλεγχος του ΦΠΑ και λοιπών φορολογικών θεμάτων.
9) Τέλος εκδίδονται οι Εκθέσεις Ελέγχου και οι Πράξεις Ελέγχου ώστε να καταλογιστούν οι διάφορες λοιπές φορολογικές υποχρεώσεις που προκύπτουν.

5.7 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΑΡΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Όταν εφαρμόζονται οι έμμεσες μέθοδοι κατά τον έλεγχο, το καθαρό φορολογητέο εισόδημα και τα ακαθάριστα έσοδα προσδιορίζονται με βάση τα άρθρα 11 και 12 της Α. ΔΕΣ 1077357.

Σημειώνεται ότι με βάση τις οδηγίες της Ε.2016/2020, τα έσοδα που υπολογίζονται με βάση τις έμμεσες μεθόδους, αποτελούν βάση και για τον έλεγχο των άλλων φορολογιών, ώστε να προσδιοριστούν και οι υπόλοιποι φόροι, εκτός του φόρου εισοδήματος, όπως διάφοροι φόροι, τέλη και εισφορές, τα οποία υπολογίζονται με βάση τις διατάξεις που ισχύουν για κάθε φορολογία.

Για το ΦΠΑ, η διαφορά εσόδων (προσδιορισθέντα μείον δηλωθέντα) προστίθεται στις εκροές του κάθε συντελεστή, προκειμένου να υπολογιστεί το πραγματικό ύψος του ΦΠΑ, με την προϋπόθεση ότι τα προσδιορισμένα με τις έμμεσες μεθόδους έσοδα προέρχονται αποδεδειγμένα από αγαθά και υπηρεσίες με συγκεκριμένους συντελεστές ΦΠΑ. Εάν όμως αυτό δεν συμβαίνει, η διαφορά επιμερίζεται αναλογικά, με βάση την συμμετοχή των συντελεστών ΦΠΑ στις δηλωμένες φορολογητέες και απαλλασσόμενες χωρίς δικαίωμα έκπτωσης εκροές.

Στον παραπάνω επιμερισμό δεν συνυπολογίζονται οι απαλλασσόμενες με δικαίωμα έκπτωσης εκροές όπως εξαγωγές, ενδοκοινοτικές παραδόσεις κ.λπ. και τυχόν ποσά απαλλασσόμενα του Φ.Π.Α. όπως επιδοτήσεις, οικονομικές ενισχύσεις,

επιχορηγήσεις, συναλλαγματικές διαφορές, τόκοι κλπ, τα οποία συνοδεύονται από τα αντίστοιχα δικαιολογητικά.

5.8 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΤΑΠΟΔΕΙΞΗΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟΥ

Ο ελεγχόμενος έχει το δικαίωμα της ανταπόδειξης (ΠΟΛ.1050/2014), το οποίο μπορεί να ασκήσει βάσει του άρθρου 28 του Ν.4174/2013 και να αιτιολογήσει την διαφορά που έχει προκύψει μεταξύ του εισοδήματος που έχει δηλώσει και του εισοδήματος που υπολογίζεται από τις έμμεσες τεχνικές, με την προϋπόθεση ότι θα προσκομίσει στον έλεγχο τεκμηριωμένα στοιχεία, τα οποία θα δικαιολογούν αξιόπιστα τα έσοδα που δεν έχει δηλώσει. Τέτοια στοιχεία μπορεί να είναι συμβόλαια από πωλήσεις περιουσιακών του στοιχείων, δηλώσεις φόρου κληρονομίας ή δωρεάς χρηματικών ποσών που έλαβε, συμβάσεις τραπεζικού δανεισμού κλπ.

5.9 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Για τις τεχνικές της **αρχής των αναλογιών** και της **σχέσης τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών**, με βάση το άρθρο 1 της Α.1008/2020, ισχύουν τα εξής:

Οι δυο αυτές τεχνικές αφορούν πρόσωπα ή οντότητες που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα και αποσκοπούν στον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος με την βοήθεια έγκυρων αναλογιών (σχέσεων) και στον υπολογισμό του αναλογούντος φόρου, για τον οποίο και εκδίδεται πράξη διορθωτικού προσδιορισμού του.

Η εύρεση μιας αξιόπιστης αναλογίας ή σχέσης (δηλαδή ποσοστό, δείκτης, αναλογική σχέση), που να είναι κατάλληλη για να εκτιμηθούν τα έσοδα, το κόστος πωληθέντων, το μικτό και καθαρό κέρδος, γίνεται με βάση τις γενικά παραδεκτές αρχές της ελεγκτικής, αφού ληφθούν υπόψιν οι συνθήκες και ο τρόπος λειτουργίας κάθε επιχείρησης.

Όπως ορίζει το άρθρο 5 της Α.1008/2020, για να υπολογιστούν αυτές οι αναλογίες, η φορολογική διοίκηση συλλέγει στοιχεία και ελεγχόμενο, αλλά και από τρίτες πηγές.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Α.1008/2020, μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου, συντάσσεται η έκθεση ελέγχου, στην οποία πρέπει να τεκμηριώνεται σαφώς και λεπτομερώς ο λόγος εφαρμογής κάποιας από τις δυο παραπάνω μεθόδους. Δηλαδή η έκθεση πρέπει να περιλαμβάνει και την προϋπόθεση ή τις προϋποθέσεις του άρθρου 28 του Ν.4172/2013 που υφίστανται στα δεδομένα του ελεγχόμενου και εξ αιτίας των οποίων ενεργοποιήθηκε ο έλεγχος μέσω των έμμεσων μεθόδων.

Το άρθρο 6 της Α.1008/2020 ορίζει ότι τα έσοδα που προσδιορίζονται από τις παραπάνω μεθόδους, εάν είναι μεγαλύτερα από αυτά που έχει δηλώσει ο ελεγχόμενος, αποτελούν τα τελικά έσοδα και στην περίπτωση αυτή, το κέρδος κάθε φορολογικής περιόδου είναι τα έσοδα αυτά, αφού αφαιρεθούν δαπάνες, αποσβέσεις, προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων, βάσει του Ν.4172/2013.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 της Α.1008/2020, με βάση τα έσοδα που έχουν προσδιοριστεί με αυτές τις δυο έμμεσες τεχνικές, προσδιορίζονται και οι φόροι, τέλη και εισφορές των λοιπών φορολογιών.

5.9.1 Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΛΟΓΙΩΝ

Η μέθοδος της αρχής των αναλογιών (άρθρο 2 της Α.1008/2020) είναι η μέθοδος που υπολογίζει τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα, τις εκροές και τα φορολογητέα κέρδη του ελεγχόμενου, με βάση αναλογίες, όπως κυρίως το περιθώριο μικτού κέρδους.

Ο έλεγχος επαληθεύει αρχικά το κόστος πωληθέντων ή υπηρεσιών και στη συνέχεια συγκρίνει στοιχεία και πληροφορίες που συλλέγει από τον ελεγχόμενο και τις τρίτες πηγές, προκειμένου να εκτιμήσει αξιόπιστα το περιθώριο μικτού κέρδους, το οποίο θα εφαρμοστεί κατόπιν στο κόστος πωληθέντων ή υπηρεσιών ώστε να προκύψουν τα πραγματικά έσοδα.

Η μέθοδος της αρχής των αναλογιών είναι κατάλληλη για:

1) για επιχειρήσεις με σχετικά περιορισμένο εύρος δραστηριοτήτων

2) για επιχειρήσεις με έσοδα κυρίως από την διάθεση εμπορευμάτων ή επιχειρήσεις που οι συνθήκες διαμόρφωσης του κόστους πωληθέντων (όπως οι προμηθευτές) είναι λίγες και που συγχρόνως δεν υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στις τιμές πώλησης των εμπορευμάτων τους.

3) για επιχειρήσεις στις οποίες είναι εφικτός ο έλεγχος του αποθέματος (πχ τηρείται βιβλίο απογραφών) ή υπάρχει δυνατότητα αξιόπιστου υπολογισμού του αποθέματος ή όλα τα εμπορεύματά τους έχουν ίδιο μικτό κέρδος.

Εκτός από το περιθώριο μικτού κέρδους μπορούν να χρησιμοποιηθούν και άλλες αναλογικές σχέσεις, εφόσον αυτές προκύπτουν αξιόπιστα.

Η εφαρμογή της τεχνικής της αρχής των αναλογιών, βάσει της Ε.2016/2020 διενεργείται ως εξής:

Από την μελέτη των πωλήσεων ή και του κόστους πωληθέντων προκύπτει μια σχέση-αναλογία, που εφαρμόζεται σε ένα ήδη γνωστό μέγεθος (πχ το κόστος πωληθέντων) και με τον τρόπο αυτό προκύπτουν τα έσοδα.

Η ορθότητα του αποτελέσματος της μεθόδου καθορίζεται από την ορθότητα των αναλογιών που χρησιμοποιήθηκαν για να προσδιοριστεί το φορολογητέο εισόδημα.

Για να προσδιοριστούν οι αναλογίες που θα χρησιμοποιηθούν, οι πληροφορίες, κατά το δυνατόν, πρέπει να αντλούνται κυρίως από τα αληθή οικονομικά στοιχεία της ελεγχόμενης οντότητας (κόστος, τιμές πώλησης, δαπάνες). Τα στοιχεία αυτά προέρχονται από τα λογιστικά δεδομένα της ελεγχόμενης επιχείρησης και από κάθε στοιχείο, πληροφορία ή διευκρίνηση που θα δώσει ο ίδιος ο φορολογούμενος ή διάφορες τρίτες πηγές (προμηθευτές, πελάτες κλπ).

Έτσι το πραγματικό περιθώριο μικτού κέρδους μπορεί να υπολογιστεί με:

- σύγκριση τιμολογίων αγορών και τιμολογίων πώλησης,
- ανάλυση τιμοκαταλόγων και τιμών στα ράφια,
- έρευνα στα αρχεία της αποθήκης και τα βιβλία παραγγελιών
- και άλλες παρόμοιες πληροφορίες.

Αν από τα παραπάνω δεν μπορούν να υπολογιστούν οι αναλογίες, τότε μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι αντίστοιχες αναλογίες που προκύπτουν από ομοειδείς επιχειρήσεις. Οι αναλογίες αυτές μπορούν να αναπροσαρμοστούν, για να αντιστοιχούν κατά το δυνατόν στις συνθήκες λειτουργίας της και τα χαρακτηριστικά της ελεγχόμενης επιχείρησης, λαμβάνοντας υπόψιν το είδος των εμπορευμάτων της, το μέγεθός της, τη

γεωγραφική της θέση, την ελεγχόμενη περίοδο και την γενικότερη εμπορική πολιτική που εφαρμόζει.

Οι αναλογίες που μπορούν να εφαρμοστούν στο συνολικό κόστος για να προκύψουν τα έσοδα, είναι:

1. Η αναλογία περιθωρίου μικτού κέρδους - πωλήσεων
2. Η αναλογία περιθωρίου μικτού κέρδους – κόστους
3. Η αναλογία κόστους πωληθέντων - πωλήσεων
4. Η αναλογία καθαρής τιμής πώλησης - τιμής κόστους κ.λπ

Η μέθοδος της αρχής των αναλογιών, εκτός του υπολογισμού των εσόδων, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για να προσδιοριστούν οι εκροές και τα φορολογητέα κέρδη του ελεγχόμενου, με την προϋπόθεση ότι οι αναλογίες που έχουν προκύψει είναι αξιόπιστες.

Στην Ε.2016/2020 περιλαμβάνονται παραδείγματα εφαρμογής της μεθόδου.

5.9.2 Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΠΩΛΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΟΓΚΟ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Η τεχνική αυτή είναι η μέθοδος που υπολογίζει τα έσοδα (άρθρο 2 της Α.1008/2020) από την σχέση ανάμεσα στην τιμή πώλησης και τον συνολικό κύκλο εργασιών. Η εκτίμηση του ύψους του κύκλου εργασιών προκύπτει από συσχετισμό των οικονομικών δεδομένων του ελεγχόμενου με στοιχεία από άλλες πηγές. Τα πραγματικά έσοδα προκύπτουν με την εφαρμογή της τιμής πώλησης στον συνολικό κύκλο εργασιών. Ο συνολικός κύκλος εργασιών υπολογίζεται λαμβάνοντας υπόψιν πόσες μονάδες προϊόντων και υπηρεσιών χρειάζονται για κάθε μονάδα πωλούμενου προϊόντος ή υπηρεσίας.

Η μέθοδος χρησιμοποιείται κυρίως όταν μπορούν να υπολογιστούν οι εισροές που χρησιμοποιούνται για κάθε μονάδα προϊόντος ή υπηρεσίας και ταυτόχρονα είναι γνωστή η τιμή πώλησής τους. Επίσης ενδείκνυται όταν η ελεγχόμενη επιχείρηση εμπορεύεται μικρό αριθμό ειδών ή υπηρεσιών, με σχετικά σταθερές κατά το χρονικό διάστημα που αφορά ο έλεγχος.

Με βάση τις οδηγίες της Ε.2016/2020, η τεχνική της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών διενεργείται ως εξής:

Η τιμή πώλησης πολλαπλασιάζεται με την ποσότητα των εμπορευμάτων ή του συνολικού όγκου του κύκλου εργασιών της ελεγχόμενης περιόδου και προκύπτουν τα έσοδα.

Η ποσότητα των εμπορευμάτων ή ο όγκος του κύκλου εργασιών προσδιορίζονται με τεχνικές ανάλυσης και έρευνας και στοιχείων κόστους, που προέρχονται από τα δεδομένα της επιχείρησης ή από τρίτες πηγές. Καθοριστικός είναι ο ρόλος της συνάρτησης παραγωγής μέσω της οποίας διαπιστώνεται η ποσότητα της εισροής που χρειάζεται για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος ή υπηρεσίας.

Η τεχνική αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν παράγονται ίδιου τύπου αγαθά, των οποίων η σχέση με τους συντελεστές παραγωγής είναι σταθερή τα οποία έχουν σταθερή σχέση με τους συντελεστές παραγωγής (πχ σχέση του ξύλου με το παραγόμενο έπιπλο) ή όταν υπάρχει αναλογική σχέση μεταξύ πωλήσεων και κάποιων δαπανών ή εξόδων (πχ σχέση του αριθμού των συσκευασιών με τις μερίδες φαγητού που διανέμεται).

Είναι κατάλληλη όταν:

α) μπορεί να προσδιοριστεί η τιμή πώλησης και η ποσότητα των πωληθέντων με βάση το κόστος των αγαθών ή των εξόδων και δαπανών

β) τα πωλούμενα είδη είναι λίγα και οι τιμές τους είναι σχετικά σταθερές κατά την ελεγχόμενη φορολογική περίοδο.

Σημειώνεται ότι αν οι ελεγχόμενοι δραστηριοποιούνται ταυτόχρονα σε διαφορετικούς κλάδους, μπορεί να χρησιμοποιηθεί διαφορετική τεχνική για κάθε κλάδο, λαμβάνοντας υπόψιν τις συνθήκες που υφίστανται για κάθε έναν από αυτούς.

Στην Ε.2016/2020 περιλαμβάνονται παραδείγματα εφαρμογής της μεθόδου.

5.9.3 Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ

Η τεχνική αυτή με βάση το άρθρο 2 της ΠΟΛ.1050/17.2.2014, είναι η μέθοδος με την οποία το φορολογητέο εισόδημα των ελεγχόμενων φυσικών προσώπων προσδιορίζεται, μέσω της ανάλυσης των εσόδων (είτε αυτά φορολογούνται, είτε όχι), των αγορών-δαπανών (επαγγελματικές - οικογενειακές - ατομικές) και των αυξομειώσεων της περιουσίας και των υποχρεώσεών τους.

Η ανάλυση αυτή διενεργείται μέσω ενός ισοζυγίου 2 στηλών:

α) την Στήλη «Πηγές κεφαλαίων/εσόδων», στην οποία καταγράφεται κάθε είδους έσοδο που έχει εισπραχθεί κατά την χρονική περίοδο που ελέγχεται. Για κάθε τέτοιο έσοδο πρέπει να υπάρχουν αποδεικτικά ότι όντως έχει πραγματοποιηθεί και είναι νόμιμο.

β) την Στήλη «Αναλώσεις κεφαλαίων/εσόδων», στην οποία καταγράφονται όλες οι αναλώσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά την ελεγχόμενη φορολογική περίοδο.

Για τα ποσά που καταχωρούνται στις δυο παραπάνω στήλες, βάσει της ΠΟΛ.1270/24-12-2013 ισχύουν τα εξής:

α) Στη στήλη «Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων» καταχωρούνται:

1. τα υπόλοιπα τραπεζικών λογαριασμών κατά την έναρξη της χρήσης (από προσωπικούς-οικογενειακούς-επαγγελματικούς τραπεζικούς λογαριασμούς).
2. τα υπόλοιπα μετρητών και ταμείου στην αρχή της χρήσης
3. οι αναλήψεις που έχει κάνει ο ελεγχόμενος (και σύζυγος και προστατευόμενα μέλη του) από επιχειρήσεις των οποίων είναι μέλος
4. τα ακαθάριστα έσοδα από την ατομική επιχείρηση του ελεγχόμενου (και συζύγου και προστατευόμενων μελών του)
5. τα έσοδα που προέρχονται από άλλες πηγές (μισθώματα, κινητές αξίες, μισθωτές υπηρεσίες, κλπ),
6. οι εισπράξεις από έσοδα που δεν φορολογούνται (αποζημιώσεις, επιδοτήσεις, δωρεές)
7. τα έσοδα που προέκυψαν από πώληση περιουσιακών στοιχείων (ατομικών-οικογενειακών-επαγγελματικών)
8. τα δάνεια που ελήφθησαν από τον τραπεζικό ή τον ιδιωτικό τομέα
9. οποιοδήποτε άλλο έσοδο, είτε φορολογείται, είτε όχι
10. οι αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών (υποχρεώσεις για αγορές, δαπάνες, φορολογικές οφειλές) στο τέλος κάθε ελεγχόμενου έτους
11. οι μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων (απαιτήσεις από πωλήσεις και φορολογικές απαιτήσεις)
12. η αύξηση εισπρακτέων προκαταβολών για έσοδα που αφορούν το επόμενο έτος
13. άλλα είδη εσόδων

β) Στην στήλη «Αναλώσεις Κεφαλαίων / Εσόδων» καταχωρούνται:

1. τα υπόλοιπα των χρηματοπιστωτικών λογαριασμών (ατομικών - οικογενειακών – επαγγελματικών) στη τη λήξη της διαχειριστικής περιόδου
2. το υπόλοιπο μετρητών και ταμείου στο τέλος της χρήσης
3. οι εισφορές που έχει κάνει ο ελεγχόμενος (και σύζυγος και προστατευόμενα μέλη του) σε επιχειρήσεις των οποίων είναι μέλος που έχει κάνει ο ελεγχόμενος (και σύζυγος και προστατευόμενα μέλη του) από επιχειρήσεις των οποίων είναι μέλος
4. τα ποσά που κατέβαλε ο ελεγχόμενος για συμμετοχή στο κεφάλαιο κάθε είδους επιχείρησης
5. τα ποσά αγορών περιουσιακών στοιχείων
6. οι αγορές της επιχείρησης του ελεγχόμενου για εμπορεύματα, διάφορα άλλα υλικά
7. κάθε είδους δαπάνες της επιχείρησης του ελεγχόμενου
8. οι πληρωμές για προσωπικά ή επαγγελματικά δάνεια (χωρίς τους τόκους, οι οποίοι συμπεριλαμβάνονται στις δαπάνες)
9. τα ποσά ασφαλίστρων, αποζημιώσεων, δωρεών και άλλων δαπανών
10. τα ποσά φόρων, τελών, εισφορών και προστίμων
11. κάθε δαπάνη διαβίωσης και συντήρησης των περιουσιακών στοιχείων,
12. οι μειώσεις των πληρωτέων λογαριασμών (υποχρεώσεις από αγορές, δαπάνες και φορολογικές οφειλές) που οφείλονται στο τέλος κάθε ελεγχόμενης χρήσης
13. οι αυξήσεις των εισπρακτέων λογαριασμών
14. τα δάνεια που δόθηκαν σε τρίτους,
15. η μείωση εισπρακτέων προκαταβολών για έσοδα της επόμενης χρήσης
16. διάφορες άλλες αναλώσεις

Η σύγκριση των δυο στηλών δείχνει τη σχέση μεταξύ των δαπανών και του δηλωθέντος εισοδήματος και εάν υπάρξει διαφορά μεταξύ των στηλών (εισόδημα μικρότερο των δαπανών), αυτή αποτελεί μη δηλωθέν φορολογητέο εισόδημα και φορολογείται, εκτός εάν ο ελεγχόμενος μπορεί να αποδείξει ότι η διαφορά αυτή αφορά μη φορολογητέο ποσό.

Στην ΠΟΛ.1270/24-12-2013 δίνονται παραδείγματα εφαρμογής της μεθόδου.

5.9.4 Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ

Βάσει του άρθρου 2 της ΠΟΛ.1050/17.2.2014, η μέθοδος αυτή συνυπολογίζει σε προσωπικό, οικογενειακό και επαγγελματικό επίπεδο, όλα τα περιουσιακά στοιχεία, τα κεφάλαια, τις απαιτήσεις, τις υποχρεώσεις, τις δαπάνες και τα εισοδήματα από άλλες πηγές του ελεγχόμενου φυσικού προσώπου και ανασυνθέτει το οικονομικό ιστορικό του. Βασίζεται στην λογική ότι οι αυξήσεις των καθαρών περιουσιακών στοιχείων (αφού αναπροσαρμοστούν με δαπάνες που δεν εκπίπτουν και αφορολόγητο εισόδημα), αποτελούν φορολογητέο εισόδημα.

Η ελεγχόμενη περίοδος μπορεί να είναι μεγαλύτερη ή ίση ενός ή περισσοτέρων ετών.

Λειτουργεί μέσω ενός Πίνακα Ενεργητικού και Παθητικού, στον οποίο εμφανίζονται όλες οι ελεγχόμενες φορολογικές περίοδοι και η περίοδος βάσης είναι αυτή που προηγείται από την πρώτη ελεγχόμενη.

Στο Ενεργητικό καταχωρούνται τα περιουσιακά στοιχεία και οι τραπεζικές καταθέσεις στη λήξη κάθε περιόδου και στο Παθητικό καταχωρούνται οι υποχρεώσεις. Η διαφορά Ενεργητικού και Παθητικού είναι η Καθαρή Θέση κάθε φορολογικής περιόδου και από αυτήν αφαιρείται η Καθαρή Θέση έναρξης.

Όταν αποκτώνται περιουσιακά στοιχεία άνευ ανταλλάγματος (κληρονομιά, δωρεά, γονική παροχή, προίκα, ανταλλαγή, κέρδη παιγνίων) ή όταν αυτά πωλούνται, οι αυξομειώσεις της καθαρής θέσης που προκύπτουν, διαμορφώνονται από τις προσωπικές και οικογενειακές δαπάνες και συγκρίνονται με το εισόδημα που δηλώθηκε από τον ελεγχόμενο.

Η διαφορά που προκύπτει, αν δεν αιτιολογείται τεκμηριωμένα από τον ελεγχόμενο, αποτελεί φορολογητέο εισόδημα και φορολογείται.

Για τα ποσά που καταχωρούνται σε Ενεργητικό και Παθητικό, με βάση την ΠΟΛ.1270/24-12-2013, ισχύουν τα εξής:

α) Στο Ενεργητικό καταχωρούνται με το κόστος κτήσης τους, όπως αυτό προσδιορίστηκε από τον έλεγχο:

1. η ακίνητη περιουσία
2. τα διάφορα έπιπλα, συσκευές και λοιπός επαγγελματικός εξοπλισμός
3. τα προσωπικά αντικείμενα αξίας άνω των 5.000 ευρώ
4. τα κοσμήματα και άλλα πολύτιμα αντικείμενα

5. οι εισπρακτέες απαιτήσεις που υφίστανται στο τέλος κάθε ελεγχόμενης χρήσης
6. τα μεταφορικά μέσα κάθε είδους
7. τα διαθέσιμα μετρητά
8. οι καταθέσεις σε οποιοδήποτε τραπεζικό λογαριασμό
9. οι μετοχές και άλλοι τίτλοι
10. η συνολική απογραφή τέλους χρήσης των ατομικών επιχειρήσεων
11. άλλοι λογαριασμοί και περιουσιακά στοιχεία αξίας άνω των 5.000 €

β) Στο Παθητικό καταχωρούνται:

1. προσωπικά και οικογενειακά δάνεια,
2. επαγγελματικά δάνεια (για ατομική επιχείρηση),
3. γραμμάτια (προσωπικά - οικογενειακά – επιχειρηματικά)
4. οι πληρωτέοι λογαριασμοί που οφείλονται στο τέλος κάθε ελεγχόμενης χρήσης
5. κάθε άλλη υποχρέωση (συμπεριλαμβανομένων των αποσβέσεων).

Από το Ενεργητικό και το Παθητικό προκύπτει μια διαφορά.

Στη διαφορά αυτή προστίθενται δαπάνες που δεν εκπίπτουν:

1. δαπάνες διαβίωσης (προσωπικές - οικογενειακές)
2. μη επαγγελματικές δαπάνες για αγορές
3. ζημιές από πώληση περιουσιακών στοιχείων, που δεν αναγνωρίζονται φορολογικά.

Αφαιρούνται τα εισοδήματα που δεν φορολογούνται:

1. τα έσοδα διαφόρων πηγών (του ελεγχόμενου, της οικογένειας και των προστατευόμενων μελών) που δεν φορολογούνται βάσει διατάξεων νόμου, είτε δηλώθηκαν, είτε όχι
2. τα διάφορα μη φορολογητέα έσοδα ή έσοδα που φορολογούνται με ειδικό τρόπο (δωρεές, κέρδη από πώληση περιουσιακού στοιχείου, επιχορηγήσεις κλπ), είτε δηλώθηκαν, είτε όχι.

Το ποσό που προκύπτει από την παραπάνω διαδικασία είναι το φορολογητέο εισόδημα του ελεγχόμενου (της συζύγου του και των προστατευόμενων μελών του) και είναι αυτό που αν είναι μεγαλύτερο του δηλωθέντος φορολογείται.

Στην ΠΟΛ.1270/24-12-2013 δίνονται παραδείγματα εφαρμογής της μεθόδου.

5.9.5 Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΕ ΜΕΤΡΗΤΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της ΠΟΛ.1050/17.2.2014, η μέθοδος αυτή προσδιορίζει το φορολογητέο εισόδημα από την κίνηση των διαθέσιμων κεφαλαίων του ελεγχόμενου, της συζύγου του και λοιπών προστατευόμενων μελών του. Η κίνηση των κεφαλαίων τους, αφορά τις καταθέσεις τους σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή τις αναλώσεις τους σε συναλλαγές με μετρητά. Βασίζεται στην λογική ότι τα ποσά που εισπράττουν τα πρόσωπα αυτά, είτε τα δαπανούν, είτε τα καταθέτουν σε τραπεζικούς λογαριασμούς.

Με την μέθοδο αυτή εξετάζονται οι συνολικές καταθέσεις, διαθέσιμα, αγορές και δαπάνες σε μετρητά (είτε επαγγελματικά, είτε οικογενειακά) που αφορούν την χρονική περίοδο που ελέγχεται και αντιπαραβάλλονται με τα συνολικά εισοδήματα που δηλώθηκαν.

Αρχικά, για την περίοδο που ελέγχεται, προσδιορίζονται οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις εάν κατά την περίοδο αυτή έχουν ανοιχτεί λογαριασμοί. Λαμβάνονται υπόψιν οι πιστωτικές κινήσεις των λογαριασμών, οι οποίες αφορούν και άμεσες και έμμεσες καταθέσεις (πχ έμμεσες είναι οι καταθέσεις για εξόφληση δανείων, υποχρεώσεων κλπ).

Όταν δεν έχουν ανοιχτεί λογαριασμοί, τότε οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις είναι το ποσό που προκύπτει αφαιρώντας από το υπόλοιπο τέλους το υπόλοιπο αρχής. Ωστόσο στην περίπτωση αυτή τα αποτελέσματα που προκύπτουν δεν θεωρούνται αξιόπιστα και ασφαλή.

Από τις συνολικές τραπεζικές καταθέσεις αφαιρούνται τα έσοδα που έχουν κατατεθεί στους λογαριασμούς, αλλά δεν υπόκεινται σε φόρο:

1. Ποσά από εκταμίευση δανείων
2. Συμψηφιστικές κινήσεις μεταξύ των λογαριασμών
3. Συναλλαγές και μεταφορές ποσών, οι οποίες δεν είναι καθαρές καταθέσεις

Στο υπόλοιπο των τραπεζικών καταθέσεων που έχει προκύψει με τον παραπάνω τρόπο, προστίθενται ποσά συναλλαγών με μετρητά:

1. Επιχειρηματικές-επαγγελματικές δαπάνες
2. Αγορές εμπορευμάτων και λοιπών αγαθών για την επιχείρηση
3. Αγορές περιουσιακών στοιχείων (προσωπικά-οικογενειακά-επαγγελματικά)
4. Προσωπικές και οικογενειακές δαπάνες

5. Πληρωμές φόρων, εισφορών και διαφόρων προστίμων
6. Πληρωμές χρεών (αποπληρωμή ή μείωση)
7. Αύξηση διαθέσιμων μετρητών και μείωσή τους αρνητικά
8. Άλλες πληρωμές (και μειώσεις πληρωτέων λογαριασμών με μετρητά)

Από τα παραπάνω προκύπτει ένα υπόλοιπο των τραπεζικών καταθέσεων, το οποίο:

1. Μειώνεται με τα αφορολόγητα έσοδα που δεν έχουν κατατεθεί σε κάποιο λογαριασμό, τις αυξήσεις προκαταβολών εσόδων επόμενων περιόδων που εισπράχθηκαν και τη μείωση των εισπρακτέων λογαριασμών.
2. Αυξάνεται με τις μειώσεις των προκαταβολών εσόδων επόμενων περιόδων που εισπράχθηκαν και την αύξηση των εισπρακτέων λογαριασμών.

Το τελικό υπόλοιπο που προκύπτει από τα παραπάνω, αντιπαραβάλλεται με το δηλωθέν εισόδημα και η τυχόν διαφορά, αν δεν αιτιολογηθεί τεκμηριωμένα από τον ελεγχόμενο, αποτελεί φορολογητέο εισόδημα και φορολογείται.

Στην ΠΟΛ.1270/24-12-2013 δίνονται παραδείγματα εφαρμογής της μεθόδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

6.1 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΛΟΓΙΩΝ

Για την ελεγχόμενη επιχείρηση του παραδείγματος, η οποία παράγει 2 προϊόντα και δήλωσε συνολικά ακαθάριστα έσοδα 280.000 €, υπάρχουν τα παρακάτω στοιχεία:

	Προϊόν Α	Προϊόν Β
Κόστος πωληθέντων	90.000 €	110.000 €
Τιμή αγοράς χωρίς ΦΠΑ	60 €/τεμ.	45 €/τεμ.
Τιμή πώλησης χωρίς ΦΠΑ	100 €/τεμ.	80 €/τεμ.

Από τα στοιχεία αυτά μπορούν να υπολογιστούν το ποσοστό μικτού κέρδους επί των πωλήσεων για κάθε προϊόν και η αναλογία κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων για κάθε προϊόν:

- % μικτού κέρδους επί πωλήσεων = (τιμή πώλησης – τιμή αγοράς)/τιμή πώλησης
  για το Α: (100-60)/100 = 0,40 δηλ. 40%
  για το Β: (80-45)/80=0.44 δηλ. 44%
- Αναλογία Κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων = 1-%μικτού κέρδους
  για το Α: (1-0,40) = 0,60 δηλ. 60%
  για το Β: (1-0,44) = 0,56 δηλ. 56%
  Συνοπτικά:

	Προϊόν Α	Προϊόν Β
% μικτού κέρδους επί των πωλήσεων	40%	44%
Αναλογία Κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων	60%	56%

Τα έσοδα που υπολογίζει ο έλεγχος είναι:
κόστος πωληθέντων προς αναλογία κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων
έσοδα από το προϊόν Α: 90.000/0,60=150.000 €
έσοδα από το προϊόν Β: 110.000/0,56=196.428 €
Συνολικά έσοδα από Α και Β: 346.428 €

Ενώ η ελεγχόμενη επιχείρηση έχει δηλώσει έσοδα 280.000 €, ο έλεγχος τα υπολογίζει στα 346.428 € και συνεπώς υπάρχει μια διαφορά 66.428 €, ποσό το οποίο δεν δηλώθηκε. Το εισόδημα που θα φορολογηθεί είναι αυτό που υπολογίστηκε από τον έλεγχο γιατί αυτό είναι μεγαλύτερο του δηλωθέντος.

6.2 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ΠΩΛΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΟΓΚΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Η ελεγχόμενη επιχείρηση του παραδείγματος, παράγει 1 προϊόν και δήλωσε συνολικά ακαθάριστα έσοδα 2.850.000 €.

Με βάση τις τεχνικές προδιαγραφές, η αναλογία της παραγωγής είναι:

1 μονάδα πρώτης ύλης για να παραχθούν 200 τεμάχια προϊόντων.

Υπάρχουν και τα παρακάτω στοιχεία:

Τιμή πώλησης : 15 €/τεμ.

Αγορές πρώτης ύλης : 1.200 μονάδες

Φύρα πρώτης ύλης αποδεκτή από τον έλεγχο : 5% και συνεπώς συνολική φύρα:

1200 μον. Χ 5% = 60 μονάδες.

Οι εναπομείνασες κατάλληλες για παραγωγή μονάδες θα είναι:

1.200 – 60 = 1.140 μονάδες α' ύλης που χρησιμοποιήθηκαν.

Συνεπώς η ποσότητα της παραγωγής θα είναι :

1.140 μονάδες α' ύλης Χ 200 τεμ. προϊόντων ανά μον. ά ύλης =

= 228.000 τεμ. προϊόντων.

Και τα έσοδα που υπολογίζονται από τον έλεγχο θα είναι:

228.000 τεμ. προϊόντων Χ 15 €/τεμ. = 3.420.000 €, ενώ η επιχείρηση έχει δηλώσει 2.850.000 €, δηλαδή 570.000 € λιγότερα.

Το εισόδημα που θα φορολογηθεί είναι αυτό που υπολογίστηκε από τον έλεγχο γιατί αυτό είναι μεγαλύτερο του δηλωθέντος.

6.3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΥΨΟΥΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΣΕ ΜΕΤΡΗΤΑ

Στην περίπτωση αυτή, ο ελεγχόμενος είναι ένα φυσικό πρόσωπο, άγαμος, με ατομική επιχείρηση και απλογραφικά βιβλία. Ο έλεγχος αφορά την χρήση 2021 και δεν υφίστανται άλλου είδους εισοδήματα, πέραν των δηλωθέντων.

Στις 31/12/2021 υπάρχουν τα εξής:

- Δηλωθέντα εισοδήματα : 98.000 € (ενώ το 2020 δηλώθηκαν 60.400 €).

- καταθέσεις : 10.000 € (ενώ στις 31/12/20 ήταν: 40.000€). Υπάρχουν μεταφορές ποσών μεταξύ τραπεζών (από την Πειραιώς στην ΕΤΕ) : 20.000 € (ενώ το 2020 δεν υπήρξαν συμψηφιστικές τραπεζικές πράξεις). Συνεπώς οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις μειώθηκαν το 2021 κατά 10.000 €.
- αγορές εμπορευμάτων με μετρητά : 100.000 € (ενώ στις 31/12/20 ήταν: 17.000€).
- επαγγελματικές δαπάνες με μετρητά : 60.000 € (ενώ στις 31/12/20 ήταν: 30.000€)
- προσωπικές δαπάνες σε μετρητά : 12.000 (ενώ στις 31/12/20 ήταν: 8.400 €).
- καταβεβλημένα ποσά φόρων και ΙΚΑ : 32.000 € (ενώ το 2020 δεν είχαν καταβληθεί αντίστοιχα ποσά).
- διαθέσιμα : 4000 € (ενώ στις 31/12/2020 ήταν 10.000 €). Άρα παρουσιάζουν μείωση κατά 6.000 €.
- τιμολογήθηκε εντός του 2021 προκαταβολή που είχε εισπραχθεί το προηγούμενο έτος 12.000 €. Συνεπώς οι προκαταβολές που αυξήθηκαν το 2020 αφαιρούνται, ενώ η μείωσή τους το 2021 προστίθεται.
- Οι εισπρακτέοι λογαριασμοί ανέρχονται το 2021 σε 30.000 €, αυξημένοι κατά 10.000 € (προστίθενται) σε σχέση με το 2020, που είχαν μειωθεί κατά 20.000 € (αφαιρούνται).

Με βάση την συγκεκριμένη τεχνική το ακαθάριστο εισόδημα για το 2021 υπολογίζεται ως εξής:

		2020	**2021**
Σύνολο καταθέσεων σε κάθε είδους λογαριασμούς		40.000	**10.000**
μείον	Μεταφορές συμψηφιστικές	0	**20.000**
Υπόλοιπο καθαρών τραπεζικών καταθέσεων		40.000	**- 10.000**
συν	Επιχειρηματικές δαπάνες με μετρητά	30.000	**60.000**
συν	Αγορές εμπορευμάτων κλπ με μετρητά	17.000	**100.000**
συν	Προσωπικές δαπάνες με μετρητά	8.400	**12.000**
συν	Πληρωμές φόρων, εισφορών κλπ	0	**32.000**
συν	Αύξηση ή μείωση διαθεσίμων	10.000	**-6.000**
Υπόλοιπο καταθέσεων και αναλωμένων εσόδων		105.400	**188.000**
μείον	Αύξηση προκαταβολών που εισπράχθηκαν για έσοδα επόμενης χρήσης	12.000	
συν	Μείωση προκαταβολών που εισπράχθηκαν για έσοδα επόμενης χρήσης	0	**12.000**
συν	Αυξήσεις λογαριασμών εισπρακτέων	0	**10.000**

μείον	Μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων	20.000	
Σύνολο ακαθάριστων εσόδων του έτους με την τεχνική		73.400	**210.000**
Σύνολο δηλωθέντων ακαθάριστων εσόδων		60.400	**98.000**
Διαφορά		13.000	**112.000**

Για το 2021, που διενεργήθηκε ο έλεγχος, τα δηλωθέντα εισοδήματα ύψους 98.000 € είναι μικρότερα από αυτά που υπολογίστηκαν με την μέθοδο, κατά 112.000. Το τελικό φορολογητέο εισόδημα είναι αυτό που προέκυψε από την εφαρμογή της μεθόδου : 210.000 €.

6.4 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ

Στο παράδειγμα αυτό, η ελεγχόμενη επιχείρηση είναι ένα φυσικό πρόσωπο με απλογραφικά βιβλία. Ο έλεγχος αφορά τις διαχειριστικές περιόδους των ετών 2022 και 2023. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν είναι:

- Η ελεγχόμενη δήλωσε ακαθάριστα έσοδα, για το 2022, 200.000 € και για το 2023, 215.000 €.
- Τα υπόλοιπα των καταθέσεων για το 2022 είναι στην έναρξη της περιόδου 500 € και στη λήξη 30 €, ενώ για το 2023 τα αντίστοιχα ποσά είναι για την έναρξη 30 € και για την λήξη 400 €.
- Τα διαθέσιμα σε μετρητά, για το 2022 είναι στην έναρξη της περιόδου 1.500 € και στη λήξη 200 €, ενώ για το 2023 τα αντίστοιχα ποσά είναι για την έναρξη 200 € και για την λήξη 700 €.
- Οι αγορές εμπορευμάτων το 2022 ανήλθαν στα 140.000 € και το 2023 στα 155.000 €.
- Κατά το 2022 οι δαπάνες της επιχείρησης ήταν 300.000 € και επιπλέον αγοράστηκαν πάγια ύψους 40.000, ενώ οι αποσβέσεις της περιόδου ανήλθαν στα 15.000 €. Συνεπώς το σύνολο των δαπανών της περιόδου είναι (300.000+40.000-15.000) 325.000 €.
- Αντίστοιχα το 2023 οι δαπάνες ανήλθαν στα 320.000 €, δεν αγοράστηκαν επιπλέον πάγια και διενεργήθηκαν αποσβέσεις 23.000 €. Έτσι το σύνολο των δαπανών της περιόδου είναι (320.000-23.000) 297.000 €.

- Τα ποσά που καταβλήθηκαν για φόρους, τέλη και συναφείς υποχρεώσεις ήταν το 2022 6.000 € και το 2023 7.000 €.
- Το υπόλοιπο των πληρωτέων λογαριασμών (φόρος εισοδήματος κλπ) το 2021 ήταν 10.000. Το 2022 καταβλήθηκαν 6.000 για τα ποσά του 2021 και προέκυψαν επιπλέον ποσά πληρωτέων λογαριασμών 5.000, με αποτέλεσμα το υπόλοιπο του 2022 να διαμορφωθεί στα 9.000 παρουσιάζοντας μείωση 1.000 €.
- Το 2023 καταβλήθηκαν 7.000 για τα ποσά του 2022 και προέκυψαν επιπλέον ποσά πληρωτέων λογαριασμών 12.000, με αποτέλεσμα το υπόλοιπο του 2023 να διαμορφωθεί στα 14.000 παρουσιάζοντας αύξηση 5.000 €.
- Οι δαπάνες διαβίωσης του ελεγχόμενου ανήλθαν το 2022 σε 3.000 € και το 2023 σε 10.000 €.

Με τα παραπάνω δεδομένα ο Πίνακας Ρευστότητας διαμορφώνεται ως εξής:

Πίνακας Ρευστότητας

I. ΠΗΓΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ /ΕΣΟΔΩΝ	**2022**	**2023**	**II.** ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ /ΕΣΟΔΩΝ	**2022**	**2023**
Υπόλοιπα χρηματοπιστωτικών λογαριασμών έναρξης	500	30	Υπόλοιπα χρηματοπιστωτικών λογαριασμών λήξης	30	400
Διαθέσιμα μετρητά έναρξης	1500	200	Διαθέσιμα μετρητά λήξης	200	700
Αναλήψεις από επιχειρ.			Εισφορές σε λογ/σμούς επιχ/σεων		
Ακαθάριστα έσοδα	200.000	215.000	Αγορές Π.Σ.		
Έσοδα από λοιπές πηγές εισοδήματος	0	0	Αγορές εμπορευμάτων κλπ	140.000	155.000
Εισπράξεις από λοιπά μη φορολογητέα έσοδα	0	0	Επαγγ. / επιχειρ. δαπάνες	325.000	297.000
Έσοδα από πώληση περιουσιακών στοιχείων	0	0	Ποσά αποπληρωμής δανείων	0	0
Ποσά δανείων (τράπεζες, ιδιώτες)	0	0	Ασφάλιστρα, αποζημιώσεις, δωρεές κλπ δαπάνες	0	0
Λοιπά έσοδα πάσης φύσεως φορολογητέα ή μη			Ποσά για φόρους, τέλη εισφορές & πρόστιμα κάθε μορφής	6.000	7.000
			Ποσά για κάθε είδους δαπάνες διαβίωσης	3.000	10.000
Αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών		5.000	Μειώσεις πληρωτέων λογαριασμών	1.000	

Μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων			Αυξήσεις εισπρακτέων λογαριασμών		
			Χορηγήσεις δανείων σε τρίτους		
			Μείωση εισπραγμένων προκαταβολών έναντι εσόδων επόμενων ετών		
			Λοιπές Περιπτώσεις Αναλώσεων		
ΣΥΝΟΛΑ	202.000	220.230	ΣΥΝΟΛΑ	475.230	470.100

ΙΙΙ. ΥΠΟΛΟΙΠΟ	**2022**	**2023**
ΣΥΝΟΛΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	202.000	220.230
ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΛΩΣΕΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	475.230	470.100
ΔΙΑΦΟΡΑ (ποσά που δεν δηλώθηκαν)	**- 273.230**	**- 249.870**

Από τον Πίνακα Ρευστότητας προκύπτει ότι και τα δυο ελεγχόμενα έτη, η ελεγχόμενη επιχείρηση δήλωσε ποσά ακαθάριστων εσόδων μικρότερα των πραγματικών, το 2022 κατά 273.230 € λιγότερα και το 2023 κατά 249.870 € λιγότερα. Έτσι τα πραγματικά ακαθάριστα έσοδα με βάση τη μέθοδο, είναι:

	2022	**2023**
Ακαθάριστα έσοδα που δηλώθηκαν	200.000 €	215.000 €
Συν διαφορά που εντοπίστηκε από την εφαρμογή της μεθόδου	273.230 €	249.870 €
Ακαθάριστα έσοδα που υπολογίζονται από την τεχνική	473.230 €	464.870 €

6.5 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ

Ο ελεγχόμενος – φυσικό πρόσωπο έχει ατομική επιχείρηση και τηρεί απλογραφικά βιβλία. Ο έλεγχος αφορά το έτος 2021, για το οποίο το εισόδημα που δήλωσε ανέρχεται στα 73.000 €.

Στις 31/12/2020 (έτος βάσης) τα παρακάτω οικονομικά δεδομένα:

- Ακίνητη περιουσία: 105.000 €
- Πάγια της επιχείρησης: 40.000 €
- Προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας: 6.000 €

- Αυτοκίνητα: 17.000 €
- Δεν έχει προσωπικά δάνεια
- Δεν έχει γραμμάτια (προσωπικά, οικογενειακά, ή της επιχείρησης)
- Επαγγελματικά δάνεια: 30.000 €
- Πιστωτές διάφοροι: 15.000 €
- Υποχρεώσεις (αποσβέσεις κλπ): 10.000 €
- Διαθέσιμα μετρητά: 4.000 €
- Καταθέσεις: 40.000 €

Κατά το 2021 (ελεγχόμενο έτος) υπήρξαν τα εξής:

- Ο ελεγχόμενος αγόρασε διαμέρισμα αξίας 120.000 € (το ποσό της αγοράς προστίθεται στην ακίνητη περιουσία του και το συνολικό της ποσό ανέρχεται το 2021 στα 225.000)
- Η επιχείρησή του αγόρασε έπιπλο γραφείου αξίας 1.000 € (το ποσό της αγοράς προστίθεται στα πάγια και το συνολικό τους ποσό το 2021 ανέρχεται στα 41.000)
- Έχει επιστροφή φόρου 1.000 € (εφόσον δεν έχει εισπραχθεί μέσα στο 2021 αποτελεί απαίτηση)
- Τα διαθέσιμα μετρητά στις 31/12/2021 είναι 5.000 €
- Οι τραπεζικές καταθέσεις στις 31/12/21 είναι 10.000 €
- Εισέπραξε προσωπικό καταναλωτικό δάνειο ύψους 5.000 €
- Για την επιχείρηση ο πληρωτέος φόρος ανέρχεται στα 5.000 € (περιλαμβάνεται στους Διάφορους Πιστωτές που αυξάνονται το 2021 στις 20.000 €)
- Οι αποσβέσεις της επιχείρησης ανέρχονται στα 5.000 € (περιλαμβάνονται στις Διάφορες Υποχρεώσεις που γίνονται το 2021 15.000)
- Στο σχετικό έντυπο δήλωσε δαπάνες διαβίωσης 10.000 €.
- Έκανε φορολογική αναμόρφωση στην επιχείρησή του ύψους 6.000 € (πρόκειται για μη εκπιπτόμενες δαπάνες).
- Υφίσταται επιδότηση του Ο.Α.Ε.Δ. ύψους 5.000 € (πρόκειται για έσοδα μη φορολογητέα ή φορολογητέα με ειδικό τρόπο)

Με τα παραπάνω δεδομένα ο πίνακας Ενεργητικού-Παθητικού διαμορφώνεται ως εξής:

Πίνακας Ενεργητικού-Παθητικού

Ενεργητικό (περιουσιακά στοιχεία ατομικά, οικογενειακά, επαγγελματικά	2020 (έτος βάσης)	2021 (ελεγχόμενο έτος)
Ακίνητη περιουσία (αξίες στο κόστος)	105.000	225.000
Έπιπλα, Συσκευές, Λοιπός εξοπλισμός	40.000	41.000
Προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας	6.000	6.000
Απαιτήσεις διάφορες		1.000
Οχήματα	17.000	17.000
Διαθέσιμα μετρητά	4.000	5.000
Καταθέσεις	40.000	10.000
Σύνολο Ενεργητικού	**212.000**	**305.000**

Παθητικό (υποχρεώσεις ατομικές, οικογενειακές, επαγγελματικές)	2020 (έτος βάσης)	2021 (ελεγχόμενο έτος)
Δάνεια (ατομικά, οικογενειακά)		5.000
Δάνεια (επαγγελματικά)	30.000	30.000
Πιστωτές Διάφοροι	15.000	20.000
Διάφορες υποχρεώσεις (Αποσβέσεις κ.λπ)	10.000	15.000
Σύνολο Παθητικού	**55.000**	**70.000**

Καθαρή Θέση (ενεργητικό – παθητικό)	157.000	235.000
	212.000-55.000	305.000-70.000

	Πίνακας Καθαρής Θέσης	Χρήση 1/1-31/12/2021
	Καθαρή θέση 31/12/2021	235.000
μείον	Καθαρή θέση 1/1/2021	157.000
	Αύξηση Καθαρής Θέσης περιόδου	**78.000**
μείον	περιουσιακά στοιχεία άνευ ανταλλάγματος	0
	Αναπροσαρμοσμένη καθαρή θέση	78.000
συν	Μη εκπιπτόμενες δαπάνες (επιταγές, μετρητά)	6.000
συν	Προσωπικές & οικογενειακές δαπάνες διαβίωσης	10.000
	Μερικό σύνολο	**94.000**
μείον	Μη φορολογητέες ή φορολογητέες με ειδικό τρόπο περιπτώσεις εσόδων (επιδότηση ΟΑΕΔ)	5.000
	Εισόδημα που προκύπτει με βάση τη μέθοδο	**89.000**
	Εισόδημα που δηλώθηκε	73.000
	Διαφορά (μη δηλωθέν εισόδημα)	**16.000**

Από την εφαρμογή της μεθόδου προκύπτει ότι για την ελεγχόμενη διαχειριστική περίοδο δηλώθηκε εισόδημα κατά 16.000 λιγότερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εργασία αυτή προέρχονται από την μελέτη του νομοθετικού πλαισίου σε σχέση με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, καθώς και της σχετικής αρθρογραφίας της τελευταίας δεκαετίας.

Δεν ήταν εφικτή η διενέργεια ερευνητικής ανάλυσης λόγω των περιορισμών που υφίστανται από την δυσκολία ανεύρεσης δεδομένων σχετικών με την εφαρμογή των τεχνικών.

Από τα στοιχεία που μελετήθηκαν προέκυψε ότι η ευρεία πλέον εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών κατά τον έλεγχο παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα στην αντιμετώπιση της φορολογικής παραβατικότητας, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί και σοβαρούς προβληματισμούς σε σχέση με την ορθότητα του τρόπου εφαρμογής τους, την αποτελεσματικότητά τους και τα θέματα ηθικής που προκύπτουν.

Οι προβληματισμοί αυτοί σχετίζονται με τα παρακάτω ζητήματα:

- Η ισχύουσα νομοθεσία παραμένει πολύπλοκη και παρουσιάζει αντινομίες, κενά και ασάφειες, που δυσχεραίνουν το ελεγκτικό έργο, αφού δεν υπάρχει ένα ενιαίο πλαίσιο εφαρμογής των τεχνικών και υφίσταται ακόμα ο κίνδυνος διαφορετικών ερμηνειών των διατάξεών τους.
- Παρατηρείται ότι η φορολογική αρχή, σε κάποιες περιπτώσεις, εφαρμόζοντας επιφανειακά το άρθρο 28 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και το άρθρο 27 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, κρίνει αβίαστα τα βιβλία των ελεγχόμενων ανεπαρκή ή/και ανακριβή και αποφασίζει την διενέργεια του ελέγχου μέσω των έμμεσων τεχνικών, χωρίς αυτό να είναι ουσιαστικά απαραίτητο.
- Υπάρχουν διαμαρτυρίες και για την μη ορθή εφαρμογή των τεχνικών εκ μέρους του ελεγκτικού μηχανισμού σε αρκετές περιπτώσεις. Ένας παράγοντας που μπορεί να αποτελέσει σοβαρή ένδειξη ότι οι τεχνικές δεν εφαρμόζονται πάντα με την δέουσα προσοχή, είναι ο σχετικά μεγάλος αριθμός αποφάσεων ΔΕΔ (πχ η Δ.Ε.Δ. 2057/2022) των τελευταίων ετών, με τις οποίες αναιρούνται πράξεις των ελεγκτικών υπηρεσιών, συνήθως βέβαια μόνο κατά ένα μέρος τους. Η μη ορθή εφαρμογή των τεχνικών, πέραν της υπερβολικής φορολόγησης, μπορεί να

οδηγήσει και στην αντίθετη πλευρά, δηλαδή να μην εντοπίσει μεγάλο μέρος της φοροδιαφυγής, με αποτέλεσμα την απώλεια φόρων.

- Επίσης ένα άλλο θέμα που τίθεται, είναι το γεγονός ότι τα συμπεράσματα που προκύπτουν βασίζονται σε παραδοχές και υποθέσεις και όχι σε απτές αποδείξεις. Αυτό σημαίνει ότι η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών θα πρέπει να γίνεται με αυστηρότητα και ιδιαίτερη προσοχή, ακολουθώντας πιστά τη νομοθεσία, δεδομένου ότι η εφαρμογή των τεχνικών μπορεί να προκαλέσει δυσβάσταχτους και υπερβολικά υψηλούς φόρους, δυσανάλογους με την πραγματική φοροδοτική ικανότητα του ελεγχόμενου.
- Εξίσου σημαντικό είναι και το πρόβλημα της πιθανής καταπάτησης των προσωπικών δεδομένων των φορολογούμενων, λόγω του μεγάλου όγκου προσωπικών δεδομένων τα οποία αντλούνται από τρίτες πηγές για την εξυπηρέτηση των έμμεσων τεχνικών και τα οποία πέραν των οικονομικών στοιχείων μπορεί να περιλαμβάνουν και άλλα που άπτονται της προσωπικής τους ζωής και συνεπώς θα πρέπει να διασφαλιστεί η προστασία τους.
- Σημειώνεται ότι η εκτεταμένη χρήση των έμμεσων τεχνικών έχει αναπόφευκτα οδηγήσει και στην προσαρμογή των μεθόδων φοροδιαφυγής στις νέες συνθήκες ελέγχου, με νέες τακτικές, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις δύσκολα ανιχνεύονται (πχ συναλλαγή μέσω POS συνδεδεμένου με τραπεζικό λογαριασμό χώρας εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Με την **προϋπόθεση** ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εφαρμόζονται αξιόπιστα, ορθολογικά και μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας, τα πλεονεκτήματα που προσδίδουν στον έλεγχο είναι ιδιαίτερα σημαντικά:

- Επειδή η χρήση των έμμεσων τεχνικών περιλαμβάνει κάθε στοιχείο και πληροφορία που ήδη υπάρχει ή μπορεί να βρεθεί, η διενέργεια του φορολογικού ελέγχου βασίζεται σε αξιόπιστα στοιχεία και πληροφορίες και συνεπώς οδηγεί σε αξιόπιστα συμπεράσματα και εκτιμήσεις του φορολογητέου εισοδήματος.
- Αν και είναι αδύνατον να εκτιμηθεί με απόλυτη ακρίβεια το πραγματικό ύψος των εισοδημάτων που αποκρύπτονται, οι έμμεσες τεχνικές βοηθούμενες από την διαρκώς βελτιούμενη οργανωτική και τεχνολογική προσαρμογή της ΑΑΔΕ, συμβάλλουν σημαντικά στην αποδοτικότητα του ελεγκτικού μηχανισμού της χώρας και έχουν συνεισφέρει κατά πολύ στον εντοπισμό αποκρυβέντων

φορολογητέων εισοδημάτων και τον καταλογισμό των αντίστοιχων φόρων, ενώ ταυτόχρονα συντείνουν και στην φορολογική συμμόρφωση των πολιτών.

Για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας, της αξιοπιστίας και της ταχύτητας ολοκλήρωσης του ελέγχου μέσω των τεχνικών, μπορούν να επέλθουν βελτιώσεις που σχετίζονται με τα παρακάτω ζητήματα:

- Είναι απαραίτητο να υπάρξουν περαιτέρω βελτιώσεις στην ισχύουσα νομοθεσία, ώστε το πλαίσιο εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών να είναι ενιαίο και απόλυτα σαφές και να μην αφήνει περιθώρια παρερμηνειών ούτε στους ελεγκτές ούτε στους ελεγχόμενους.
- Οι προϋποθέσεις εφαρμογής των τεχνικών θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα σαφείς και αυστηρές, ώστε να αποτρέπεται η αδικαιολόγητη και αυθαίρετη εφαρμογή τους από τα ελεγκτικά όργανα.
- Σε σχέση με τους ελεγκτές είναι αναγκαίο να τους παρασχεθεί επιμόρφωση και σαφείς οδηγίες για την σχετική νομοθεσία και τις αρχές και διαδικασίες του ελέγχου.
- Πρέπει να ενισχυθεί ο έλεγχος σε θέματα παράβασης καθήκοντος από την πλευρά της φορολογικής διοίκησης και να ληφθούν μέτρα για την πρόληψη της αυθαιρεσίας και της διαφθοράς του ελεγκτικού μηχανισμού.
- Ιδιαίτερης βαρύτητας είναι το θέμα της άντλησης και αξιοποίησης πληροφοριών από τρίτες πηγές, όπου η δημιουργία και εξέλιξη ολοκληρωμένων ηλεκτρονικών συστημάτων και βάσεων δεδομένων, σε συνδυασμό με την συνεχή επιμόρφωση των ελεγκτών, μπορεί να διευκολύνει το ελεγκτικό έργο και να αυξήσει την αποτελεσματικότητά του. Πρέπει να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο και αυτοματοποιημένο σύστημα συλλογής, επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων και με τον τρόπο αυτό να παρακολουθούνται οι χρηματοροές και ο τρόπος ζωής των φορολογούμενων σε πραγματικό χρόνο.
- Ταυτόχρονα όμως πρέπει να διασφαλιστεί η προστασία των προσωπικών δεδομένων των φορολογούμενων, δεδομένου ότι μέσω των οικονομικών πληροφοριών που αντλούνται από το σύστημα γι’ αυτούς, μπορούν να διαρρεύσουν και πληροφορίες που αφορούν την προσωπική τους ζωή.
- Απαραίτητη είναι και η ενημέρωση των φορολογούμενων για τις έμμεσες τεχνικές, ώστε να γνωρίζουν ότι μια φορολογική παράβαση μπορεί σχετικά

εύκολα να εντοπιστεί από την φορολογική αρχή. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου να αποτελέσουν και ισχυρό μοχλό πίεσης για την τήρηση της νομοθεσίας και την φορολογική συμμόρφωση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Γιώργος Μαζιάς, **2025**, «Η Ελλάδα στην κορυφή της παραοικονομίας στην Ευρώπη» https://www.in.gr/2025/03/28/economy/diethnis-oikonomia/ellada-stin-koryfi-tis-paraoikonomias-stin-eyropi/
- Χρήστος Βέντζιος, **2024**, «Έμμεσες τεχνικές Ελέγχου (Μέρος Α)» https://gobhma.gr/emmeses-technikes-elegchoy-meros-a/
- Βασιλική Ηλιοπούλου, **2024**, «Η παγίδα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου» e-forologia.gr
- Μελάς Δ., **2023**, «Άμεσοι και Έμμεσοι Φορολογικοί Έλεγχοι Φυσικών και Νομικών Προσώπων», Οικονομικές Εκδόσεις Ε.Ε., Θεσσαλονίκη.
- Μελάς Δ., **2023**, «Η διεύρυνση των περιπτώσεων χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου από επιχειρηματική δραστηριότητα μετά τον Ν.5073/2023» https://www.e-forologia.gr/cms/viewContents.aspx?id=231386
- Γιάννης Στουρνάρας, Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, **2023**, «Δημοσιονομικές εξελίξεις – Καταπολέμηση Φοροδιαφυγής», Ομιλία στο 19ο Tax Forum.
- Έκθεση της Eurobank, **2023**, «Εκτίμηση της Παραοικονομίας» https://www.eurobank.gr/-/media/eurobank/omilos/oikonomikes-analuseis/greece-macro-monitor/greece-focus-notes-ektimisi-tis-paraoikonomias-18-07-23.pdf
- Γιάννης Παπαδημητρίου, **2023**, «Handelsblatt: Η «παράδοση» της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα», Οικονομικός Ταχυδρόμος, https://www.ot.gr/2023/07/17/oikonomia/handelsblatt-i-paradosi-tis-forodiafygis-stin-ellada/
- Γ. Δαλιάνης, **2022** «Καταχρηστική εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου» Taxheaven, https://www.taxheaven.gr/news/61072/kataxrhstikh-efarmogh-twn-emmeswn-texnikwn-elegxoy
- Παπαντωνίου Παναγιώτα, **2022**, «Έμμεσες τεχνικές ελέγχου» https://vufind.lib.uom.gr/Record/dspace-2159-27964

- Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος του **2021** https://www.bankofgreece.gr/publications/ekthdkth2021.pdf.
- Απολογιστικές Εκθέσεις ΑΑΔΕ, **2020 έως 2024**, https://www.aade.gr/apologistikes-ektheseis
- Μέντης Γ., Μουζάκης Α., Πέττας Ν., **2020**, «Έμμεσες τεχνικές προσδιορισμού φορολογητέας ύλης», Νομική Βιβλιοθήκη,
- Αρτσίτας Γιάννης, Δαλιάνης Γεώργιος, Νιφορόπουλος Κωνσταντίνος, Χατζοπούλου Νίκη, **2020**, «Οδηγός Φορολογικών Ελέγχων» – «Παραδοσιακές» και «Έμμεσες» Μέθοδοι Ελέγχου», Εκδόσεις Κλειδάριθμος.
- Σαχπελίδης Δ., **2020**, « Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Διακομιχάλης Μ., **2019**, «Αιτίες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα», Εκδόσεις Διπλογραφία.
- Καλομοίρα Κωτσαλά, **2018**, «Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου: Μεταβάλλεται η έννοια του φορολογητέου εισοδήματος;» https://www.taxheaven.gr/news/40283/oi-emmeses-texnikes-elegxoy-metaballetai-h-ennoia-toy-forologhteoy-eisodhmatos
- Ernst & Young (EY), **2016**, «Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις καταπολέμησης της», διαΝΕΟσις. Διαθέσιμο στο Tax_Evasion_diaNEOsis_Upd_17_03_2017.pdf
- Στέφανος Μήτσιος, **2016**, Έρευνα Ernest & Young για την 8ο Tax Forum, https://www.tovima.gr/2016/11/07/finance/sto-6-9-toy-aep-i-etisia-forodiafygi-stin-ellada/
- Μελάς Δ., **2015**, «Περιουσιολόγιο - έμμεσες τεχνικές ελέγχου και νέο ποινολόγιο», Εκδόσεις Epsilon.

Ξενόγλωσση

- Ernst & Young, «Global Shadow Economy Report», **2025** https://www.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-gl/insights/tax/documents/ey-gl-shadow-economy-report-02-2025.pdf
- European Commission, "Annual Report on Taxation 2025, Review of taxation policies in the EU Member States», **2025**, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/annual-report-taxation_en

- Muhammad Alfin Yusra, Tarjo Tarjo, Rita Yuliana, **2024**, «Adaptability of Indirect Methods in Income Reconstruction: A Systematic Literature Review». International Colloquium on Forensics Accounting and Governance (ICFAG) Vol. 3 No. 1 Tahun 2024. https://conference.trunojoyo.ac.id/pub/icfag/article/view/584
- Dionysios Stasinopoulos and Catherine Kastanioti, **2024**, «The Implementation of Tax Indirect Auditing Methods in Greek Economy Against Tax Evasion». Vision The Journal of Business Perspective DOI :10.1177/09722629241237395
- Alexander Tsyganov, Andrey Yazykov, Dmitry Koshkin and Dmitry Tulenty, **2023** «Reduction in the importance of indirect methods of assessing the taxable base in the conditions of digitalization of the economy». Financial University under the Government of the Russian Federation, 7, Maly Zlatoustinsky Per., bldg. 1, 101000, Moscow, Russia.
- Stasinopoulos D., Goula A., & Soulis S., **2022**-b, «Estimation of tax evasion in the Greek business sector» Vision: The Journal of Business Perspective. https://doi.org/10.1177/ 09722629221129090)
- Friedrich SCHNEIDER and Alban ASLLANI PE 734.007, **2022**, «Taxation of the Informal Economy in the EU - Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies Directorate-General for Internal Policies», STUDY Requested by the FISC committee, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/734007/IPOL_STU(2022)734007_EN.pdf
- Theodoros Kounadeas, Nikolaos Eriotis, Paraskevi Boufounou, Donta Sofia, **2022**, «Analysis of the Factors Affecting Tax Evasion in Greece 2022», International Journal of Economics and Business Administration, Volume X, Issue 1, 140-158, DOI: 10.35808/ijeba/754.
- Abdullah M. Ghazo, Qusay M. Qasrawi and Ziad M. Abu-Lila, **2021**, «An Econometric Analysis of Tax Evasion and Its Consequences on Economic Performance, Emerging Science Journal Vol. 5, No. 2.
- Friedrich Schneider, **2021**, «Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in

2020 and a Modest Decline in 2021», https://www.fm.gov.lv/lv/media/11125/download?attachment

- Davis-Culler, P. L., Harvin, O., Killey, M., & Solar, D., **2021**, «Utilizing methods of proving income in fraud examinations» Journal of Forensic and Investigative Accounting, 13(1), 90–101. https://s3.amazonaws.com/web.nacva.com/JFIA/Issues/JFIA-2021-No1-6.pdf
- European Commission, «Annual Report on Taxation **2021**: Review of taxation policies in the EU Member States», Publications Office of the EU, 2021, https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/db46de2a-b785-11eb-8aca-01aa75ed71a1/languageen/format-PDF/source-212771396
- Zoitsas A., Valsamidis, D. Toptsi, T. & Tsoktouridou K., **2020**, «Indirect Auditing Methods for Individuals Subject to Income Tax», KnE Social Sciences. https://doi.org/10.18502/kss.v4i1.6001
- Konstantina Galli, **2020**, «Greece: The art of applying indirect audit methods», Ernst & Young (EY). Greece, E Y ; International Tax Review; London (Jul 27, 2020). https://www.internationaltaxreview.com/article/2a68rfy5bw2ycq1wn7or9/greece-the-art-of-applying-indirect-audit-methods
- Duc Hong Vo, Ha Minh Nguyen, Tan Manh Vo and Michael McAleer, **2020**, «Information Sharing, Bank Penetration and Tax Evasion in Emerging Markets», Risks. https://www.researchgate.net/publication/340838639_Information_Sharing_Bank_Penetration_and_Tax_Evasion_in_Emerging_Markets
- Anastasiou A., Kalamara E. and Kalligosfyris Ch., **2020**, «Estimation of the size of tax evasion in Greece» Bulletin of Applied Economics.
- Schatan, R., Grote, M., Burns, L., & Molina, O., **2020**, «A follow-up on distributed profit tax, BEPS implementation, voluntary disclosure program, and indirect methods for determining taxable income», IMF Country Report No. 20/302. International Monetary Fund.
- Arja Sadjiarto, Agatha Nathania Susanto, Evania Yuniar, Melissa Gunawan Hartanto, **2020**, «Factors Affecting Perception of Tax Evasion Among Chindos»

https://www.researchgate.net/publication/342455577_Factors_Affecting_Perception_of_Tax_Evasion_Among_Chindos

- Bucci, V., **2019**, «Presumptive taxation methods: A review of empirical literature», Journal of Economic Surveys, 34, 372–397
- Annette Alstadsæter, Niels Johannesen και Gabriel Zucman, **2019**, «Tax Evasion and Inequality» The American Economic Review, Vol. 109, No. 6, American Economic Association.
- Eisenberg, P., **2018**, «Application of the net worth method in forensic accounting investigations», International Research Journal of Multidisciplinary Studies, 4(10), 1–23. http:// dx.doi.org/10.2139/ssrn.3324282
- OECD, **2018** https://esee.gr 12.11.2018 «Τα βασικά σημεία της Έκθεσης του ΟΟΣΑ για τη φορολογία στην Ελλάδα «TAX POLICY REFORMS 2018» by OECD
- Mayr B., **2017**, «Indirect methods in assessing illegal origin of income and assets» VŠR College of Accounting and Finance, Ljubljana, Slovenia Institute of Forensic Investigation in Finance and Accounting, Ljubljana, Slovenia branko.mayr@vsr.si. In Journal of Accounting and Management. http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4703;
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Annual report on taxation», **2014 - 2017** (*https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/annual-report-taxation_en)
- Manolas et al., **2013** «Tackling the debt crisis in Greece: The role of the underground economy», https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/scad/article/view/9085
- Schneider, Friedrich, **2013**, «The Shadow Economy in Europe» University of Linz, https://static.ecestaticos.com/file/bc4/e25/7cb/bc4e257cb0ee735c63089d46abce9f28.pdf
- OECD (ΟΟΣΑ), **2006** «Strengthening tax audit capabilities: Innovative approaches to improve the efficiency and effectiveness of indirect income measurement methods», Organization for Economic Co-operation and Development. https://www. oecd.org/tax/ administration/37590009.pdf

- Schneider & Enste **2000**, «Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences», https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jel.38.1.77

Διάφορες άλλες πηγές

- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-9-2022-000028_EL.html
- IRS Internal Revenue Manual—Examination of Income (Chapter 4.10.4.6.2.1)
- ΕΛΣΤΑΤ https://www.statistics.gr/el/statistics/pop
- Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Ανακοινώσεις https://minfin.gov.gr/grafeio-typou/anakoinoseis-typou-el/
- Δ.Ε.Δ. 2057/2022 http://elib.aade.gr/elib/dedsearch

Νομοθεσία

- Νόμος 5104/**2024** «Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας» (ΚΦΔ) - κωδικοποιημένος με τον 5222/2025. ΦΕΚ Α' 58/19-04-2024.
- Νόμος 5073/**2023** «Μέτρα για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και άλλες επείγουσες διατάξεις». ΦΕΚ Α 204/12.12.2023.
- Νόμος 4987/**2022** «Κύρωση Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ΚΦΔ)» - κωδικοποιημένος με τον 5092/2024. ΦΕΚ Α' 206/04-11-2022.
- Εγκύκλιος 2015/**2020** «Οδηγίες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 28 του ν. 4172/2013.
- Εγκύκλιος 2016/**2020** «Παροχή οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του ν. 4174/2013»
- Απόφαση1008/**2020** «Έμμεσες τεχνικές ελέγχου». ΦΕΚ: Β’ 88/27-1-2020.
- Εγκύκλιος 2015/**2020** «Οδηγίες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 28 του ν. 4172/2013»
- Εγκύκλιος 2016/**2020** «Παροχή οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του ν. 4174/2013 (Α'170)»

- ΠΟΛ. 1293/**2019** «Πρόγραμμα ελέγχου προσώπων που τηρούν απλογραφικά βιβλία, για φορολογικά έτη που αρχίζουν από την 1η Ιανουαρίου 2014 και μετά». ΦΕΚ Β' 3085/31-7-2019.
- Νόμος 4557/**2018** «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849/ΕΕ) και άλλες διατάξεις». ΦΕΚ Α' 139/30-07-2018.
- Νόμος 4428/**2016** «Κύρωση της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμόδιων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών και διατάξεις εφαρμογής». ΦΕΚ 190/13.10.2016.
- Νόμος 4308/**2014** «Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο». ΦΕΚ Α 251/24.11.2014.
- ΠΟΛ.1050/17.2.**2014** «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β΄, γ΄ και ε΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 27 Ν, 4174/2013». ΦΕΚ Β' 478/26-02-2014.
- ΠΟΛ. 1180/16-7-**2014** «Παροχή διευκρινίσεων για την εφαρμογή των διατάξεων του Ν.3691/2008, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 68 του Ν.4174/2013». ΦΕΚ Β 4086 - 20.12.2016.
- Νόμος 4174/**2013** «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις». ΦΕΚ Α' 170/26-07-2013.
- Νόμος 4172/**2013** «Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις» - κωδικοποιημένος με τον 5212/2025. ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013.
- Νόμος 4170/2013 «Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/16/ΕΕ, ρύθμιση θεμάτων της ΕΛ.Τ.Ε., αναμόρφωση Οργανισμού του Ν.Σ.Κ. και άλλες διατάξεις». ΦΕΚ Α΄163/12.7.2013.
- Νόμος 4153/**2013** «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Ο.Ο.Σ.Α., με τα συναφή Παραρτήματα Α΄ και Β΄ σχετικά με την αμοιβαία διοικητική συνδρομή σε φορολογικά θέματα και του Πρωτοκόλλου Τροποποίησης αυτής». ΦΕΚ Α' 116 - 23.05.2013.
- ΠΟΛ.1171/4-7-**2013**: «Οδηγίες σχετικά με την παροχή στοιχείων από τους Φορολογούμενους κατά τον έλεγχο υποθέσεων φυσικών προσώπων»

- ΠΟΛ.1270/24-12-**2013**: «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου»
- ΠΟΛ 1270/**2013** και ΠΟΛ 1050/2014 (όπως τροποποιήθηκε με την ΠΟΛ 1094/2014
- ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 10.5.**2013** «Εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό φορολογητέου εισοδήματος φυσικών προσώπων». ΦΕΚ Β' 1136/10-05-2013.
- Νόμος 4093/**2012** Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών (ΚΦΑΣ) - τελευταία κωδικοποίηση με το νόμο 4306/2014 «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα» ΦΕΚ Α'222/12.11.2012.
- Νόμος 4038/**2012** «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015». ΦΕΚ Α' 14/2-2-2012.
- Νόμος 4079/**2012** «Κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις θεμάτων κεφαλαιακής ενίσχυσης των πιστωτικών ιδρυμάτων», της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις θεμάτων εφαρμογής των νόμων 3864/2010, 4021/2011,4046/2012,4051/2012 και 4071/2012», της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις θεμάτων δημοσίευσης οικονομικών εκθέσεων πιστωτικών ιδρυμάτων και θυγατρικών τους, οι οποίες δραστηριοποιούνται στο χρηματοοικονομικό τομέα» και άλλες διατάξεις του Υπουργείου Οικονομικών». ΦΕΚ Α΄180/20.9.2012.
- Νόμος 3691/**2008** «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις» - κωδικοποιημένος με τον 4506/2017. ΦΕΚ Α' 166/5.8.2008
- Νόμος 2238/**1994** «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος» = κωδικοποιημένος με τον 4587/2018. ΦΕΚ Α'151/16.09.1994.